

UZASADNIENIE

Projekt ma na celu trwałe uregulowanie na gruncie ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 1805 z późn. zm., dalej: „k.p.c.”), rozwiązań polegających na umożliwieniu przeprowadzania posiedzeń zdalnych za pośrednictwem środków informatycznych pozwalających na komunikowanie się na odległość. Tego typu rozwiązania funkcjonują obecnie na szerszą skalę na podstawie ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2021 r. poz. 2095, z późn. zm., dalej: „ustawa anty-COVID-19”) i mają charakter przejściowy.

Mając na uwadze powyższe, projekt ustawy zawiera szczegółowe rozwiązanie określające sposób i przesłanki przeprowadzenia posiedzenia jawnego przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających jego przeprowadzenie na odległość (posiedzenie zdalne), przy czym niektórzy z uczestników mogą przybywać poza budynkiem sądu. Znajdują się one w proj. art. 151 k.p.c. Od możliwości skorzystania z tych rozwiązań przewidziano wyjątki, uwarunkowane dobrem uczestników postępowania lub interesem publicznym (proj. art. 154 § 1, art. 547 § 4).

W związku z powyższym, w projekcie zdecydowano się na uszczegółowienie art. 235 § 2 k.p.c., wskazując, że w ramach posiedzenia zdalnego sąd będzie mógł przeprowadzić dowód na odległość, jeżeli jego charakter się temu nie sprzeciwia. Ponadto zaproponowano wprowadzenie możliwości przeprowadzenia przez mediatora za zgodą stron posiedzenia mediacyjnego przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających jego przeprowadzenie na odległość (art. 183¹¹ k.p.c.)

Należy zarazem podkreślić, że celem zmian w obrębie k.p.c. jest także wprowadzenie na stałe możliwości doręczania pism sądowych pełnomocnikom z wykorzystaniem portalu informacyjnego. Aktualnie rozwiązania takie mają charakter szczególny i epizodyczny, gdyż wynikają jedynie z art. 15z⁹ ustawy anty-COVID-19. Dla osiągnięcia powyższych celów niezbędne jest: przemodelowanie przepisów ogólnych dotyczących udostępniania stronom odpisów, kopii lub wyciągów z akt sprawy (proj. art. 9 § 1¹ k.p.c.), a także kompleksowe

uregulowanie zagadnień związanych z doręczaniem pism sądowych za pośrednictwem portalu informacyjnego (proj. art. 131^{1a} k.p.c., proj. zmiana art. 142 § 1 k.p.c.).

Inicjatywa legislacyjna, której celem jest zmiana przepisów w ustawie z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2020 r. poz. 2072, z późn. zm.), zwanej dalej: „u.s.p.”, dotyczących tzw. „policji sesyjnej”, stanowi rezultat interwencji Rzecznika Praw Obywatelskich, zwanego dalej: „RPO”. Zgodnie ze stanowiskiem RPO, wyrok w sprawie Słomka przeciwko Polsce (nr skargi 68924/12) oraz w sprawie Lewandowski przeciwko Polsce (nr skargi 66484/09) wskazuje, że sposób ukształtowania mechanizmu wymierzania kar porządkowych przez sądy wymaga zmiany.

Określając zakres merytoryczny projektowanej ustawy, należy określić kontekst systemowy, w oparciu o który przygotowano przepisy zmieniające.

Zagadnieniem poruszonym w wyroku z dnia 6 grudnia 2018 r. Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej: Trybunał) w sprawie Słomka przeciwko Polsce była kwestia właściwości sądu do orzekania o pozbawieniu wolności w trybie „policji sesyjnej” oraz realizacja prawa ukaranego do skutecznej drogi odwoławczej w związku z tym ukaraniem. Trybunał uznał, że kara porządkowa 14 dni pozbawienia wolności dla skarżącego za naruszenie powagi sądu, które nastąpiło w chwili ogłoszenia wyroku, stanowiła naruszenie prawa do wolności wyrażania opinii i mając to na uwadze doszło do naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności¹. Poza stwierdzeniem ograniczenia swobody wypowiedzi Trybunał zaakcentował kwestię naruszenia prawa do rzetelnego postępowania sądowego wobec skarżącego w postępowaniu powadzonym przed sądem krajowym, wskazując m.in., że:

1) nie przeprowadzono odrębnego postępowania przed innym składem, który miałby zdecydować o odpowiedzialności skarżącego za jego zachowanie;

2) orzekając pod nieobecność skarżącego, sędziowie nie dali skarżącemu żadnej możliwości ustosunkowania się do poczynionych ustaleń ani złożenia wyjaśnień i oświadczeń w tym zakresie;

¹ „Art. 6. 1. Każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą przy rozstrzygnięciu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym albo o zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej. Postępowanie przed sądem jest jawne, jednak prasa i publiczność mogą być wyłączone z całości lub części rozprawy sądowej ze względów obyczajowych, z uwagi na porządek publiczny lub bezpieczeństwo państwowe w społeczeństwie demokratycznym, gdy wymaga tego dobro małoletnich lub gdy służy to ochronie życia prywatnego stron albo też w okolicznościach szczególnych, w granicach uznanych przez sąd za bezwzględnie konieczne, kiedy jawność mogłaby przynieść szkodę interesom wymiaru sprawiedliwości.”

3) dla oceny sprawy istotne jest odnotowanie, że nałożona na skarżącego kara była najsurowszą z kar przewidzianych w obowiązujących przepisach, w przedmiotowej sprawie (w której zastosowano karę pozbawienia wolności);

4) kumulacja ról pokrzywdzonego i sędziego mogła wywołać obiektywnie uzasadnione obawy co do bezstronności sądu.

Podobne stanowisko Trybunał zajął w wyroku z dnia z 3 lipca 2012 r. w sprawie Lewandowski przeciwko Polsce. Skarga w tej sprawie dotyczyła zarzutu braku bezstronności ze strony sądu rozpatrującego sprawę obrazy sądu oraz zarzutu naruszenia wolności wyrażania opinii skarżącego. Trybunał uznał, że decyzja sędziego o ukaraniu karą porządkową bezpośrednio po wniesieniu przez skarżącego zażalenia zawierającego krytykę skierowaną przez skarżącego pod adresem tego sędziego, bez możliwości dla skarżącego do obrony lub wyjaśnienia swojego stanowiska, stała w sprzeczności z właściwym podziałem ról procesowych oraz zasadą, w myśl której nikt nie może być sędzią we własnej sprawie. Jednocześnie Trybunał krytycznie ocenił sytuację, w której postępowanie odwoławcze w przedmiocie nałożenia kary porządkowej nie ma żadnego wpływu na sytuację skarżącego z powodu natychmiastowej wykonalności nałożonej postanowieniem sankcji.

Przechodząc na grunt krajowego prawodawstwa zauważyć trzeba, że polski ustawodawca przewidział swoistą gradację środków i kar możliwych do zastosowania przez sądy w ramach „policji sesyjnej”. Zgodnie z art. 48 § 1 u.s.p. przewodniczący składu sądu może upomnieć osobę, która narusza powagę, spokój lub porządek czynności sądowych, a po bezskutecznym upomnieniu sąd może ją wydaląc z sali rozpraw. Warunkiem zastosowania takiej sankcji wobec strony jest uprzedzenie strony o skutkach prawnych jej nieobecności. Tym samym osoba naruszająca powagę, spokój lub porządek czynności sądowych jest uprzedzana o tym, że jej dotychczasowe zachowanie jest do tego stopnia niewłaściwe, że jego kontynuacja może spowodować jej usunięcie z sali rozpraw. Powyższe uprawnienia perswazyjne przewodniczącego i sądu w stosunku do osób uczestniczących w czynnościach sądowych nie zawsze są wystarczające dla utrzymania porządku i zapewnienia spokoju i powagi na sali rozpraw. Z tych względów zasadne i niezbędne jest posiadanie przez sąd uprawnienia do sankcjonowania nieuprawnionych czynności w celu utrzymania i przywrócenia ładu procesowego oraz ochrony praw wszystkich uczestników procesu przed poważniejszymi naruszeniami ich praw. Zgodnie z art. 49 § 1 u.s.p. w razie naruszenia powagi, spokoju lub porządku czynności sądowych albo ubliżenia sądowi, innemu organowi państwowemu lub osobom biorącym udział w sprawie, sąd może ukarać winnego karą porządkową grzywny

w wysokości do 3000 złotych lub karą pozbawienia wolności do 14 dni; osobie pozbawionej wolności, w tym także tymczasowo aresztowanej, można wymierzyć karę przewidzianą w przepisach o wykonywaniu kary pozbawienia wolności albo w przepisach o wykonywaniu tymczasowego aresztowania.

Jednocześnie wymaga podkreślenia, że powyższe kary w stanie prawnym obowiązującym w czasie ich nakładania w przypadkach nie mogły być zastosowane post factum. Sąd Najwyższy w wydanej w składzie 7 sędziów uchwale z dnia 26 października 2011 r., I KZP 8/11 (OSNKW 2011, nr 10, poz. 87) stwierdził, że kary porządkowe określone w art. 49 § 1 u.s.p. mogą być stosowane tylko wobec osób obecnych w czasie i miejscu wykonywania czynności sądowych, gdy osoby te bądź to naruszają powagę, spokój lub porządek tych czynności, bądź to ubliżają sądowi, innemu organowi państwowemu lub osobom biorącym udział w tej czynności, niezależnie od tego, w jakiej formie to czynią. Sąd Najwyższy podkreślił w tej uchwale, że kar tych nie stosuje się do czynów naruszających dobra chronione omawianym przepisem, jeśli dokonane zostały poza miejscem i czasem rozprawy, posiedzenia lub innej czynności sądowej, w tym w szczególności w formie pisma złożonego do sądu.

Ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2019 r. poz. 1469 oraz z 2020 r. poz. 1086), uznając, że stanowiska kierowane do sądu w formie pisma lub za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość mogą w swej treści stanowić obrazę sądu, wprowadzono do ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych karalność kierowania do sądu za pośrednictwem wyżej wskazanych dróg wyrażen czy zwrotów ubliżających sądowi, innemu organowi sądowemu lub osobom biorącym udział w sprawie (art. 49 § 3 u.s.p.). Jednocześnie wprowadzono warunek zastosowania sankcji w postaci pewności co do osoby, która dopuściła się ubliżenia.

Funkcjonujące w dacie orzekania w sprawie Słomka przeciwko Polsce przepisy dotyczące „policji sesyjnej” nie miały na celu represji w znaczeniu ogólnym, lecz jedynie doraźne utrzymanie powagi i spokoju czynności sądowych. Powinny one zatem służyć represjonowaniu takich tylko zachowań, wymierzonych przeciwko dobrom chronionym w art. 48 § 1 i art. 49 § 1 u.s.p., które przejawiane są w trakcie rozprawy, posiedzenia lub innych czynności wykonywanych przez sąd w toku postępowania sądowego. Doraźne utrzymanie powagi sądu jest często wręcz niezbędne właśnie wobec nagannych zachowań podejmowanych przez uczestnika danej czynności sądowej. Co więcej, osiągnięcie takiego doraźnego efektu jest

możliwe tylko wtedy, gdy upomnienie, wydalenie albo nałożenie kary porządkowej zostaną zastosowane przez sędziego natychmiast, a w każdym razie niezwłocznie po przejawieniu przez uczestnika czynności jednego z określonych w art. 48 § 1 lub w art. 49 § 1 u.s.p. nagannych zachowań.

Tym samym podkreślenia wymaga, że istota unormowań składających się na „policję sesyjną” sprowadza się do możliwości natychmiastowego reagowania na zachowania zakłócające przebieg czynności sądowych, w tym ubliżanie sędziemu (czyli członkom składu orzekającego) lub innym osobom biorącym udział w rozprawie, posiedzeniu lub innej czynności procesowej z udziałem sądu. Aby środki przewidziane w tym zakresie mogły skutecznie służyć celowi, dla którego zostały ustanowione i jednocześnie nie wstrzymywać rozpoznania danej sprawy, niezbędna jest możliwość zastosowania ich przez sąd, przed którym dochodzi do naruszeń. Jednocześnie kary przewidziane w art. 49 u.s.p., powinny być stosowana z umiarem. Przy ich orzekaniu należy każdorazowo rozważyć, czy dana sankcja jest konieczna dla zachowania bezpieczeństwa lub porządku publicznego, wolności i praw innych osób i czy nie będzie ona w danej sytuacji naruszać istoty wolności i praw.

Jednocześnie odmiennej regulacji powinny podlegać sytuacje, gdy zachowania czy treści kierowane do sądu mają charakter bezpośrednio ubliżający sędziemu albo członkom składu sędziowskiego. Sędzia orzekając musi liczyć się z krytycznymi uwagami, które mogą być niezasadne lub obraźliwe i wyrażać niezadowolony z decyzji procesowych podejmowanych przez sąd. W takich sytuacjach, jak podkreślił Trybunał we wskazanych orzeczeniach, trudność może powodować ustalenie subiektywnej oraz obiektywnej bezstronności sędziego. Nowelizacja ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych wprowadza rozwiązanie kwestii wystąpienia wątpliwości co do bezstronności sędziego decydującego o zastosowaniu kary porządkowej w przypadku, gdy ubliżenie godzi bezpośrednio w osobę sędziego. W takich sytuacjach regulacja przewiduje powierzenie rozpoznania sprawy w przedmiocie nałożenia kary porządkowej innemu składowi. Przyjęte w ustawie rozwiązanie wypełnia uwagi zgłoszone przez Trybunał w sprawie Słomka przeciwko Polsce oraz Lewandowski przeciwko Polsce w zakresie wymaganego osobnego postępowania przed innym składem orzekającym w sprawach dotyczących określenia odpowiedzialności za obrazę sądu.

Pozostawanie obojętnym na pozamerytoryczne treści uwłaczające sędziemu, jak i innym uczestnikom procesu lub odsyłanie w każdym takim wypadku sądów na drogę odłożonego w czasie, dodatkowego postępowania, sprzyjałoby eskalacji zachowań niewłaściwych oraz dalszej destrukcji procesu za milczącym zezwoleniem gospodarza procesu, którym jest sąd.

Nie sposób zgodzić się z rozwiązaniem, polegającym na każdorazowym powierzeniu rozpoznania sprawy związanej z zakłóceniem czynności sądu innemu składowi, ponieważ prowadziłoby ono do sytuacji, gdy osoba dopuszczająca się naruszeń mogłaby skutecznie uniemożliwić sądowi przeprowadzenie czynności, ponawiając swoje zachowania tak długo, aż sąd byłby zmuszony do odstąpienia od swoich czynności – niezależnie od konsekwencji, jakie poniosłaby następnie w wyniku orzeczenia wydanego przez inny sąd.

Należy podkreślić, że środki stosowane w ramach „policji sesyjnej”, w szczególności zaś stanowiący wśród nich ultima ratio środek w postaci ukarania karą pozbawienia wolności do 14 dni, winny być stosowane wyłącznie jako środki dyscyplinujące, zmierzające do przywrócenia właściwej powagi, spokoju i porządku czynności sądowych, jeśli środki mniej dolegliwe okazały się niewystarczające lub – ewentualnie – jeśli jeszcze przed ich zastosowaniem oczywista była ich nieadekwatność lub nieskuteczność w odniesieniu do rodzaju naruszenia powagi, spokoju i porządku czynności sądowych. Nie można uznać za dopuszczalne zastosowania tego rodzaju kary porządkowej, jeśli porządek czynności sądu został przywrócony i do dalszych naruszeń nie dochodzi.

W nowelizowanej regulacji wprowadza się sygnalizowane przez Trybunał standardy, zgodnie z którymi wykonanie postanowienia o ukaraniu karą porządkową byłoby możliwe dopiero po jego uprawomocnieniu się. Wprowadzane w ustawie rozwiązanie spowoduje, że osobie ukaranej będzie przysługiwał środek odwoławczy, a wprowadzona suspensywność niezwłocznej wykonalności kary wypełni przesłankę prawa do rzetelnego postępowania sądowego.

Prawidłowa wykładnia obowiązujących przepisów krajowych odnoszących się do „policji sesyjnej” i zaproponowany kierunek zmian w tych przepisach będą skutkowały tym, że zachowany zostanie standard wyznaczony przez orzeczenia Trybunału w zakresie art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

Celem regulacji przewidzianych w art. 48-51 u.s.p. jest tym samym wyposażenie sądu w instrumenty prawne dające możliwość sprawnego i w miarę możliwości bezzwłocznego przeciwdziałania zakłócaniu przebiegu czynności sądowych. Sąd stanowi bowiem miejsce użyteczności publicznej, do którego wstęp – po ogólnej kontroli osobistej – jest wolny dla każdego. Wejść do sądu mogą zatem strony, oczekujące rozstrzygnięcia swojej sprawy, osoby których aktywność spowodowała potrzebę ich ukarania jak i osoby postronne, chcące skorzystać z możliwości obserwowania jawnego procesu sądowego. Rola sądu w wymiarze

sprawiedliwości powoduje, że stanowi on miejsce, w którym dochodzi do kolizji interesów stron postępowania, które często nastawione są emocjonalnie do swojej sprawy. Dotyczy to oskarżonych, pokrzywdzonych, powodów, pozwanych. W sądach pojawiają się osoby, które nie tylko chciałyby poszerzyć swoją wiedzę o procedurach sądowych, lecz także takie, które z różnego rodzaju osobistych pobudek przybyły na rozprawę. W sądach dochodzi do nagromadzenia się różnego rodzaju emocji, których uzewnętrznienia uczestnicy i osoby postronne przebywające na sali rozpraw niekiedy nie są w stanie pohamować. Zwykle któraś ze stron nie jest usatysfakcjonowana rozstrzygnięciem, a ten, komu przyszło zostać skazanym także nie wyraża z tego powodu zadowolenia. Wreszcie zdarza się, że działająca w interesie ogólnym widownia nie potrafi pohamować emocji towarzyszących postępowaniu.

Reasumując, wskazać należy że zakres zmian wprowadzanych w projekcie został przygotowany w oparciu o wzorzec, który określił Trybunał w wyrokach w sprawie Słomka przeciwko Polsce (nr skargi 68924/12) oraz w sprawie Lewandowski przeciwko Polsce (nr skargi 66484/09) z uwzględnieniem zarówno mechanizmu wymierzania kar porządkowych w ramach tzw. policji sesyjnej oraz samej jej istoty służącej przywróceniu zgodnego z prawem zachowania w przypadkach, gdy uczestnicy naruszają przyjęte reguły w sądowym trybie procedowania.

Zmiany zaproponowane w art. 49 u.s.p. polegają na dodaniu § 4-6. Przepisy te przewidują, że skład sądu, względem którego dopuszczono się obrazy innego uczestnika czynności sądowych albo zakłócenia przebiegu tych czynności, będzie uprawniony do wymierzenia kary porządkowej grzywny (a w przypadku osoby już pozbawionej wolności – kary nagany) lub kary porządkowej pozbawienia wolności (a w przypadku osoby już pozbawionej wolności – kar zwiększających dolegliwość odosobnienia). Takie rozwiązanie wynika z kilku czynników. Przede wszystkim wyznaczenie innego jednoosobowego składu sądu do rozpoznania wszystkich kar porządkowych powoduje opóźnienia w procedowaniu innych spraw, znacząco wydłużając czas posiedzeń sądowych, co przekładałoby się nie tylko na czas pracy sędziów i pracowników sekretariatów, ale także obywateli, którzy musieliby spędzać wiele godzin w budynku sądowym oczekując na godzinę posiedzenia sądu, ewentualnie stawiając się tylko po to, aby usłyszeć, że w związku z opóźnieniem konieczne jest odroczenie ich sprawy na odległy termin. Dodatkowo angażuje sędziów dyżurnych, mających wiele obowiązków. W dużych ośrodkach miejskich, gdzie wielkość referatów sędziów wielokrotnie przekracza średnią, będzie to dodatkowe angażowanie kapitału ludzkiego i tak już bardzo obciążonego licznymi obowiązkami. Dlatego tylko w przypadku stwierdzenia, że ublizienie lub

inne czynności godzą w osobę sędziego sąd ten będzie zobligowany do przekazania rozstrzygnięcia kwestii nałożenia kary porządkowej innemu (jednoosobowemu) składowi.

Podobnie w przypadku ułbiżenia sadowi, innemu organowi państwowemu lub innym osobom w piśmie lub korespondencji elektronicznej skierowanej do sądu, w przedmiocie ukarania karą porządkową będzie rozstrzygał inny skład sądu niż ten, którego dotyczy to naruszenie tylko w sytuacji, gdy naruszenie powagi, spokoju lub porządku czynności sądowych albo ułbiżenie sadowi godzi w osobę sędziego albo członków składu sądu.

Zasadne jest posłużenie się pojęciem „składu dokonującego czynności sądowych”, gdyż o czynnościach sądowych, a nie posiedzeniu czy rozprawie, jest mowa w art. 49 § 1 u.s.p., a konieczność wymierzenia kary porządkowej może zaistnieć również np. w przypadku dokonywania czynności przez sędziego wyznaczonego albo sąd wezwany.

Jeżeli w przedmiocie wymierzenia kary porządkowej ma rozstrzygać inny skład sądu niż ten, wobec którego dopuszczono się naruszenia, wystarczające wydaje się, aby był to skład jednoosobowy; nie wydaje się konieczne i uzasadnione tworzenie do rozpatrzenia kwestii wymierzenia kary porządkowej takiego samego składu sądu, jak skład właściwy do rozpoznania sprawy, jeżeli naruszenie następuje w sprawie rozpoznawanej w składzie wieloosobowym. Powyższe rozwiązanie jest także zasadne ze względów praktycznych. W Polsce jest wiele ośrodków sądowych, w których orzeka kilku (4-9) sędziów. Powierzenie rozstrzygnięcia spraw w ramach „policji sesyjnej” składowi trzyosobowemu prowadziłoby do paraliżu takiego sądu, albo, w okresach urlopowych lub absencji chorobowej, do niemożności utworzenia składu orzeczniczego.

W celu zagwarantowania prawa do obrony (przedstawienia stanowiska w sprawie) osobie, która dopuściła się naruszenia powagi, spokoju lub porządku czynności sądowych albo ułbiżenia sadowi, godzących w osobę sędziego albo członków składu sądu, postanowienie w przedmiocie ukarania karą porządkową przez inny skład sądu będzie mogło zostać wydane po wysłuchaniu takiej osoby. W celu zapobieżenia podejmowania przez dopuszczającego się wyżej wskazanych naruszeń działań, które mogą uniemożliwiać sprawne i szybkie rozpoznanie sprawy, w regulacji wprowadzono możliwość odstąpienia od obowiązku wysłuchania osoby, gdy wysłuchanie takie nie jest możliwe (przykładowo wezwana osoba będzie podejmować działania uniemożliwiające wyznaczanie kolejnych terminów w sprawie, będzie pod wpływem alkoholu lub innych środków odurzających) albo w sytuacji nieusprawiedliwionego niestawiennictwa takiej osoby. Rozwiązanie umożliwiające wydanie postanowienia

w przedmiocie ukarania karą porządkową bez konieczności wysłuchania, gdy wysłuchanie nie jest możliwe, zostało wprowadzone na wzór regulacji z art. 149 § 6 ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze (Dz. U. z 2022 r. poz. 1247 i 1259), dotyczącej możliwości wydania orzeczenia dyscyplinarnego przez sąd dyscyplinarny wobec prokuratora, któremu prokurator przełożony wymierzył karę porządkową upomnienia.

Ze względu na potrzebę zagwarantowania prawa do obrony (przedstawienia stanowiska w sprawie) obowiązek wysłuchania osoby dopuszczającej się naruszeń określonych w § 1 lub 4, dotyczy również sytuacji kiedy dochodzi do nich w piśmie złożonym w sądzie lub za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość. Odstąpienie od wysłuchania będzie możliwe jedynie w sytuacjach nieusprawiedliwionego niestawiennictwa osoby, której grozi wymierzenie kary porządkowej albo gdy wysłuchanie jest niemożliwe. W celu niedopuszczenia do podejmowania działań, które mogą uniemożliwiać sprawne i szybkie rozpoznanie sprawy również dopuszczono możliwość odstąpienia od obowiązku wysłuchania osoby, która dopuściła się naruszeń, a jej wysłuchanie nie jest możliwe. Regulacja ta obejmuje sytuacje, kiedy osoba przykładowo będzie przewlekłe podejmować działania uniemożliwiające wyznaczanie kolejnych terminów w sprawie, będzie pod wpływem alkoholu lub innych środków odurzających) albo w sytuacji nieusprawiedliwionego niestawiennictwa takiej osoby.

Zaproponowane w przedmiotowym projekcie rozwiązanie nie tylko będzie właściwie chronić interesy osób dopuszczających się obrazy sądu, ale także należycie zabezpieczy prawidłowy tok postępowania.

W celu wskazania przepisów mających zastosowanie do ukarania karą porządkową, w art. 49 dodano § 7, zgodnie z którym do postępowania w przedmiocie ukarania karą porządkową stosuje się przepisy postępowania właściwego w sprawie, w toku której dopuszczono się czynu naruszenia powagi, spokoju lub porządku czynności sądowych albo ubliżania wskazanym organom i osobom.

Trzeba podkreślić, że obecne przepisy regulujące kary porządkowe za obrazę sądu przewidują gradację środków prawnych. W pierwszej kolejności sąd może upomnieć taką osobę, następnie wydalić ją z sali rozpraw, w dalszej kolejności ukarać karą porządkową grzywny, a wreszcie karą pozbawienia wolności do 14 dni. Ukazanie karą pozbawienia wolności jest najsurowszym środkiem dyscyplinującym osoby dopuszczające się obrazy sądu. Wejście w życie projektowanych przepisów nie będzie miało negatywnego wpływu na bieg postępowania. Proponowane rozwiązanie usunie również wątpliwości wobec rzetelności postępowania

sądowego w stosunku do osób dopuszczających się obrazy sądu i innych uczestników procesu oraz wykluczy sytuację, w której w momencie orzekania kary porządkowej dojdzie do kumulacji roli pokrzywdzonego, oskarżającego i sędziego, co mogłoby rodzić obawy o bezstronność sędziego.

Zmiana wprowadzona w art. 49 § 2 u.s.p. ma charakter dostosowujący do przyjętych systemowych rozwiązań dotyczących żołnierzy w czynnej służbie wojskowej w zakresie, w którym dotyczą osób pełniących terytorialną służbę wojskową dyspozycyjnie. Ustawodawca bowiem konsekwentnie wyłącza stosowanie ogólnych zasad kodeksowych wobec żołnierzy służby czynnej z uwagi na charakter służby wojskowej. Stosownie do art. 130 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz. U. poz. 2305) czynna służba wojskowa polega min. na pełnieniu terytorialnej służby wojskowej. Służba ta zgodnie z art. 171 wyżej wskazanej ustawy może być pełniona rotacyjnie lub dyspozycyjnie, przy czym pełnienie służby dyspozycyjnie oznacza pozostawanie poza jednostką wojskową oraz w gotowości do stawienia się do służby pełnionej rotacyjnie w terminie i miejscu wskazanych przez dowódcę jednostki wojskowej. Z uwagi na charakter i tryb pełnionej służby przez żołnierzy terytorialnej służby wojskowej pełnionej dyspozycyjnie, ustawodawca ogranicza dla takich osób wyłączenia kodeksowe spod ogólnych zasad, które mają zastosowanie do innych żołnierzy służby czynnej wojskowej. W art. 115 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2022 r. poz. 1138, z późn. zm.) ustawodawca w słowniczku wyrażeń ustawowych w § 13 pkt 8 przyznał status funkcjonariusza publicznego osobie pełniącej czynną służbę wojskową, z wyjątkiem terytorialnej służby wojskowej pełnionej dyspozycyjnie. Analogiczne ograniczenie wyłączenia zastosowane zostało w § 17 określającym definicję żołnierza w rozumieniu tej ustawy oraz w regulacjach dotyczących postępowania karnego, cywilnego czy administracyjnego, np.: dotyczącej zastosowania dozoru jako środka zapobiegawczego dla oskarżonego żołnierza (art. 275 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2022 r. poz. 1375, z późn. zm., dalej: „k.p.k.”), wyłączenia spod kognicji sądów powszechnych spraw żołnierzy o określone w ustawie przestępstwa (art. 647 § 1 pkt 1 k.p.k.), przy regulacjach przewidujących możliwość stosowania w toku postępowania środków przymusu w postaci grzywnien, przymusowego sprowadzenia i aresztowania (art. 163 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 1805, z późn. zm.) oraz regulujących możliwość ukarania żołnierza w czynnej służbie wojskowej za nieusprawiedliwione uchybienie obowiązkom: stawiennictwa w charakterze świadka lub biegłego, złożenia

zeznania, wydania opinii, okazania przedmiotu oględzin albo udziału w innej czynności urzędowej w ramach postępowania administracyjnego (art. 88a ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2022 r. poz. 2000 i 2185)). W celu zachowania spójności z innymi rozwiązaniami systemowymi w art. 49 § 2 u.s.p., który reguluje postępowanie w sytuacji dopuszczenia się przez żołnierza służby czynnej naruszenia powagi, spokoju lub porządku czynności sądowych albo ublżenia sądowi, innemu organowi państwowemu lub osobom biorącym udział w sprawie, wprowadzono wyjątek dotyczący terytorialnej służby wojskowej pełnionej dyspozycyjnie.

Zmiana w art. 50 w § 1 u.s.p., polegająca na uchyleniu zapisu o natychmiastowej wykonalności postanowień o ukaraniu karą porządkową stanowi wprowadzenie do rozwiązań krajowych uwag wskazanych przez Trybunał w wyroku Lewandowski przeciwko Polsce. Wprowadzone rozwiązanie wyeliminuje sytuacje, gdy ocena naruszenia przez inny skład sądu niż ten, którego naruszenie dotyczyło, była dokonywana już po wykonaniu nałożonej kary, szczególnie w zakresie najsurowszych środków dyscyplinujących osoby dopuszczające się obrazy sądu (kary pozbawienia wolności, a w przypadku osoby już pozbawionej wolności – kar zwiększających dolegliwość odosobnienia). Odroczenie wykonalności kary do czasu uprawomocnienia się postanowienia w przedmiocie ukarania karą porządkową daje dopuszczającemu się obrazy sądu możliwość skutecznego zaskarżenia orzeczenia sądu. Przyjęte rozwiązanie (w tym sama konstrukcja projektowanego przepisu) polegające na przełamaniu zasady natychmiastowej wykonalności wydanego postanowienia, czyni z jednej strony zadość wytycznym Trybunału, z drugiej jest także znane na gruncie polskiego porządku prawnego tj. przepisów Kodeksu postępowania karnego (por. art. 257 § 3 k.p.k. w odniesieniu do art. 462 § 1 k.p.k.).

Zmiana w art. 50 w § 3 u.s.p. ma charakter dostosowujący, stanowiący konsekwencję rozwiązań zaproponowanych w art. 49 u.s.p. Projektodawca zdecydował się utrzymać natychmiastową wykonalność postanowień w tym zakresie. Celem postępowania w przedmiocie nałożenia kary zastępczej nie jest bowiem bezpośrednio ukaranie sprawcy naruszenia, o którym mowa w art. 49 u.s.p., a jedynie zastosowanie sankcji dotkliwszej, gdy wcześniej zastosowana kara grzywny nie została wykonana dobrowolnie lub w drodze egzekucji. Przyjęte rozwiązanie jest spójne z regulacjami Kodeksu karnego wykonawczego (Dz. U. z 2021 r. poz. 53, z późn. zm.), w szczególności z art. 9 § 3 i § 4.

Zmiana art. 51 § 1 u.s.p. ma charakter dostosowawczy i polega na konsekwentnym i analogicznym stosowaniu wyrażenia „Przewodniczący składu sądu”, o którym mowa w art. 48 § 1 u.s.p.

Nowelizacja art. 53c u.s.p. sprowadzająca się do dodania nowej jednostki redakcyjnej (§ 2a) wynika z konieczności wprowadzenia ustawowego upoważnienia na udostępnienie Ministrowi Spraw Zagranicznych dla Pełnomocnika Ministra Spraw Zagranicznych ds. postępowań przed Trybunałem akt spraw sądowych w zakresie postępowań dotyczących zarzutów naruszenia Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności przez organy polskiego wymiaru sprawiedliwości, które zostały przedstawione Ministrowi Sprawiedliwości na podstawie art. 53c § 2 u.s.p. W obowiązujących regulacjach krajowych dotyczących czynności związanych z wypożyczeniem akt sprawy znajdujących się w krajowym sądzie powszechnym i udzielenia zgody na wgląd innym organom brak jest *expressis verbis* przepisu, na podstawie którego zgody takiej można udzielić Pełnomocnikowi reprezentującemu Rząd Rzeczypospolitej Polskiej przed Trybunałem. Zgodnie z art. 38 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, Trybunał rozpoznaje sprawę z udziałem przedstawicieli stron i jeśli zachodzi potrzeba podejmuje dochodzenie, a zainteresowane Wysokie Układające się Strony udzielają dla jego skutecznego przeprowadzenia wszelkich niezbędnych ułatwień. Obowiązek udzielenia wszelkich niezbędnych ułatwień obejmuje złożenie Trybunałowi dowodów – dokumentów dotyczących sprawy, które mogą zawierać informacje istotne dla rozstrzygnięcia. Norma ta, skierowana do państw – stron konwencji zobowiązuje je do faktycznego wypracowania procedur prawnych pozwalających na wykonanie obowiązku udzielenia Trybunałowi niezbędnych ułatwień do prowadzenia dochodzenia. Zgodnie z obowiązującą treścią art. 53c § 2 u.s.p., żądane akta sprawy sądowej mogą być przedstawione wyłącznie Ministrowi Sprawiedliwości.

W praktyce miały miejsce sytuacje, gdy prezesi sądów powszechnych odmawiali wyrażenia zgody na udostępnienie przesłanych akt postępowań Pełnomocnikowi Ministra Spraw Zagranicznych ds. Postępowań przed Trybunałem powołując się na brak bezpośredniej podstawy prawnej w prawie krajowym. Pełnomocnik Ministra Spraw Zagranicznych ds. Postępowań przed Trybunałem w sposób wyłączny reprezentuje Polskę w postępowaniu przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka podejmując rozstrzygające decyzje odnośnie taktyki procesowej i zajmowanego w toku postępowania stanowiska oraz jego ewentualnej modyfikacji. Tym samym, opinie przygotowane przez Ministerstwo Sprawiedliwości w zakresie właściwym do udzielenia odpowiedzi na zarzuty naruszenia Konwencji dotyczące

funkcjonowania szeroko rozumianego wymiaru sprawiedliwości, pozostają one wyłącznie opinią i nie są wiążące dla Pełnomocnika Ministra Spraw Zagranicznych ds. Postępowań przed Trybunałem. Ustosunkowanie do zarzutów dotyczących np. naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji w zakresie prawa do rzetelnego procesu wymaga wnikliwej i szczegółowej analizy akt w zależności od podniesionego aspektu naruszenia (np. rodzaju ograniczenia prawa dostępu do sądu, zasady kontradyktoryjności, równości stron, prawa do obrony w sprawie karnej, problematyki właściwej oceny dowodów – przesłuchania świadków etc.) oraz okoliczności konkretnej sprawy. Przygotowanie przez Pełnomocnika Ministra Spraw Zagranicznych ds. Postępowań przed Trybunałem finalnego stanowiska w sprawie może i często dotyczy takich technicznych kwestii, poddawanych ocenie przez Trybunał, jak prawidłowość wezwań świadków, zawiadomień stron o czynnościach procesowych, naruszenie terminów do dokonania oznaczonej czynności prawnej czy procesowej.

Projektowana regulacja umożliwi sprawne reagowanie na wystąpienia Trybunału, który w swej praktyce, na różnych etapach postępowania trwającego niekiedy kilka lat od chwili wniesienia skargi oraz jej komunikacji stronie rządowej, na skutek różnych okoliczności np. modyfikacji stanowisk stron w związku z przyjętą taktyką procesową, uzupełnienia materiału dowodowego – domaga się nadesłania nowych informacji, załączenia wyszczególnionej dokumentacji, także tej znajdującej się w aktach kwestionowanych postępowań, w wyznaczonych, często krótkich terminach.

Nowelizacja w zakresie art. 54 u.s.p. wynika z potrzeby zwiększenia bezpieczeństwa i porządku publicznego w budynkach sądowych, przy zachowaniu zasad dopuszczających ograniczenie praw i wolności obywatelskich.

Podkreślenia wymaga, że budynek sądu, sala rozpraw, stanowią miejsca, w którym ryzyko wystąpienia incydentów, skutkujących narażeniem bezpieczeństwa osób, składu orzekającego, stron i uczestników postępowania jest znacząco wyższe. Nieunikniona jest zatem, podobnie jak to ma miejsce w obiektach o podobnym ryzyku (lotniska, budynki administracji rządowej) kontrola zawartości bagażu, czy też przeglądanie odzieży, mające na celu uniknięcie takiego ryzyka. O ile jednak na wymienionym jako przykład lotnisku, osoby tam przebywające są „w drodze” i towarzyszącej podróży chwilowości tego pobytu, to osoby, które przybyły do sądu pozostają tam w oczekiwaniu na rozstrzygnięcie i w niepewności co do swojej sytuacji. To wzmacnia napięcie emocjonalne, a w konsekwencji – istotnie zwiększa ryzyko niepożądanych incydentów.

W myśl art. 54 u.s.p. prezes sądu może zarządzić stosowanie środków zapewniających bezpieczeństwo w budynkach sądowych oraz zapobiegających naruszaniu zakazu wnoszenia do budynków sądów broni, amunicji, materiałów wybuchowych i innych środków niebezpiecznych. W celu zapobieżenia naruszeniu zakazu wynikającego z art. 54 § 1 u.s.p. prezesi sądów mogą stosować środki określone w ustawie z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia (Dz. U. z 2021 r. poz. 1995), do których należy między innymi bezpośrednia ochrona fizyczna. Ochrona ta jest realizowana w sądach przez specjalistyczne uzbrojone formacje ochronne, czyli wewnętrzne służby ochrony, oraz przedsiębiorców, którzy uzyskali koncesje na prowadzenie działalności gospodarczej w zakresie usług ochrony osób i mienia. Pracownicy tych formacji posiadają szereg uprawnień wymienionych w art. 36 ust. 1 ww. ustawy, mających na celu zapewnienie bezpieczeństwa życia, zdrowia i nietykalności osobistej. Katalog ten nie przyznaje im jednak prawa do przeglądania zawartości bagaży i odzieży osób w przypadku podejrzenia, że osoby te wnoszą lub posiadają przedmioty niebezpieczne.

W obecnym stanie prawnym pracownicy ochrony wykonujący zadania w gmachu sądu są pozbawieni prawa do możliwości weryfikacji wnoszonych przedmiotów, w praktyce nie są więc w stanie realizować zadania związanego z zapobieganiem występowania określonych zagrożeń na terenie chronionego obiektu. Należy też zwrócić uwagę, że osoby wnoszące niebezpieczne przedmioty na teren sądu stanowią zagrożenie nie tylko dla pracowników wymiaru sprawiedliwości, ale także dla wszystkich osób znajdujących się na terenie sądu.

Proponowana zmiana zapewni narzędzie zmierzające do przeciwdziałania najcięższym zagrożeniom przeciwko życiu i zdrowiu obywateli na terenie budynków sądów i możliwość wykonywania zadań określonych w art. 2 ust. 4 i 5 ustawy o ochronie osób i mienia z dnia 22 sierpnia 1997 r., które to zadania obejmują: ochronę osób – działania mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa życia, zdrowia i nietykalności osobistej; ochronę mienia – działania zapobiegające przestępstwom i wykroczeniom przeciwko mieniu, a także przeciwdziałające powstawaniu szkody wynikającej z tych zdarzeń oraz niedopuszczające do wstępu osób nieuprawnionych na teren chroniony.

Celem projektowanych zmian jest zagwarantowanie niedopuszczalności wnoszenia do budynku sądu broni ani amunicji, a także materiałów wybuchowych i innych środków niebezpiecznych. Uniemożliwienie wniesienia na teren sądu przedmiotów i narzędzi niebezpiecznych takich jak broń palna, nóż, siekiera, substancja żrąca, substancja łatwopalna

itp. stanowi sposób ograniczenia lub wyeliminowania zdarzenia stwarzającego w szczególności bezpośrednie zagrożenie dla życia i zdrowia ludzkiego.

Proponowana regulacja pozwoli służbom ochronnym sądu do przeglądania zawartości bagaży i odzieży osób, a także odmowy wpuszczenia do budynku sądu w przypadku podejrzenia, że osoby te wnoszą lub posiadają przedmioty niebezpieczne i uzupełni lukę prawną w tym zakresie, przyczyniając się do poprawy bezpieczeństwa budynków sądów. Wprowadzenie ustawą dodatkowych uprawnień dla pracowników ochrony jest konsekwencją wyrażonych w art. 31, art. 41 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej zasady poszanowania i ochrony wolności człowieka oraz gwarancji nietykalności i wolności osobistych, które mogą być ograniczone tylko na zasadach i w trybie określonych w ustawie.

Incydenty skutkujące istotnym narażeniem bezpieczeństwa osób w obiektach sądowych nie należą bowiem do rzadkości: w poszczególnych latach odnotowuje się kilka do kilkunastu zachowań wywołujących zagrożenie życia i zdrowia (jednym z takich przykładów jest sytuacja oblania kwasem siarkowym przez stalkera na sądowym korytarzu w Łodzi), zdarzają się także ucieczki lub próby ucieczki na terenie sądu (w 2017 r. odnotowano 30 zdarzeń stanowiących zagrożenie dla życia, zdrowia i mienia na terenie sądów, w tym 3 stanowiły włamania/kradzieże, 17 stanowiło zagrożenie życie i zdrowia, 10 stanowiło atak słowny/groźbę; w 2018 r. odnotowano 27 incydentów, w tym 7 stanowiło włamania/kradzieże, 10 stanowiło zagrożenie życie i zdrowia, 10 stanowiło atak słowny/groźbę; w 2019 r. odnotowano 22 incydentów, w tym 2 stanowiły włamania/kradzieże, 5 stanowiło zagrożenie życie i zdrowia, 14 stanowiło atak słowny/groźba, 1 incydent obejmował ucieczkę/próbie ucieczki z sądu; w 2020 r. odnotowano 21 incydentów, w tym 3 stanowiły włamania/kradzieże, 2 stanowiły zagrożenie życie i zdrowia, 16 stanowiło atak słowny/groźbę).

Chcąc zapewnić realizację powyższych postulatów, w projekcie ustawy proponuje się nadanie nowego brzmienia § 2 w art. 54 u.s.p. oraz dodanie § 3-17, których istota polega na tym, że pracownik ochrony będzie miał prawo do:

- a) przeglądania zawartości bagażu lub odzieży osób wchodzących do budynku sądu;
- b) odmowy zezwolenia na wejście do budynku sądu osoby odmawiającej poddania się przeglądaniu zawartości bagażu lub odzieży;
- c) odmowy zezwolenia na wejście do budynku sądu osoby posiadającej przy sobie broń, amunicję, a także materiały wybuchowe i inne środki niebezpieczne;

d) żądania usunięcia innych przedmiotów i urządzeń lub oddania ich do depozytu.

Przeglądanie zawartości bagażu będzie polegało na wzrokowej i manualnej kontroli zawartości bagażu przeprowadzanej przez pracownika ochrony, w tym manualnym sprawdzeniu znajdujących się w nim przedmiotów oraz na sprawdzeniu bagażu z wykorzystaniem środków technicznych niezbędnych do wykrywania materiałów i urządzeń zabronionych, w szczególności broni, materiałów wybuchowych oraz substancji mogących stanowić zagrożenie dla życia lub zdrowia. Czynności te będą wykonywane w obecności posiadacza bagażu oraz w miarę możliwości w sposób niepowodujący uszkodzenia bagażu i znajdujących się w nim przedmiotów, zaś pracownik ochrony będzie miał prawo żądania udostępnienia bagażu, w tym otwarcia i pokazania jego zawartości.

W projekcie ustawy określa się, że przeglądanie odzieży będzie polegało na manualnym sprawdzeniu jej zawartości oraz przedmiotów znajdujących się na ciele osoby wchodzącej do budynku sądowego lub przez nią posiadanych bez odsłaniania przykrytej odzieżą powierzchni ciała, i sprawdzeniu za pomocą środków technicznych niezbędnych do wykrywania materiałów i urządzeń zabronionych (w szczególności broni, materiałów wybuchowych oraz substancji mogących stanowić zagrożenie dla życia lub zdrowia). Pracownik ochrony w związku z realizacją wyżej wskazanych czynności będzie posiadał prawo żądania zdjęcia przez osobę wchodzącą do budynku sądu zewnętrznych warstw odzieży, pokazania zawartości kieszeni, innych części odzieży lub przedmiotów znajdujących się na ciele tej osoby lub przez nią posiadanych, przy czym czynności te będzie wykonywało się w sposób możliwie najmniej naruszający dobra osobiste osoby, wobec której są wykonywane. W kontekście samego przeglądania odzieży projekt ustawy zakłada, że wyżej wskazane czynności będzie dokonywać w miarę możliwości pracownik ochrony tej samej płci, co osoba poddana przeglądaniu odzieży. Powyższe zmniejszy ewentualny dyskomfort osób, których ta czynność będzie dotyczyć.

W nowelizowanej ustawie w art. 54 ustawodawca posługuje się pojęciem „budynek sądowy” (jak również pojęciem „budynek sądu” np. w art. 84 u.s.p.), jednak w celu uniknięcia wątpliwości związanych z precyzyjnym ustaleniem zakresu znaczeniowego tego pojęcia, proponuje się wprowadzenie w art. 54 ustawy jednolitego zapisu „budynek sądu”.

Stosownie do treści projektowanego art. 54 § 4 u.s.p. pracownik ochrony informuje sekretariat właściwego wydziału sądu o odmowie zezwolenia na wejście do budynku sądu osobie wezwanej na rozprawę lub posiedzenie sądu w sytuacjach, o których mowa w § 3 pkt 2-3.

Przepis ten ma na celu zapobiegnięcie sytuacjom, w których osoba wezwana na rozprawę lub posiedzenie sądu, np. w charakterze świadka zostanie ukarana karą grzywny za nieusprawiedliwione niestawiennictwo, pomimo że stawiła się do sądu, ale nie została wpuszczona do budynku sądu.

Zgodnie z art. 54 § 11 projektowanej ustawy, z dokonania czynności, polegających na przeglądaniu zawartości bagażu i przeglądaniu odzieży dokonujący tych czynności pracownik ochrony sporządzi protokół w przypadku, gdy osoba poddana przeglądaniu zawartości bagażu lub przeglądaniu odzieży zgłosiła takie żądanie bezpośrednio po dokonaniu tych czynności.

Projekt ustawy za uzasadnione uznaje umożliwienie osobie poddanej czynności przeglądania zawartości bagażu czy też przeglądania odzieży zgłoszenia żądania sporządzenia protokołu z przeprowadzonych czynności bezpośrednio po ich dokonaniu, nie zaś w ich trakcie. Powyższa regulacja ma umożliwić sprawne przeprowadzenie czynności dokonywanych przez pracowników ochrony. Gdyby założyć, że samo sporządzenie protokołu z przeglądania zawartości bagażu czy te przeglądania odzieży będzie następowało w trakcie czynności, to taki sposób dokonania tej czynności może spowodować znaczne utrudnienia we wstępie do budynku sądu innych osób. Zgłoszenie żądania sporządzenia dwóch protokołów w trakcie czynności przeglądania np. w Sądzie Okręgowym w Warszawie, spowoduje kilkuminutowe opóźnienie w wejściu obywateli do budynku sądu. Przy liczbie kilkudziesięciu oczekujących na wejście do budynku sądu opóźnienia te mogą być bardzo znaczące i spowodować, że obywatele nie zdążą stawić się na rozprawy lub posiedzenia z przyczyn leżących po stronie sądu. Z tego względu zasadne jest, aby protokół sporządzany był po dokonaniu czynności. Podkreślić ponadto należy, że obowiązek sporządzenia protokołu przez pracownika ochrony będzie dotyczył jedynie sytuacji w których osoba poddana przeglądaniu zawartości bagażu lub przeglądaniu odzieży zgłosiła takie żądanie. Protokół posłuży również jako dokument potwierdzający dokonanie tych czynności w razie złożenia skargi. Protokół ma być więc w założeniu projektu ustawy sporządzany na żądanie osoby poddanej przeglądowi zawartości bagażu lub odzieży po dokonaniu tych czynności.

Projekt ustawy określa w sposób wyczerpujący elementy, jakie ma zawierać protokół z dokonanych czynności, tak aby pracownik ochrony nie miał wątpliwości, jakie informacje i dane powinny zostać umieszczone w protokole. Wśród obowiązkowych elementów protokołu został zawarty min. obowiązek podpisania protokołu przez osobę przeprowadzającą kontrolę oraz przez osobę kontrolowaną albo wzmiankę o odmowie złożenia podpisu. W praktyce mogą

bowiem występować sytuacje, w których osoba poddana czynnościom przeglądania zawartości bagażu lub przeglądaniu odzieży odmówi złożenia podpisu. Sporządzony protokół nie podlega udostępnieniu osobom trzecim oraz może być udostępniony podmiotom uprawnionym na podstawie odrębnych przepisów w trybie w nich przewidzianym.

Osobie poddanej przeglądaniu zawartości bagażu lub przeglądaniu odzieży będzie przysługiwała skarga wnoszona do prezesa sądu właściwego ze względu na miejsce dokonania czynności, w terminie 7 dni od dnia dokonania czynności, w celu zbadania legalności oraz prawidłowości jej dokonania, przy czym do skargi będą stosowane odpowiednio przepisy rozdziału 5A u.s.p. Prezes bowiem podejmuje czynności w sprawach bieżących, związane ze sprawnym funkcjonowaniem sądu w zakresie swoich kompetencji oraz zapewnia przestrzeganie przez podległych pracowników zasad ochrony i bezpieczeństwa obiektów sądowych. Wprowadzona możliwość zaskarżenia decyzji stanowi wyraz zagwarantowanego każdemu w art. 63 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej prawa do składania między innymi skarg.

W sytuacji, gdy w trakcie czynności, polegających na przeglądaniu zawartości bagażu i przeglądaniu odzieży zostaną znalezione przedmioty mogące stworzyć niebezpieczeństwo dla życia, zdrowia ludzkiego lub mienia, a osoba poddana tym czynnościom nie zgłosi żądania sporządzenia protokołu z dokonanej czynności, pracownik ochrony będzie zobowiązany do sporządzenia notatki służbowej, w której zostaną odnotowane rodzaj, czas, miejsce i wynik czynności, dane pracownika ochrony, który przeprowadzał czynności, spis znalezionych i odebranych przedmiotów oraz w miarę potrzeby ich opis.

Wymóg dokumentowania, w sytuacjach określonych w § 13 projektowanej regulacji, dokonywanych przez pracowników ochrony czynności związanych z uprawnieniami, o których mowa w § 5 i 8, w formie notatki służbowej zawierającej niezbędne informacje zagwarantuje możliwość odtworzenia czynności podjętych przez pracownika ochrony w przypadku złożenia przez obywatela skargi bez wcześniejszego żądania sporządzenia protokołu i obiektywnego rozpatrzenia złożonej skargi.

Wskazać należy, że uprawnienie dla pracowników ochrony do przeglądania odzieży i bagażu wprowadzane niniejszą ustawą jest spójne z innymi rozwiązaniami systemowymi, które określają uprawnienia pracowników ochrony do przeglądania bagażu i odzieży, a także poszczególnych służb w sprawie przeszukania obywatela, a także zasady informowania o przysługujących przeszukiwanemu prawach. Zapewni ono zgodność regulacji z zasadą

proporcjonalności wkraczania pracowników ochrony w prawa i wolności podlegające ochronie konstytucyjnej.

Projektowana ustawa w zakresie przepisów dotyczących przyznania uprawnień kontroli odzieży i bagażu pracownikom ochrony w sądach powszechnych częściowo pokrywa się z rozwiązaniami regulującymi uprawnienie pracowników ochrony do przeglądania bagażu i odzieży w przypadku wykonywania zadań na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego w związku z imprezą masową. Art. 20 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (Dz. U. z 2022 r. poz. 1466 i 1700) określa uprawnienia służb porządkowych, do których należą osoby wpisane na listę kwalifikowanych pracowników ochrony fizycznej, o której mowa w art. 26 ustawy z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia, w zakresie możliwości przeglądania odzieży i bagażu uczestników imprezy masowej w sytuacji podejrzenia, że osoby te wnoszą lub posiadają między innymi broń lub inne niebezpieczne przedmioty, materiały wybuchowe, wyroby pirotechniczne, materiały pożarowo niebezpieczne. Jednocześnie ustawa o bezpieczeństwie imprez masowych w art. 22 ust. 1 pkt 1 lit. d, f i g wprowadza obowiązek służb porządkowych do odmowy wyrażenie zgody na wstęp na imprezę masową dla osób, które odmawiają poddania się przeglądaniu bagażu albo odzieży, posiadających broń lub inne przedmioty niebezpieczne, a także wobec osób, które zachowują się agresywnie, prowokacyjnie albo w inny sposób stwarzają zagrożenie dla bezpieczeństwa lub porządku publicznego. Szczegółowy sposób i zakres sprawowania przez służby porządkowe kontroli uprawnień osób do uczestniczenia w imprezie masowej, w tym przeglądania zawartości ich bagażu i odzieży został uregulowany w rozporządzeniu wykonawczym do ustawy.

W rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 30 sierpnia 2011 r. w sprawie wymogów, jakie powinni spełniać kierownik do spraw bezpieczeństwa, służby porządkowe i służby informacyjne (Dz. U. z 2017 r. poz. 1347 oraz z 2020 r. poz. 1678) wprowadza się obowiązek dokumentowania w notatce służbowej czynności przeglądania odzieży i bagażu w przypadku stwierdzenia w zawartości przeglądanego bagażu lub przeglądanej odzieży przedmiotów, których wnoszenie na imprezę masową i posiadanie na imprezie masowej jest niedozwolone.

Podobne rozwiązanie przewiduje art. 12 ust. 7g ustawy z dnia 26 stycznia 2018 r. o Straży Marszałkowskiej (Dz. U. z 2022 r. poz. 1727), który stanowi, że w przypadku, w którym w trakcie przeszukania nie znaleziono przedmiotów mogących stworzyć niebezpieczeństwo dla życia, zdrowia ludzkiego lub mienia lub przedmiotów, które służą do popełnienia czynu zabronionego pod groźbą kary lub których posiadanie jest zabronione, lub osoba poddana tym

czynnościom nie zgłosiła żądania sporządzenia protokołu z dokonanej czynności, dokonanie czynności dokumentuje się w dokumentacji służbowej, odnotowując rodzaj, czas, miejsce i wynik czynności oraz imiona, nazwiska i funkcje osób w nich uczestniczących. Podobne rozwiązania znajdują się w: ustawie z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2021 r. poz. 1882, z późn. zm.), ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1763) – w zakresie kontroli osobistej i przeglądania zawartości bagażu, ustawie z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1214 oraz z 2022 r. poz. 655 i 1488), ustawie z dnia 24 maja 2004 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (Dz. U. z 2022 r. poz. 557, 1488 i 2185), ustawie z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (Dz. U. z 2022 r. poz. 1900), przy czym w przypadku kontroli prewencyjnej nie przewiduje się prawa do złożenia zażalenia i sporządzania protokołu, a także w ustawie z dnia 8 grudnia 2017 r. o Służbie Ochrony Państwa (Dz. U. z 2023 r. poz. 66).

Wskazać należy, że ustawą z dnia 14 grudnia 2018 r. o zmianie ustawy o Policji oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r. poz. 2399 oraz z 2019 r. poz. 1091) wprowadzono dostosowanie przepisów w zakresie określenia granic przeszukania oraz uprawnień funkcjonariuszy do dokonywania kontroli osobistej do konstytucyjnej gwarancji, określonych w art. 41 ust. 1, art. 47 w zw. z art. 31 ust. 3 oraz art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Wskazane systemowe rozwiązanie określa między innymi sposób dokumentowania przeprowadzonych czynności kontrolnych w zakresie przeszukania bagażu oraz kontroli osobistej. W zmienianych ww. nowelizacją ustawach przewidziano między innymi udokumentowanie czynności kontrolnych w dokumentacji służbowej, określając datę, czas, miejsce i przyczynę jej dokonania, dane osób w niej uczestniczących oraz rodzaj i wynik czynności, a także informację o pouczeniu osoby kontrolowanej.

Ponadto, zgodnie z przyjętym rozwiązaniem systemowym, w obowiązujących regulacjach przewiduje się poinformowanie osoby poddanej przeglądnięciu bagażu lub odzieży o przysługującym jej prawie do żądania sporządzenia protokołu z tych czynności czy o prawie do złożenia zażalenia dopiero po dokonaniu tych czynności.

Projektowana regulacja zawarta w art. 54 § 15 u.s.p. nakłada na administratora budynku obowiązek umieszczenia, w widocznym miejscu przy wejściu do budynku sądu, informacji o przysługujących osobom wchodzącym do budynku sądowego prawach i obowiązkach związanych z czynnościami pracowników ochrony, podejmowanymi przy wykonywaniu zadań ochrony osób i mienia w budynkach sądowych. Rozwiązanie to wpłynie pozytywnie

na świadomość osób wchodzących do sądu i umożliwi im podejmowanie decyzji w optymalny sposób zabezpieczający ich interesy.

W projekcie ustawy przewiduje się, że w przypadku, gdy przedmioty ujawnione w wyniku ww. czynności będą stwarzały niebezpieczeństwo dla życia, zdrowia lub mienia, pracownik ochrony, w granicach dostępnych środków, niezwłocznie podejmie działania zmierzające do usunięcia niebezpieczeństwa, a w szczególności zabezpieczy miejsce zagrożone oraz powiadomi dyżurnego właściwej miejscowo jednostki organizacyjnej Policji o konieczności zarządzenia działań usuwających to niebezpieczeństwo.

Przepisy § 3-13 art. 54 u.s.p. nie znajdą zastosowania w stosunku do Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Prezesa Rady Ministrów, członków Rady Ministrów, Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka, Rzecznika Finansowego, Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych, osób korzystających z immunitetu parlamentarnego, sędziowskiego lub prokuratorskiego oraz ławników danego sądu, referendarzy sądowych, osób korzystających z immunitetów dyplomatycznych lub konsularnych na mocy ustaw, umów międzynarodowych albo powszechnie uznanych zwyczajów międzynarodowych, adwokatów, radców prawnych, notariuszy, komorników sądowych, radców Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, kuratorów sądowych, rzeczników patentowych, biegłych sądowych, doradców restrukturyzacyjnych - w trakcie pełnienia czynności służbowych, kuratorów sądowych, funkcjonariuszy Policji, Służby Więziennej, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Wywiadu Wojskowego, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Straży Granicznej, Służby Ochrony Państwa, Służby Celno-Skarbowej, żołnierzy Żandarmerii Wojskowej i pracowników Krajowej Administracji Skarbowej - w trakcie pełnienia czynności służbowych, a także w stosunku do innych osób, w stosunku do których dyrektor lub prezes sądu wyraził zgodę na ich wejście.

Wskazane podmioty z racji wykonywanych zadań, zajmowanego stanowiska lub pełnionych funkcji nie będą zobowiązane do poddania się kontroli zawartości bagażu i odzieży przy wejściu do sądu pod warunkiem uprzedniego okazania legitymacji służbowej lub dokumentu umożliwiającego ustalenie tożsamości i zajmowanego stanowiska lub pełnionej funkcji. Katalog podmiotów wymienionych w art. 54 § 16 u.s.p. został utworzony w oparciu o obowiązujące rozwiązanie systemowe w zakresie kontroli osobistej realizowanej przez funkcjonariuszy służby więziennej. Katalog ten został uzupełniony o podmioty, które z racji wykonywanych zadań, pełnionych funkcji, przyznanych im ustawowo immunitetów, a także w związku z nadanymi im ustawami uprawnieniami w zakresie możliwości brania udziału

w postępowaniach sądowych, także nie powinny być zobowiązane do poddania się kontroli przy wejściu do sądu.

Wyszczególnienie wśród podmiotów, które nie będą zobowiązane do poddania się kontroli zawartości bagażu, czy też przeglądania odzieży przy wejściu do sądu, Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Prezesa Rady Ministrów i członków Rady Ministrów uzasadnione jest ich szczególną pozycją ustrojową w strukturze państwa. Zgodnie z art. 126 ust. 1 i 2 Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej jest najwyższym przedstawicielem Rzeczypospolitej Polskiej, gwarantem ciągłości władzy państwowej, czuwa nad przestrzeganiem Konstytucji, stoi na straży suwerenności i bezpieczeństwa państwa oraz nienaruszalności i niepodzielności jego terytorium. Natomiast Prezes Rady Ministrów stosownie do art. 148 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej kieruje pracami Rady Ministrów oraz zapewnia wykonywanie polityki Rady Ministrów. Rada Ministrów zgodnie z art. 146 ust. 1 Konstytucji prowadzi politykę wewnętrzną i zagraniczną Rzeczypospolitej Polskiej.

Rzecznik Praw Obywatelskich, zgodnie z art. 14 pkt 4 i 7 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2020 r. poz. 627) może żądać wszczęcia postępowania w sprawach cywilnych, jak również wziąć udział w każdym toczącym się już postępowaniu – na prawach przysługujących prokuratorowi, wystąpić z wnioskiem o ukaranie, a także o uchylenie prawomocnego rozstrzygnięcia w sprawach o wykroczenia, na zasadach i w trybie określonym w przepisach odrębnych.

Rzecznik Praw Dziecka, zgodnie z art. 10 pkt 3, 3a i 6 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. (Dz. U. z 2020 r. poz. 141 oraz z 2022 r. poz. 2140) może żądać wszczęcia postępowania w sprawach cywilnych, jak również wziąć udział w każdym toczącym się już postępowaniu – na prawach przysługujących prokuratorowi, wziąć udział w toczącym się już postępowaniu w sprawach nieletnich, wystąpić z wnioskiem o ukaranie w sprawach o wykroczenia, w trybie i na zasadach określonych w odrębnych przepisach.

Rzecznik Finansowy, zgodnie z art. 26 ust. 1 ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o rozpatrywaniu reklamacji przez podmioty rynku finansowego, o Rzeczniku Finansowym i o Funduszu Edukacji Finansowej (Dz. U. z 2022 r. poz. 187, 1488 i 2640) w związku z realizacją swoich zadań może żądać wszczęcia postępowania w sprawach cywilnych na rzecz klientów podmiotów rynku finansowego, jak również wziąć udział w toczącym się postępowaniu cywilnym, jeżeli według jego oceny wymaga tego ochrona praw klientów podmiotów rynku

finansowego. W takim przypadku do Rzecznika stosuje się odpowiednio przepisy o prokuratorze.

Zgodnie z art. 98 ust 1 i 2 ustawy z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1781) Prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych w sprawach o roszczenia z tytułu naruszenia przepisów o ochronie danych osobowych, które mogą być dochodzone wyłącznie w postępowaniu przed sądem, może wytaczać powództwa na rzecz osoby, której dane dotyczą, za jej zgodą, a także wstępować, za zgodą powoda, do postępowania w każdym jego stadium. W pozostałych sprawach o roszczenia z tytułu naruszenia przepisów o ochronie danych osobowych, Prezes Urzędu Danych Osobowych może wstępować, za zgodą powoda, do postępowania w każdym jego stadium, chyba że toczy się przed nim postępowanie dotyczące tego samego naruszenia przepisów o ochronie danych osobowych.

Posłom i senatorom, zgodnie z art. 105 i 108 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, przysługuje immunitet parlamentarny. Immunitet sędziowski przysługuje sędziom sądów powszechnych (na podstawie art. 80 i 81 u.s.p), sędziom Sądu Najwyższego (na podstawie art. 55 i 72 § 3-5 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. (Dz. U. z 2021 r. poz. 1904, z późn. zm.), sędziom Trybunału Konstytucyjnego (na podstawie art. 196 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i art. 20 i 24 ust. 2 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego (Dz. U. z 2018 r. poz. 1422). Immunitet prokuratorski przysługuje prokuratorom, na podstawie art. 135 ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. Prawo o prokuraturze (Dz. U. z 2022 r. poz. 1247, z późn. zm.).

Kwestie związane z immunitetami dyplomatycznymi lub konsularnymi zostały uregulowane zostały min. w Konwencji wiedeńskiej z dnia 18 kwietnia 1961 r. o stosunkach dyplomatycznych (Dz. U. z 1965 r. poz. 232) oraz w Konwencji wiedeńskiej z dnia 24 kwietnia 1963 r. o stosunkach konsularnych (Dz. U. z 1982 r. poz. 98).

Przepis art. 147 § 1 u.s.p. stanowi podstawę do zatrudniania w sądach referendarzy sądowych, którzy wykonują określone w ustawach czynności należące do sądów w zakresie ochrony prawnej, innej niż wymiar sprawiedliwości, są pracownikami sądowymi wykonującymi wymiar sprawiedliwości, zaś w rozdziale 7 u.s.p. zawarte zostały przepisy dotyczące ławników będących przedstawicielami społeczeństwa w wymiarze sprawiedliwości. Kuratorzy sądowi działają w sądach na podstawie art. 147 § 2 u.s.p., stanowiąc służbę kuratorską i wykonując

czynności o charakterze wychowawczo – resocjalizacyjnym i profilaktycznym oraz inne czynności określone w przepisach szczególnych.

Na podstawie art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 11 kwietnia 2011 r. o rzecznikach patentowych (Dz. U. z 2021 r. poz. 944 oraz z 2022 r. poz. 2185) rzecznik patentowy występuje w charakterze pełnomocnika w postępowaniu przed Urzędem Patentowym, sądami i organami orzekającymi w sprawach własności przemysłowej, z wyjątkiem występowania w charakterze pełnomocnika w postępowaniu karnym i postępowaniu karnym skarbowym. Natomiast ust. 1 stanowi, że w postępowaniu cywilnym rzecznik patentowy może występować w charakterze pełnomocnika również w postępowaniu sprawach własności intelektualnej innych niż sprawy własności przemysłowej.

Doradca restrukturyzacyjny, zgodnie z art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (Dz. U. z 2022 r. poz. 2309) może zostać ustanowiony nadzorcą albo zarządcą w postępowaniu restrukturyzacyjnym przed sądem restrukturyzacyjnym, którym jest sąd rejonowy – sąd gospodarczy (stosownie do treści art. 14 ust. 1 wskazanej ustawy).

Adwokaci, radcowie prawni i radcowie Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej są m.in. uprawnieni do reprezentowania swoich mocodawców w postępowaniach przed sądem (zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz. U. z 2022 r. poz. 1184 i 1268) oraz zgodnie z art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. z 2022 r. poz. 1166), zgodnie z art. 33 ust. 1 ustawy z dnia 15 grudnia 2016 r. o Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2022 r. poz. 2100).

Stosownie do treści art. 1 § 1 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (Dz. U. z 2022 r. poz. 1799) notariusz jest powołany do dokonywania czynności, którym strony są obowiązane lub pragną nadać formę notarialną (czynności notarialnych), zaś art. 2 § 1 stanowi, że notariusz w zakresie uprawnień, o których mowa w art. 1, działa jako osoba zaufania publicznego, korzystając z ochrony przysługującej funkcjonariuszom publicznym.

Zgodnie z treścią art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych (Dz. U. z 2022 r. poz. 2224 i 2707) komornik sądowy jest funkcjonariuszem publicznym działającym przy sądzie rejonowym, zaś art. 3 ust. 1 wskazanej ustawy komornik sądowy jest organem władzy publicznej w zakresie wykonywania czynności w postępowaniu egzekucyjnym i zabezpieczającym.

Zgodnie z art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 7 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2022 r. poz. 1375, z późn. zm.) policja i inne organy w zakresie postępowania karnego wykonują polecenia sądu, referendarza sądowego i prokuratora oraz prowadzą pod nadzorem prokuratora śledztwo lub dochodzenie w granicach określonych w ustawie. Natomiast art. 312 pkt 1 wskazanej ustawy stanowi, że uprawnienia Policji przysługują także: organom Straży Granicznej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Krajowej Administracji Skarbowej, Centralnego Biura Antykorupcyjnego oraz Żandarmerii Wojskowej, w zakresie ich właściwości oraz innym organom przewidzianym w przepisach szczególnych.

Właściwość wymienionych organów została określona w następujących ustawach kompetencyjnych:

– art. 1 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2023 r. poz. 171, z późn. zm.);

– w art. 1 ust. 2 pkt 4 i ust. 2a ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. z 2022 r. poz. 1061, z późn. zm.);

– w art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (Dz. U. z 2022 r. poz. 557, z późn. zm.);

– w art. 2 ust. 1 pkt 13-16 ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz. U. z 2022 r. poz. 813, z późn. zm.);

– w art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (Dz. U. z 2022 r. poz. 1900, z późn. zm.);

– w art. 4 ust. 1 pkt 4 i 5 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1214, z późn. zm.).

Na podstawie przepisów szczególnych uprawnienia Policji przysługują także: Służbie Więziennej, na podstawie ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (Dz. U. z 2022 r. poz. 2470) oraz Służbie Kontrwywiadu Wojskowego i Służbie Wywiadu Wojskowego. Zgodnie z art. 3 ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego (Dz. U. z 2023 r. poz. 81) Szef Służby Kontrwywiadu Wojskowego i Szef Służby Wywiadu Wojskowego są centralnymi organami administracji rządowej właściwymi w sprawach ochrony przed zagrożeniami wewnętrznymi dla obronności Państwa, bezpieczeństwa i zdolności bojowej Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej oraz innych jednostek organizacyjnych podległych lub nadzorowanych przez Ministra

Obrony Narodowej. Wykonywane przez funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego i Służby Wywiadu Wojskowego zadania i powierzone funkcje mają istotne znaczenie uzasadnione dla sfery bezpieczeństwa państwa.

Wskazane powyżej przepisy ustaw stanowią podstawę stworzenia katalogu podmiotów, do których nie stosuje się przepisów art. 54 § 16 pkt 3-13 u.s.p.

Projekt przewiduje również możliwość wyłączenia innych podmiotów spod obowiązku przewidzianego w art. 54 § 16 pkt 3-13 u.s.p. – w trosce o umożliwienie im niezakłóconego wykonywania swych zadań i poszanowania tajemnicy zawodowej – na podstawie decyzji dyrektora albo prezesa sądu.

W procedowanej regulacji przewidziano także upoważnienie ustawowe dla Ministra Sprawiedliwości do określenia w drodze rozporządzenia wzoru protokołu oraz sposobu, miejsca i okresów przechowywania protokołu, o którym mowa w art. 54 § 11 u.s.p. i notatki służbowej, o której mowa w art. 54 § 13 u.s.p., z uwzględnieniem konieczności zapewnienia przejrzystości, skrótości i kompletności protokołu, informacji niezbędnych do udokumentowania zakresu, przebiegu oraz wyniku czynności przeglądania zawartości bagażu i odzieży osoby wchodzącej do budynku sądu, o których mowa w § 5 i 8, a także z uwzględnieniem potrzeby zapewnienia bezpiecznego przechowywania protokołu i notatki służbowej oraz niezbędność zapewnienia dostępu do nich w związku z prowadzonymi postępowaniami.

Mając na uwadze konieczność jak najszybszego wejścia w życie projektowanych przepisów, które realizują postulat Trybunału w zakresie „policji sesyjnej”, oraz zapewnienie bezpieczeństwa i porządku w budynkach sądowych osób przebywających na ich terenie, proponuje się, aby ustawa weszła w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

Zgodnie z art. 31a § 1 pkt 1 w zw. z art. 8 pkt 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 217, z późn. zm. dalej „u.s.p.”) dyrektor sądu kieruje działalnością administracyjną sądu m.in. w zakresie zapewnienia odpowiednich warunków techniczno-organizacyjnych funkcjonowania sądu i wykonywania przez sąd zadań obejmujących zarządzanie systemami teleinformatycznymi, służącymi między innymi do obsługi postępowań sądowych, zatrudniania nowych pracowników, zarządzania budżetem jednostki lub zakupu środków, sprzętu i wyposażenia.

Obecne przepisy ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych uniemożliwiają skuteczne działania Ministerstwa Sprawiedliwości i sądów powszechnych podejmowane w celu

przyspieszenia i usprawnienia rozpoznawania spraw sądowych poprzez stworzenie, wdrożenie i utrzymanie odpowiednich narzędzi informatycznych. Z jednej strony bowiem przepisy tej ustawy bardzo niejednoznacznie i wybiórczo wskazują kompetencje Ministerstwa Sprawiedliwości do stworzenia i utrzymania takich narzędzi, posługując się wyłącznie określeniem „system teleinformatyczny obsługujący postępowanie sądowe”, z drugiej natomiast strony każdy z sądów (apelacyjnych, okręgowych, rejonowych) prowadzi samodzielnie sprawy z zakresu informatyzacji oraz obsługi informatycznej tego sądu, co powoduje wysoce nieefektywną i kosztowną sieć narzędzi informatycznych wytwarzanych przez podmioty zewnętrzne oddzielnie dla każdego z sądów.

Z uwagi na olbrzymią różnorodność spraw prowadzonych przez sądy, nie jest możliwe stworzenie w dającym się przewidzieć terminie jednego systemu teleinformatycznego obsługującego wszystkie rodzaje postępowań sądowych, zapewniającego właściwą ewidencję tych spraw, a także wspierającego zarazem funkcjonowanie rejestrów sądowych i działalność administracyjną sądów.

Należy zatem zbudować w resorcie sprawiedliwości potencjał do stopniowego stworzenia takiego systemu oraz integrowania z nim istniejących już rozwiązań informatycznych zarówno na poziomie Ministerstwa Sprawiedliwości, jak i w strukturze sądów apelacyjnych, z równoczesną konsolidacją ich działań na poziomie całej apelacji. Konieczna jest interwencja legislacyjna mająca na celu zarówno przyspieszenie postępowań sądowych, jak również zapewnienie możliwości ich sprawnej realizacji i udziału stron w formie elektronicznej w oparciu o zmieniające się dynamicznie uwarunkowania organizacyjne, społeczne i zdrowotne.

Zapewnienie warunków techniczno-organizacyjnych funkcjonowania sądu obejmuje też zarządzanie systemami teleinformatycznymi użytkowymi w tym sądzie do wsparcia działalności operacyjnej (np. do obsługi postępowań sądowych), jak i do wsparcia działalności administracyjnej: kadrowej (np. zatrudnianie nowych pracowników), finansowej (np. zarządzanie budżetem jednostki) oraz inwestycyjnej (np. zakup środków trwałych). Równocześnie przepisy u.s.p., które weszły w życie 1 grudnia 2021 r. wskazują Ministra Sprawiedliwości jako podmiot odpowiedzialny za utrzymanie systemu teleinformatycznego obsługującego postępowania sądowe, w którym tworzy się i przetwarza akta sprawy (art. 53 § 1a). Zadania nakładane na sądy, w tym potrzeba usprawnienia postępowań, tak by sądy mogły wykonywać swoje zadania niejednokrotnie w warunkach kryzysowych, wywołanych nadzwyczajnymi okolicznościami (przykładowo stan epidemii i zagrożenia

epidemicznego, konflikt zbrojny na terytorium Ukrainy), wymagają wprowadzenia rozwiązań pozwalających na wykorzystanie technologii informatycznych. Umożliwienie, przykładowo, wymiany informacji z innymi organami i podmiotami z zastosowaniem systemów teleinformatycznych wymaga zamieszczenia w ustawie ustrojowej przepisów dotyczących przetwarzania danych oraz przypisania ról i odpowiedzialności za zadania w zakresie informatyzacji.

Aktualne rozwiązanie ustrojowe, na podstawie którego dyrektor każdego z 11 sądów apelacyjnych, 47 sądów okręgowych oraz 318 sądów rejonowych odpowiada za utrzymanie i rozwój systemów teleinformatycznych na terenie swojej jednostki (z zastrzeżeniem regulacji, które weszły w życie 1 grudnia 2021 r.), jest nieefektywne i nie zapewnia sprawności funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości w obszarze usług informatycznych.

W powiązaniu z innymi przepisami rangi ustawowej, np. art. 158 ust. 1 ustawy z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych (Dz. U. z 2022 r. poz. 2224 i 2707), w szczególności w zakresie umożliwienia sądom dostępu do systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające, podział odpowiedzialności za zaprojektowanie, wdrożenie, utrzymanie i rozwój systemów teleinformatycznych użytkowanych w poszczególnych jednostkach organizacyjnych podległych Ministrowi Sprawiedliwości lub przez niego nadzorowanych wydaje się ponadto niejasny, niespójny i mogący powodować szereg wątpliwości interpretacyjnych.

Niewystarczające są również przepisy prawne w zakresie uprawnień poszczególnych jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Sprawiedliwości lub przez niego nadzorowanych do przetwarzania danych (w tym danych osobowych) przy wdrażaniu centralnych, jak i lokalnych (na poziomie obszaru apelacji) rozwiązań informatycznych i podejmowaniu współpracy pomiędzy poszczególnymi sądami, np. w obszarze jednej apelacji.

Nie istnieje przy tym „centralny system teleinformatyczny” przewidujący jednolite rozwiązania informatyczne w sądach powszechnych. Obecne przepisy u.s.p. nie przewidują też jego utworzenia. Natomiast istnieje potrzeba stopniowej integracji istniejących i nowopowstałych narzędzi informatycznych wspierających bądź to poszczególne rodzaje postępowań, bądź to poszczególne usługi elektroniczne udostępniane w ramach tych postępowań na poziomie centralnym (tj. Ministerstwa Sprawiedliwości) oraz regionalnym (na poziomie sądów apelacyjnych).

Koncepcja usprawniania procesu zarządzania systemami teleinformatycznymi w Ministerstwie Sprawiedliwości zakłada przeniesienie odpowiedzialności za zapewnienie odpowiednich warunków techniczno-organizacyjnych sądów w zakresie informatyzacji sądów oraz ich obsługi informatycznej na poziom apelacji. W takim układzie dyrektor sądu apelacyjnego odpowiada za zadania z zakresu IT nie tylko w swoim sądzie, lecz na obszarze całej apelacji.

Kompetencje dyrektora sądu zostały w związku z tym uzupełnione poprzez dodanie do art. 31a nowego przepisu – § 1a, zgodnie z którym to dyrektor sądu apelacyjnego kieruje działalnością administracją sądów działających na obszarze apelacji, dotyczącą realizacji zadań z zakresu informatyzacji sądownictwa oraz obsługi informatycznej sądów. Dyrektor sądu apelacyjnego ponosi w tym zakresie odpowiedzialność, która obejmuje w szczególności kwestie zapewnienia na terenie apelacji odpowiedniej infrastruktury sprzętowej, licencji na używanie seryjnego oprogramowania, odpowiednich warunków przetwarzania danych, bezpieczeństwa teleinformatycznego, organizacji procesów projektowania, wdrożenia, utrzymania i rozwoju systemów teleinformatycznych użytkowanych w poszczególnych sądach tej apelacji, a także systemu szkoleń użytkowników tych systemów, z zastrzeżeniem powierzenia przez Ministra Sprawiedliwości dyrektorom wybranych sądów apelacyjnych niektórych zadań związanych z informatyzacją sądownictwa realizujących centralne rozwiązania informatyczne w sądownictwie powszechnym.

Wraz z przejściem odpowiedzialności za ww. zadania, dyrektor sądu apelacyjnego dysponowałby również wszelkimi zasobami służącymi do ich realizacji, w szczególności osobowymi, finansowymi oraz materialnymi. Z uwagi na olbrzymią ilość zasobów niezbędnych do realizacji tych zadań, konieczność zapewnienia specjalistycznej wiedzy merytorycznej przy ich realizacji, ich część powinna być realizowana przez pracowników sądownictwa, a nie Ministerstwa Sprawiedliwości, w uporządkowanej strukturze na poziomie sądów apelacyjnych.

Wątpliwość może jednak budzić, na podstawie jakiego stosunku prawnego dyrektor sądu apelacyjnego mógłby wydawać polecenia pracownikom innych sądów i na jakiej podstawie prawnej mieliby oni podlegać jego kierownictwu, w szczególności, że w obecnym stanie prawnym dyrektor danego sądu jest zwierzchnikiem służbowym i dokonuje czynności z zakresu prawa pracy oraz reprezentuje sąd w tym zakresie wobec pracowników sądu, z wyłączeniem sędziów, asesorów sądowych, referendarzy sądowych, kuratorów zawodowych, asystentów sędziów oraz kierowników i specjalistów opiniodawczych zespołów sądowych specjalistów (a więc w konkretnym sądzie – zgodnie z art. 31a § 1 pkt 3 u.s.p.). W celu

usunięcia wątpliwości w tym zakresie wprowadza się § 1b do art. 31 u.s.p., zgodnie z którym dyrektor sądu apelacyjnego jest zwierzchnikiem służbowym i dokonuje czynności z zakresu prawa pracy oraz reprezentuje sąd w tym zakresie wobec pracowników sądu wykonujących zadania, o których mowa w § 1a, w sądach działających na obszarze właściwości danej apelacji. Wobec brzmienia projektowanego przepisu każdy pracownik, któremu zostaną powierzone obowiązki dotyczące informatyzacji sądownictwa i obsługi informatycznej sądów, będzie podlegał dyrektorowi sądu apelacyjnego w ramach stosunku pracy. Projektowany przepis jest konieczny z uwagi na zapewnienie możliwości egzekwowania przez dyrektora sądu apelacyjnego realizacji zadań przez tych pracowników. Ponadto dyrektor sądu apelacyjnego będzie miał bezpośredni wpływ na wynagrodzenia pracowników sądów działających na obszarze apelacji.

Dyrektor sądu apelacyjnego staje się pracodawcą dla wszystkich pracowników sądów wykonujących zadania z zakresu informatyzacji sądownictwa i obsługi informatycznej sądów w sądach działających na obszarze danej apelacji (np. administrator systemu informatycznego/ administrator systemu teleinformatycznego, inspektor bezpieczeństwa teleinformatycznego, informatyk, menedżer usługi). Jednocześnie zmiany wymagał dotychczasowy art. 31a § 1 pkt 3 u.s.p. poprzez wprowadzenie zastrzeżenia regulowanego wprowadzonym art. 31a § 1b u.s.p. na rzecz dyrektora sądu apelacyjnego. Miejscem wykonywania obowiązków służbowych, czyli miejscem świadczenia pracy np. przez informatyka zatrudnionego w sądzie apelacyjnym może być ten sąd apelacyjny albo sąd okręgowy albo sąd rejonowy. Struktura kadrowa pracowników zajmujących się informatyzacją sądownictwa i obsługą informatyczną sądów w sądach powszechnych pozostanie bez zmian, z tą różnicą, że dyrektorzy sądów okręgowych i sądów rejonowych nie będą już zatrudniać informatyków, lecz kompetencja ta będzie należała do dyrektora sądu apelacyjnego. Bieżąca obsługa incydentów związanych z funkcjonowaniem systemów teleinformatycznych, potencjalne błędy w funkcjonowaniu tych systemów, luki w programach, wymiana sprzętu komputerowego i inne interwencje dotyczące obsługi informatycznej danego sądu okręgowego lub sądu rejonowego będą zgłaszane pracownikom sądu apelacyjnego wykonującym zadania z zakresu informatyzacji sądownictwa oraz obsługi informatycznej sądów, np. informatykom sądu apelacyjnego świadczącym pracę „na miejscu”, tj. w siedzibie danego sądu okręgowego lub sądu rejonowego – dotychczasowe miejsce świadczenia pracy przez tych pracowników pozostanie bez zmian; wszyscy ww. pracownicy sądów okręgowych i sądów rejonowych, którzy wyrażą na to wyraźną bądź dorozumianą zgodę staną się pracownikami sądów apelacyjnych.

Praktyczna realizacja koncepcji zatrudnienia pracowników zajmujących się informatyzacją sądownictwa i obsługą informatyczną sądów przez dyrektora sądu apelacyjnego wymaga określenia sytuacji tych pracowników po wejściu w życie projektowanego art. 31a § 1b u.s.p. Zagadnienie to wyjaśnia wprowadzany przepis art. 2 ustawy.

Uchylenie § 1a-1c i § 5 w art. 53 u.s.p. ma charakter porządkujący i dostosowawczy do propozycji doprecyzowania zagadnień wskazanych w projektowanym art. 175da u.s.p., dotyczących rodzajów sądowych systemów teleinformatycznych, tworzonych i utrzymywanych przez Ministra Sprawiedliwości, jednoznacznego wskazania podmiotu odpowiedzialnego za administrowanie tymi systemami, współadministrowania danymi, w tym danymi osobowymi znajdującymi się w tych systemach czy również możliwości określenia przez Ministra Sprawiedliwości, w drodze rozporządzenia, opisu systemów teleinformatycznych stosowanych w sądach powszechnych, wymaganiach standaryzujących w zakresie bezpieczeństwa, wydajności i rozwoju systemu lub sposobu postępowania w zakresie stwierdzania zgodności oprogramowania z opisem systemu. Celem takiego rozwiązania było przeniesienie części rozwiązań z uchylanych przepisów do działu IVA u.s.p. „Przetwarzanie danych osobowych, telekomunikacyjnych, pocztowych i internetowych oraz informatyzacja sądów powszechnych”. Uchylane przepisy definiowały system teleinformatyczny obsługujący postępowanie sądowe jako system do tworzenia i przetwarzania akt sprawy (§ 1a) oraz wskazywały Ministra Sprawiedliwości jako jego administratora (§ 1b), który jako administrator nie miał dostępu do akt postępowania (§ 1c). Projekt przewiduje nowy katalog sądowych systemów teleinformatycznych (art. 175da § 1 u.s.p.), który nie ogranicza się do jednego systemu obsługującego postępowanie sądowe. Administratorem sądowych systemów teleinformatycznych będzie Minister Sprawiedliwości na podstawie projektowanego art. 175da § 2 i 3 u.s.p., właściwy dyrektor sądu apelacyjnego na podstawie projektowanego art. 175da § 7 u.s.p., sąd lub inny podmiot realizujący zadania publiczne, o którym mowa w art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (Dz. U. z 2023 r. poz. 57) na podstawie projektowanego art. 175da § 8 u.s.p. Proponowane rozwiązanie będzie spójne z art. 175c § 1 u.s.p., który określa, że administratorem systemu służącego do przetwarzania danych osobowych uzyskanych z systemu teleinformatycznego, o którym mowa w art. 213 § 1a Kodeksu postępowania karnego, jest Minister Sprawiedliwości. Ponadto na podstawie projektowanego art. 175da § 9 u.s.p. Minister Sprawiedliwości nie będzie już zobowiązany, lecz uprawniony do określenia w drodze rozporządzenia w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw informatyzacji, opisu

systemów teleinformatycznych stosowanych w sądach powszechnych (struktura, minimalna funkcjonalność, zakres komunikacji pomiędzy elementami systemu bądź pomiędzy systemami), wymagań standaryzujących w zakresie bezpieczeństwa, wydajności i rozwoju systemów, a także sposobu postępowania w zakresie stwierdzania zgodności oprogramowania z opisem systemów.

Projekt dodaje § 4 w art. 175a u.s.p., precyzując że administratorami danych osobowych przetwarzanych w związku z działalnością administracyjną sądów są prezesi właściwych sądów, dyrektorzy właściwych sądów oraz Minister Sprawiedliwości w ramach realizowanych zadań. Celem tej zmiany jest wprowadzenie wyraźnego przepisu przyznającego status administratora danych osobowych przetwarzanych w ramach czynności administracyjnych sądu prezesom sądów, dyrektorom sądów i Ministrowi Sprawiedliwości, w ramach realizowanych zadań, zwłaszcza w związku z projektowaną zmianą treści art. 175da, konstytuującą system teleinformatyczny wspierający działalność administracyjną sądów, a także odwołującą się wyraźnie do koncepcji współadministrowania danymi osobowymi przetwarzanymi w sądowych systemach teleinformatycznych (por. art. 175da § 2 i 5 u.s.p.), co może wywoływać wątpliwości co do statusu administratorów danych osobowych przetwarzanych w ramach czynności administracyjnych sądu czy trudność w ustaleniu podmiotu będącego administratorem tego rodzaju danych osobowych.

Projekt określa w art. 175da § 1 u.s.p., że Minister Sprawiedliwości wykonuje zadania z zakresu informatyzacji sądownictwa polegające w szczególności na projektowaniu, wdrażaniu, eksploatacji, integracji, utrzymaniu, rozwoju, administrowaniu i udostępnianiu sądowych systemów teleinformatycznych, zabezpieczeniu danych osobowych przetwarzanych w tych systemach, koordynowaniu tych działań oraz zapewnieniu możliwości wymiany informacji pomiędzy tymi systemami. W obliczu dalszego rozwoju nowoczesnych technologii we współczesnym społeczeństwie informacyjnym utrudnione i niecelowe jest wskazywanie kazuistycznego i zamkniętego katalogu zadań z obszaru informatyzacji sądownictwa, zadania te będą bowiem dotyczyły technicznych i organizacyjnych aspektów związanych ze stopniową integracją istniejących i nowopowstałych narzędzi informatycznych wspierających bądź to poszczególne rodzaje postępowań, bądź to poszczególne usługi elektroniczne udostępniane w ramach tych postępowań lub poza nimi, zarówno na poziomie centralnym (tj. Ministerstwa Sprawiedliwości), jak i regionalnym (na poziomie sądów apelacyjnych).

Projektowany art. 175da § 2 u.s.p. przewiduje otwarty katalog sądowych systemów teleinformatycznych, które Minister Sprawiedliwości może tworzyć i utrzymywać.

Projektowany przepis wyróżnia wobec tego następujące sądowe systemy teleinformatyczne: systemy teleinformatyczne wspierające działalność administracyjną sądów, systemy teleinformatyczne obsługujące postępowania sądowe lub ich części, w tym systemy, w których tworzy się lub przetwarza akta sprawy, systemy teleinformatyczne, w których są prowadzone rejestry sądowe, systemy teleinformatyczne, w których są prowadzone urządzenia ewidencyjne lub inne systemy teleinformatyczne wykorzystywane w działalności sądów. Przepis został tak sformułowany, aby obejmował jak najszerszą kategorię systemów teleinformatycznych, które mogą funkcjonować w przyszłości. Projektowane rozwiązania nie powinny bowiem doprowadzić do sytuacji, w której ich obowiązywanie miałoby zastosowanie wyłącznie do zamkniętego katalogu systemów teleinformatycznych wskazanych w aktualnie obowiązującym art. 175da u.s.p. Projektowane przepisy powinny obejmować nie tylko systemy teleinformatyczne określone w art. 175da w dotychczasowym brzmieniu (systemy teleinformatyczne obsługujące postępowania sądowe, systemy teleinformatyczne, w których są prowadzone rejestry sądowe, systemy teleinformatyczne, w których są prowadzone urządzenia ewidencyjne), ale również systemy wspierające działalność administracyjną sądów lub inne systemy teleinformatyczne wykorzystywane w działalności sądów. Dostrzegając doniosłość powyższego zagadnienia, racjonalne było takie sformułowanie przepisu, aby obejmował jak najszerszą, kategorię systemów teleinformatycznych, które mogą funkcjonować w przyszłości. Nie będzie więc potrzebna każdorazowa nowelizacja u.s.p.

Wyodrębnienie przykładowego katalogu zadań związanych z informatyzacją sądownictwa zostało przewidziane na potrzeby realizacji kompetencji Ministra Sprawiedliwości do przetwarzania danych zawartych w sądowych systemach teleinformatycznych (art. 175da § 6 u.s.p.).

Zaproponowany art. 175da § 6 ma stanowić podstawę prawną dla przetwarzania przez Ministra Sprawiedliwości danych, w tym danych osobowych znajdujących się w sądowych systemach teleinformatycznych, np. danych stron, pełnomocników i innych osób uczestniczących w postępowaniach sądowych, w zakresie niezbędnym do wykonywania ustawowych zadań Ministra Sprawiedliwości, w szczególności związanych z informatyzacją sądownictwa. Zakres i rodzaj przetwarzanych danych będzie uzależniony od tego, jakie dane będą niezbędne dla realizacji poszczególnych zadań. Będzie miało to istotne znaczenie w sytuacjach pojawienia się w systemach teleinformatycznych choćby szczątkowych danych, w tym danych osobowych osób będących uczestnikami postępowań.

Nie jest przy tym zasadne wskazanie w ustawie ustrojowej zamkniętego katalogu danych przetwarzanych w sądowych systemach informatycznych. Zakres i rodzaj przetwarzanych danych będzie uzależniony od tego, jakie dane będą niezbędne dla realizacji poszczególnych zadań podmiotów nimi administrującymi. Ponadto, zakres danych określony jest we właściwych szczególnych przepisach regulujących funkcjonowanie sądowych systemów informatycznych (np. art. 2 ustawy z dnia 6 grudnia 2018 r. o Krajowym Rejestrze Zadłużonych, który określa zakres danych ujawnianych w Rejestrze, art. 359 ust. 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, który określa zakres danych przetwarzanych przez Ministra Sprawiedliwości, okręgowe ośrodki wychowawcze, zakłady poprawcze, schroniska dla nieletnich oraz komisję do spraw kierowania nieletnich do młodzieżowego ośrodka wychowawczego). Ponadto częsta zmiana właściwych przepisów może zmienić zakres przetwarzanych danych; każda taka zmiana powodowałaby konieczność nowelizacji u.s.p.

Przyjęte przez projektodawcę w art. 175da § 6 u.s.p. wyrażenie, zgodnie z którym Ministrowi Sprawiedliwości przysługuje kompetencja do przetwarzania danych zawartych w sądowych systemach teleinformatycznych „wyłącznie w zakresie niezbędnym dla realizacji ustawowych zadań Ministra Sprawiedliwości, w szczególności związanych z informatyzacją sądownictwa”, w istocie oznacza, że przepis ten nie przyznaje Ministrowi Sprawiedliwości jako administratorowi systemu teleinformatycznego ogólnej kompetencji upoważniającej go do dostępu do wszelkich danych zawartych w tych systemach, lecz tylko do tych informacji, do których dostęp jest niezbędny w celu realizacji ustawowych zadań Ministra Sprawiedliwości, w szczególności zadań związanych z informatyzacją sądownictwa wymienionych w art. 175da § 1 u.s.p. Minister Sprawiedliwości realizuje szereg zadań określonych przykładowo w ustawie – Prawo o ustroju sądów powszechnych, np. wskazanie wydziału sądu okręgowego rozpoznającego środki odwoławcze w elektronicznym postępowaniu upominawczym (art. 16 § 2 u.s.p.), tworzenie i znoszenie punktów kontaktowych Europejskiej Sieci Sądowej w sprawach cywilnych i handlowych (art. 16c u.s.p.), tworzenie i znoszenie wydziałów oraz wydziałów i ośrodków zamiejscowych sądów (art. 19 u.s.p.), tworzenie i znoszenie sądów oraz ustalanie ich siedzib, obszarów właściwości i zakres rozpoznawanych przez nie spraw (art. 20 pkt 1 u.s.p.), zmiany obszarów właściwości sądów okręgowych lub rejonowych w zakresie wymienionym w punktach 1a–10 przez przekazywanie jednemu sądowi okręgowemu rozpoznawania spraw należących do innych sądów okręgowych tej samej apelacji oraz jednemu sądowi rejonowemu zakresu spraw należących do innych

sądów rejonowych, przydział nowych stanowisk sędziowskich oraz asesorskich poszczególnym sądom (art. 20a § 1 u.s.p.), znoszenie stanowisk sędziowskich lub asesorskich (art. 20a § 2 u.s.p.), ustalenie liczby wiceprezesów sądu apelacyjnego (art. 22b § 3 u.s.p.), ustalenie liczby wiceprezesów sądu okręgowego (art. 22b § 4 u.s.p.), powołanie prezesa sądu apelacyjnego (art. 23 § 1 u.s.p.), powołanie wiceprezesa sądu apelacyjnego (art. 23 § 2 u.s.p.), powołanie prezesa sądu okręgowego (art. 24 § 1 u.s.p.), powołanie wiceprezesa sądu okręgowego (art. 24 § 2 u.s.p.), możliwość odwołania prezesa i wiceprezesa sądu (art. 27 u.s.p.), powołanie i odwołanie dyrektora sądu oraz jego zastępcy (art. 32 u.s.p.), ustalenie wysokości wynagrodzenia zasadniczego dyrektora sądu oraz jego zastępcy (art. 32c u.s.p.), sprawowanie zewnętrznego nadzoru administracyjnego (art. 37b u.s.p.), uprawnienia w ramach zewnętrznego nadzoru administracyjnego (art. 37g u.s.p.), delegowanie sędziego na podstawie art. 77 u.s.p., udzielenie sędziemu urlopu dla poratowania zdrowia (art. 93 § 3 u.s.p.), wybór Rzecznika Dyscyplinarnego Sędziów Sądów Powszechnych oraz dwóch Zastępców Rzecznika Dyscyplinarnego Sędziów Sądów Powszechnych (art. 112 § 3 u.s.p.), przeniesienie na inne miejsce służbowe referendarza sądowego poza obszar apelacji (art. 151a § 1 u.s.p.), delegowanie referendarza na podstawie art. 151a § 5, 5a i 9 u.s.p., przydział nowych stanowisk referendarza sądowego poszczególnym sądom oraz zniesienie stanowisk referendarza sądowego (art. 153b § 1 2 u.s.p.), delegowanie asystenta sędziego na podstawie art. 155e § 2, 2a i 5 u.s.p., powołanie koordynatora do spraw informatyzacji sądownictwa powszechnego (art. 175e § 1 u.s.p.). Ponadto ustawowe zadania Ministra Sprawiedliwości określają przepisy szczególne względem u.s.p. Do zadań Ministra Sprawiedliwości należy utrzymywanie systemu teleinformatycznego służącego do prowadzenia Rejestru (art. 3a ust. 1 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym, Dz. U. z 2022 r. poz. 1683 i 2436, dalej „u.k.r.s.” – Minister Sprawiedliwości zgodnie z art. 3a ust. 3 u.k.r.s. jest administratorem danych użytkowników systemu teleinformatycznego służącego do prowadzenia Rejestru), utworzenie Centralnej Informacji Krajowego Rejestru Sądowego, z oddziałami przy sądach rejestrowych (art. 4 ust. 1 u.k.r.s.), prowadzenie w systemie teleinformatycznym Krajowego Rejestru Zadłużonych (art. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2018 r. o Krajowym Rejestrze Zadłużonych, Dz. U. z 2021 r. poz. 1909, dalej „u.k.r.z.” – Minister Sprawiedliwości zgodnie z art. 12 ust. 2 u.k.r.z. jest administratorem danych zgromadzonych w Rejestrze oraz danych objętych treścią obwieszczeń), monitorowanie wykorzystania limitu wydatków oraz wdrożenie mechanizmu korygującego (art. 35 ust. 3 u.k.r.z.), utrzymywanie centralnej bazy danych ksiąg wieczystych stanowiącej ogólnokrajowy zbiór ksiąg wieczystych prowadzonych w systemie

teleinformatycznym (art. 363 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (Dz. U. z 2023 r. poz. 146, dalej „u.k.w.h.”), zapewnienie bezpieczeństwa centralnej bazy danych ksiąg wieczystych, w szczególności ochronę przed nieuprawnionym dostępem osób trzecich, zniszczeniem oraz utratą danych (art. 363 ust. 2 u.k.w.h.), tworzenie i znoszenie w sądzie sądowej służby doręczeniowej (art. 131 § 3 k.p.c.), etc.

W celu realizacji niektórych spośród wymienionych zadań konieczne jest przetwarzanie niektórych danych. Przykładowo, w celu realizacji zadania polegającego na udostępnianiu systemu Minister Sprawiedliwości musi utworzyć narzędzie uwierzytelniania użytkowników tego systemu, dzięki któremu będą mogli oni logować się do systemu i korzystać z danych w nim zawartych. W tym celu musi mieć dostęp do podstawowych danych osób, które będą użytkownikami określonego systemu.

Na podstawie Zintegrowanego Systemu Rachunkowości i Kadr wielokrotnie sporządzane są w Ministerstwie Sprawiedliwości wewnętrzne analizy, zestawienia, do których jest niezbędne przetworzenie danych, w tym danych osobowych. Są to analizy wytwarzane do celów wewnętrznych i niezbędnych do zarządzania administracyjnego (np. fluktuacja kadr w sądach, poziomy wynagrodzeń w sądach, liczby osób zatrudnionych w poszczególnych sądach, komórkach organizacyjnych sądów, weryfikacja zatrudnienia wskazanych osób w sądach itp.), na wewnętrzne zlecenie kierownictwa lub innych wydziałów. Efektem tych prac są zazwyczaj dane liczbowe o ilości pracowników, obsadzonych etatów/absencji – w różnorodnym ujęciu (rozbiciu na sądy, wydziały, z podziałem na płeć, z przedziałami wiekowymi, wynagrodzenie itp.). Wykonuje się także analizy dotyczące procesu nominacji sędziów, asesorów o ilości zgłoszeń, etapów procesów itp. W takich przypadkach Minister Sprawiedliwości przetwarza dane osobowe w ramach powierzonych zadań polegających na dokonywaniu analiz mających na celu realizację zasady racjonalnego wykorzystania kadr sądownictwa powszechnego, analiz obciążenia zadaniami poszczególnych sądów, przydzielania nowych stanowisk sędziowskich oraz asesorskich poszczególnym sądom.

Ponadto Minister Sprawiedliwości, jako podmiot zobowiązany do udzielenia informacji, wykonując zadania publiczne i w ramach wykonywania powierzonych mu zadań publicznych, może wytwarzać lub pozyskiwać dane stanowiące informację publiczną. Przetwarzając powierzone dane, Minister Sprawiedliwości udziela informacji publicznych w trybie przepisów ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. z 2022 r. poz. 902). Zazwyczaj są to pytania o dane liczbowe, listy osób, wynagrodzenia na stanowiskach, wiek minimalny, maksymalny, średni w różnych grupach pracowników

czy wykaz urlopów wypoczynkowych sędziów z danego sądu. Dane przygotowywane do odpowiedzi w trybie dostępu do informacji publicznej również są przygotowywane w różnym ujęciu.

W celu realizacji przykładowo wymienionych zadań ustawowych Minister Sprawiedliwości przetwarza dane, w tym dane osobowe znajdujące się w systemach teleinformatycznych określonych w art. 175da § 2 u.s.p. Przetwarzanie danych osobowych jest przy tym zgodne z Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych), Dz. Urz. UE L 177, s. 6, dalej „rozporządzenie 2016/679”, „RODO”. Stosownie do art. 5 ust. 1 lit. a RODO dane osobowe muszą być przetwarzane zgodnie z prawem, rzetelnie i w sposób przejrzysty dla osoby, której dane dotyczą. Z art. 6 ust. 1 lit. c i e rozporządzenia 2016/679 wynika, że przetwarzanie jest zgodne z prawem wyłącznie w przypadkach, gdy – i w takim zakresie, w jakim – spełniony jest co najmniej jeden z poniższych warunków: przetwarzanie jest niezbędne do wypełnienia obowiązku prawnego ciążącego na administratorze oraz przetwarzanie jest niezbędne do wykonania zadania realizowanego w interesie publicznym lub w ramach sprawowania władzy publicznej powierzonej administratorowi.

Ponadto art. 86 RODO określa relacje między prawem do ochrony danych osobowych a prawem dostępu do dokumentów urzędowych (prawem dostępu do informacji publicznej). Zgodnie z tym przepisem dane osobowe zawarte w dokumentach urzędowych, które posiada organ lub podmiot publiczny lub podmiot prywatny w celu wykonania zadania realizowanego w interesie publicznym, mogą zostać przez ten organ lub podmiot ujawnione zgodnie z prawem Unii lub prawem państwa członkowskiego, któremu podlegają ten organ lub podmiot, dla pogodzenia publicznego dostępu do dokumentów urzędowych z prawem do ochrony danych osobowych na mocy niniejszego rozporządzenia. Prawodawca unijny potwierdza zatem możliwość ujawniania (udostępniania) danych osobowych zawartych w dokumentach urzędowych w oparciu o przepisy unijne lub przepisy obowiązujące w krajach członkowskich.

Projektowany art. 175da § 6 u.s.p. nie przyznaje Ministrowi Sprawiedliwości ogólnej, nieograniczonej kompetencji do przetwarzania danych stron, pełnomocników i innych osób uczestniczących w postępowaniach sądowych zawartych w tych systemach, a jedynie w ramach realizowanych ustawowych zadań Ministra Sprawiedliwości, w szczególności z zakresu informatyzacji sądów. Pozyskanie danych osobowych, w tym danych wrażliwych

w innym celu nie będzie dopuszczalne. Zasady przetwarzania danych wrażliwych reguluje art. 9 RODO.

Pozyskanie niektórych danych stron, pełnomocników i innych osób uczestniczących w postępowaniach jest konieczne do realizacji ustawowych zadań Ministra Sprawiedliwości związanych w szczególności z tworzeniem warunków do sprawnego funkcjonowania sądów powszechnych w sprawach finansowych, kadrowych i administracyjno-gospodarczych, z zapewnieniem możliwości tworzenia i funkcjonowania sądowych systemów teleinformatycznych. Ingerencja przez art. 175da § 6 u.s.p. w autonomię informacyjną stanowiącą element konstytucyjnego prawa do prywatności jest zatem uzasadniona także realizacją procesu informatyzacji sądownictwa w zakresie koniecznym do realizacji tego celu. Informatyzacja sądownictwa ma służyć poprawieniu sprawności funkcjonowania sądów, przyspieszeniu pracy sędziów i innych pracowników sądów oraz ułatwieniu stronom i ich pełnomocnikom udziału w postępowaniu, co niewątpliwie przyczyni się do poprawy bezpieczeństwa i porządku publicznego w demokratycznym państwie prawnym. Oznacza to, że art. 175da § 6 u.s.p. spełnia przesłanki ograniczenia konstytucyjnego prawa do prywatności określone w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP oraz przesłankę niezbędności pozyskiwania informacji o obywatelach określoną w art. 51 ust. 2 Konstytucji RP (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 października 2015 r., Kp 1/15).

Zachowano przy tym przepis stanowiący, że Minister Sprawiedliwości nie ma dostępu do akt postępowania (uchylony art. 53 § 1c u.s.p.). Zgodnie z art. 175da § 4 u.s.p. Minister Sprawiedliwości jako administrator systemów teleinformatycznych, o których mowa w § 2, nie ma dostępu do akt postępowania. Minister Sprawiedliwości wyłącznie w ramach realizacji ustawowych zadań związanych w szczególności z informatyzacją sądownictwa będzie mógł przetwarzać dane osobowe znajdujące się w sądowych systemach teleinformatycznych administrowanych przez Ministra Sprawiedliwości i wyłącznie w tym celu. Z uwagi na rozszerzenie rodzajów sądowych systemów teleinformatycznych uchylany art. 53 § 1c u.s.p. został zmodyfikowany i wskazuje, że Minister Sprawiedliwości, gdy występuje jako administrator określonych sądowych systemów teleinformatycznych, nie będzie miał dostępu do akt postępowania. Dotyczy to nie tylko systemów teleinformatycznych obsługujących postępowania sądowe lub ich części, które ściśle najczęściej stwarzają niebezpieczeństwo dostępu do akt postępowania, ale nie można wykluczyć istnienia takiego zagrożenia w przypadku systemów teleinformatycznych, w których prowadzone są rejestry sądowe, czy w których prowadzone są urządzenia ewidencyjne.

W projektowanym art. 175da § 5 u.s.p. określono podmioty, które współadministrują danymi osobowymi przetwarzanymi w systemach teleinformatycznych użytkowanych w sądach powszechnych, ponieważ co do zasady ich użytkowanie będzie wykraczało poza obszar jednego sądu. Regulacje dotyczące przetwarzania danych, w tym danych osobowych, a przede wszystkim przyznanie na poziomie ustawowym Ministrowi Sprawiedliwości, sądom, prezesom sądów i dyrektorom sądów statusu współadministratorów danych przetwarzanych w systemach teleinformatycznych pozwoli uzyskać podstawę w postaci przepisu prawa krajowego niezbędną do zastosowania reżimu przetwarzania danych wynikających z przepisów RODO. Punktem wyjścia do stwierdzenia statusu współadministratorów jest bowiem zarówno określony stan faktyczny, jak i wyraźny przepis prawa. Nowelizacja u.s.p. odwołuje się już wyraźnie do roli, jaką mają pełnić poszczególne podmioty będące administratorami danych osobowych – sądy w ramach sprawowania wymiaru sprawiedliwości albo realizacji zadań z zakresu ochrony prawnej, prezesi właściwych sądów, dyrektorzy właściwych sądów oraz Minister Sprawiedliwości w ramach realizowanych zadań. Prezes danego sądu występuje tutaj w podwójnej roli. Z jednej strony jest administratorem danych osobowych przetwarzanych w związku z działalnością administracyjną sądów, z drugiej strony jest reprezentantem sądu występującego w roli administratora danych osobowych przetwarzanych w postępowaniach sądowych w ramach sprawowania wymiaru sprawiedliwości albo realizacji zadań z zakresu ochrony prawnej – stosownie do art. 22 § 1 pkt 1 u.s.p.

Koncepcja współadministratora, jaką proponuje projekt ustawy w art. 175da, jest zgodna z jej znaczeniem uregulowanym przez art. 26 RODO i ma odniesienie do regulowanej przepisem art. 175da sytuacji, ponieważ, zgodnie z art. 26 ust. 1 zdanie 1 RODO: Jeżeli co najmniej dwóch administratorów wspólnie ustala cele i sposoby przetwarzania, są oni współadministratorami. Zgodnie z przyjętym rozumieniem tego zagadnienia, ze współadministrowaniem mamy do czynienia wtedy, gdy jeden, bądź kilka celów jest realizowanych przez więcej niż jednego administratora danych osobowych z wykorzystaniem tych samych zasobów, jakimi w tym przypadku są dane osobowe, a zatem jest to dokładnie sytuacja, którą opisuje art. 175da.

Warunkiem uznania danej relacji za współadministrowanie jest to, że każdy z uczestniczących w niej podmiotów ma status administratora. Artykuł 26 RODO opiera się na pojęciu, zdefiniowanym w art. 4 pkt 7 RODO, zgodnie z którym administrator oznacza „osobę fizyczną lub prawną, organ publiczny, jednostkę lub inny podmiot, który samodzielnie lub wspólnie z innymi ustala cele i sposoby przetwarzania danych osobowych; jeżeli cele i sposoby takiego przetwarzania są określone w prawie Unii lub w prawie państwa członkowskiego, to również

w prawie Unii lub w prawie państwa członkowskiego może zostać wyznaczony administrator lub mogą zostać określone konkretne kryteria jego wyznaczania”. Istotą administrowania jest decydowanie o celach i sposobach przetwarzania danych oraz ponoszenie odpowiedzialności za przetwarzanie danych, przy czym już w definicji prawodawca unijny przewidział możliwość, aby działania te były realizowane wspólnie przez kilka podmiotów. Cele i sposoby przetwarzania mogą być ustalane wspólnie przez kilku (dwóch lub więcej) administratorów. W praktyce jednym z czynników mających istotne znaczenie dla oceny, czy mamy do czynienia z współadministrowaniem danymi, jest wspólne wykorzystywanie tych samych danych osobowych przez kilku administratorów (określane również jako współdzielenie zasobów).

Cel przetwarzania nie musi być dla wszystkich współadministratorów tożsamy, wystarczy jedynie, że dokonują oni wspólnych ustaleń co do celów i sposobów przetwarzania określonych danych. Cele zatem nie muszą być tożsame, ale powinny być ustalane w drodze wspólnych uzgodnień (art. 26 ust. 1 RODO). Tak wynika również z innych wersji językowych RODO: np. angielskie *jointly* czy francuskie *conjointement* sugerują, że administratorzy muszą się porozumieć w zakresie celów i sposobów przetwarzania danych osobowych. Wykładnia językowa wskazuje zatem, że „wspólne” ustalenia oznaczają komunikację pomiędzy administratorami w powyższym zakresie. Ponadto również w literaturze przedmiotu wskazuje się na podstawie orzecznictwa TSUE, że „cel przetwarzania danych nie musi być wspólny dla współadministratorów, co oznacza, że każdy z nich może przetwarzać dane osobowe dla własnego celu, które to cele w sumie składają się na cel przetwarzania danych w ramach procesu przetwarzania objętego współadministrowaniem” (zob. P. Barta, M. Kawecki, P. Litwiński, Komentarz do art. 26, teza 2 [w:] Ogólne rozporządzenie o ochronie danych..., red. P. Litwiński, s. 300). W doktrynie niemieckiej wskazuje się, że współadministrowanie przybierać może dwie podstawowe formy: pełnego i częściowego współadministrowania. J. Hartung argumentuje, że w przypadku pełnego współadministrowania dochodzi do pełnego i zgodnego działania przy określaniu celów i sposobów przetwarzania. Natomiast przy częściowym współadministrowaniu administratorzy zachowują większą swobodę, a poszczególne podmioty określają jedynie niektóre ze sposobów lub celów. W tym modelu współdecydowanie nie rozciąga się więc równomiernie na wszystkie obszary danego przetwarzania. Ustalanie celów i sposobów przetwarzania „wspólnie” z innymi administratorami sprowadzać się może zarówno do ustalania razem z innymi administratorami lub innym administratorem tych celów, ale też może oznaczać ustalanie ich niesamodzielnie, w różnych konfiguracjach i zakresach. Udział stron w tym procesie decyzyjnym może więc

przyjmować różne formy, a kwalifikacja podmiotowa i przypisanie statusu współadministratora następować musi z odpowiednią dozą elastyczności i z uwzględnieniem możliwie dużej różnorodności rodzajów pluralistycznej kontroli nad danymi (cyt. za: K. Witkowska-Nowakowska, Komentarz do art. 26, teza 7 [w:] RODO. Ogólne rozporządzenie o ochronie danych. Komentarz, red. E. Bielak-Jomaa, D. Lubasz, LEX).

Niejednokrotnie relacje współadministrowania są trudne do oceny i dotyczą wielu złożonych aspektów przetwarzania. Ten system przetwarzania z założenia nie jest transparentny, więc aby zapewnić realizację zasad rozporządzenia 2016/679, niezbędne jest znaczne zaangażowanie podmiotów uczestniczących w przetwarzaniu na zasadzie współadministrowania, ustalenie reguł postępowania w tych wspólnych relacjach oraz wzajemnych kompetencji. To specyficzne i złożone środowisko przetwarzania wymaga takich ustaleń, by łatwo można było przypisać współadministratorom role i zakres obowiązków. Z drugiej strony, ta złożoność i zawilość relacji wyklucza możliwość stworzenia kompletnej, zamkniętej listy przypadków sprawowania wspólnej kontroli nad celami i sposobami przetwarzania.

Najważniejszym celem przetwarzania danych osobowych w związku z informatyzacją sądownictwa jest zapewnienie sprawności czy przyspieszenie prowadzonych postępowań. Celów tych będzie znacznie więcej, jak np. sprawowanie wymiaru sprawiedliwości (przetwarzanie danych biegłych sądowych, lekarzy sądowych, ławników, mediatorów, stron postępowania, świadków), zapewnienie sprawności administracyjnej sądów, realizacja nadzoru administracyjnego przez Ministra Sprawiedliwości i prezesa właściwego sądu, etatyzacja sądownictwa (zatrudnienie w sądzie, dotyczące osób uczących się, kandydatów do pracy, pracowników, świadczenie usług na podstawie umów cywilnoprawnych, prowadzenie zamówień publicznych, wystawienie faktury, rachunku i prowadzenie sprawozdawczości finansowej), zapewnienie bezpieczeństwa osób i mienia, w tym przetwarzanie danych osób w systemie monitoringu wizyjnego, etc. Początku tego celu w przypadku postępowań sądowych można się doszukać już w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, zgodnie z którym każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Adresatem normy m.in. „o prawie rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki”, obok obywateli i sądów, jest także Minister Sprawiedliwości, który sprawuje nadzór administracyjny nad sądami powszechnymi. Przy tym Konstytucja RP stanowi prawa podstawowe dla państwa oparte na współdziałaniu władz, w tym przypadku władzy wykonawczej i sądowniczej.

Każdy ze współadministratorów zobowiązany jest do realizacji zasady „minimalizacji danych” wyrażonej w art. 5 ust. 1 lit. c) RODO – zgodnie z którą dane osobowe muszą być „adekwatne, stosowne oraz ograniczone do tego, co niezbędne do celów, w których są przetwarzane”. Oznacza to, że każdy z podmiotów może przetwarzać dane w zakresie niezbędnym do realizacji zadań oraz celów przetwarzania, określonych w przepisach prawa. W tym zakresie należy uwzględnić fakt, że Minister Sprawiedliwości realizuje zadania związane wyłącznie z technicznym i administracyjnym utrzymaniem i zachowaniem ciągłości działania systemów teleinformatycznych (por. art. 175da § 1 i § 5 u.s.p.). Natomiast obszar funkcjonalny systemów teleinformatycznych oraz danych przetwarzanych w tych systemach jest zawsze w kompetencji i odpowiedzialności jednostek sądów.

Minister Sprawiedliwości został uprawniony do powierzenia, w drodze zarządzenia, dyrektorom sądów apelacyjnych wykonywania niektórych zadań związanych z informatyzacją sądownictwa. Konstrukcja przewidująca powierzenie przez Ministra Sprawiedliwości zadań związanych z informatyzacją sądownictwa w drodze zarządzenia Ministra Sprawiedliwości argumentowana jest tym, że są to przepisy o charakterze organizacyjno-technicznym, skierowane do wewnętrznych organów sądów, nie wywołujące skutków dla osób trzecich. Kryterium podziału jest zatem zakres obowiązywania aktu prawnego - powierzenie dyrektorom sądów apelacyjnych wykonywania niektórych zadań związanych z informatyzacją sądownictwa nie wywołuje skutków dla obywateli i obowiązuje względem podległych Ministrowi Sprawiedliwości wewnętrznych organów sądów.

Minister Sprawiedliwości może, w drodze porozumienia, powierzyć innym niż dyrektorzy sądów apelacyjnych podmiotom realizującym zadania publiczne, o których mowa w art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (Dz. U. z 2023 r. poz. 57), wykonywanie niektórych zadań związanych z informatyzacją sądownictwa. Projekt przyjmuje formułę porozumienia w tym zakresie, a zatem wymaga zgody danego podmiotu na przyjęcie dodatkowych zadań (art. 175da § 8 u.s.p.). Minister Sprawiedliwości dysponuje swobodą w zakresie wyboru podmiotów publicznych realizujących zadania publiczne, o których mowa w art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne, którym powierzy wykonywanie niektórych zadań związanych z informatyzacją sądownictwa. Podstawą powierzenia zadań będzie porozumienie zawarte między Ministrem Sprawiedliwości a ww. podmiotem. Zadania w tym zakresie będą związane jednak co do zasady z tworzeniem i/lub administrowaniem systemu teleinformatycznego, etc.

(por. art. 175da § 1 u.s.p.). Administrowanie/współadministrowanie danymi osobowymi pozostanie bez zmian w stosunku do regulacji np. art. 175a, art. 175da, art. 175db. Kwestię tą będzie mogło określać porozumienie wymienione w projektowanym przepisie art. 175da § 8 u.s.p., ale Minister Sprawiedliwości będzie uprawniony do powierzenia w tym porozumieniu przetwarzania danych osobowych tylko w takim w zakresie, w jakim sam może przetwarzać dane osobowe jako administrator/współadministrator.

Rola Ministra Sprawiedliwości, niezależnie od odpowiedzialności za utrzymanie systemów teleinformatycznych, określonych w art. 175da § 2, polegać ma ponadto na zapewnieniu spójności architektonicznej rozwiązań informatycznych stosowanych w sądach powszechnych oraz ich interoperacyjności na poziomie krajowym i międzynarodowym. Narzędziem służącym do osiągnięcia tego celu jest delegacja ustawowa uprawniająca Ministra Sprawiedliwości do określenia w drodze rozporządzenia, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw informatyzacji, opisu systemów teleinformatycznych stosowanych w sądach powszechnych (struktura, minimalna funkcjonalność, zakres komunikacji pomiędzy elementami systemu bądź pomiędzy systemami), wymagania standaryzujące w zakresie bezpieczeństwa, wydajności i rozwoju systemów, a także sposób postępowania w zakresie stwierdzania zgodności oprogramowania z opisem systemów (art. 175da § 9 u.s.p.).

Zmiana w art. 179a w § 1 w pkt 1 u.s.p. polegająca na zastąpieniu wyrazów „informatyzacji sądów” wyrazami „informatyzacji sądownictwa” ma charakter wynikowy – stanowi wyraz dostosowania do terminologii określonej w projektowanym art. 175da u.s.p.

Projekt ustawy w dodanym art. 179b § 1 i 2 przewiduje, że niektóre zadania sądów związane z pobieraniem opłat oraz innych kosztów i należności sądowych wnoszonych za pomocą systemów teleinformatycznych mogą być wykonywane przez inne sądy. W tym celu konieczne było wprowadzenie wspólnego rachunku bankowego, tj. umożliwienie wykonywania określonych czynności dokonywanych w odniesieniu do określonego rodzaju należności – przy użyciu wspólnego rachunku bankowego. W § 2 art. 179b zaprojektowano delegację ustawową, która określi rodzaj należności pieniężnych, które będą obsługiwane przy użyciu rachunku bankowego jednego, wskazanego w tym akcie sądu. Na podstawie ww. delegacji ustawowej, Minister Sprawiedliwości będzie mógł wyznaczyć, w drodze rozporządzenia, sąd apelacyjny właściwy w ww. zakresie. Przyjęta forma rozporządzenia znajduje uzasadnienie, bowiem akt ten będzie wywoływał skutek także względem stron i uczestników postępowań - rozporządzenie wskaże rodzaj należności pieniężnych, które będą obsługiwane przy użyciu

rachunku bankowego jednego, wskazanego w tym akcie sądu, co ułatwi wnoszenie należności pieniężnych przez obywateli.

Artykuł 12 ustawy określa sytuację prawną pracowników wykonujących zadania z zakresu informatyzacji sądownictwa oraz obsługi informatycznej sądów, którzy przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy są zatrudnieni przez dyrektorów sądów w sądach okręgowych i sądach rejonowych działających na obszarze danej apelacji, a po wejściu w życie tej ustawy zatrudnienie takich pracowników będzie w wyłącznej kompetencji dyrektora sądu apelacyjnego. Zgodnie z art. 12 ustawy pracownicy sądów wykonujący zadania z zakresu informatyzacji sądownictwa oraz obsługi informatycznej sądów zatrudnieni w sądach okręgowych i sądach rejonowych działających na obszarze właściwości danego sądu apelacyjnego z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy stają się pracownikami wykonującymi zadania z zakresu informatyzacji sądownictwa oraz obsługi informatycznej sądów zatrudnionymi w tym sądzie apelacyjnym i zachowują ciągłość pracy. Miejsce wykonywania obowiązków służbowych nie ulega zmianie.

Z powyższego przepisu wynika, że w umowach o pracę takich pracowników obecnie zatrudnionych przez dyrektora sądu okręgowego lub dyrektora sądu rejonowego nastąpi zmiana po stronie pracodawcy. Jednocześnie miejsce świadczenia pracy dotychczasowo zatrudnionych pracowników nie ulegnie zmianie. Podobnie niezmienione pozostaną dotychczasowe warunki pracy i płacy. Ewentualne zmiany w tym zakresie będą możliwe w przyszłości na zasadach ogólnych przewidzianych w kodeksie pracy.

Projekt w omawianej wyżej części dotyczącej zmian w u.s.p. został udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie internetowej Rządowego Centrum Legislacji w zakładce Rządowy Proces Legislacyjny zgodnie z § 52 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M.P. z 2022 r. poz. 348) oraz stosownie do wymogów art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingsowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248). OSR projektu nie był oceniany w trybie § 32 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów. Projektowana regulacja w omawianym zakresie u.s.p. nie zawiera przepisów technicznych w rozumieniu rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. z 2002 r. poz. 2039 oraz z 2004 r. poz. 597). Projektowana regulacja nie będzie wymagała notyfikacji Komisji Europejskiej w trybie ustawy z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej (Dz. U. z 2021 r. poz. 743 oraz

z 2022 r. poz. 807). Projekt ustawy w omawiany zakresie dotyczącym u.s.p. nie jest sprzeczny z prawem Unii Europejskiej oraz nie wymaga przedłożenia instytucjom i organom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnienia.

Potrzeba kształtowania unormowań prawa karnego procesowego w sposób służący urzeczywistnieniu naczelnej zasady postępowania karnego – zasady trafnej reakcji karnej, jak również realizacji prawa do rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie, leży u podstaw przedstawionych w projekcie propozycji legislacyjnych odnoszących się do Kodeksu postępowania karnego.

Pierwszą z nich stanowi nowelizacja art. 34 tego kodeksu, oparta na założeniu, iż prawidłowe ukształtowanie i stosowanie instytucji łączenia spraw do wspólnego postępowania oraz instytucji wyłączania spraw do odrębnego rozpoznania służyć będzie skróceniu procesu karnego i przyspieszeniu jego biegu, redukcji kosztów, w tym ponoszonych przez strony procesu, racjonalnemu wykorzystaniu zasobów kadrowych sądownictwa, ale przede wszystkim zapewnieniu optymalnych warunków realizacji zasady trafnej reakcji karnej. Aby tak się stało, materia normatywna dotycząca tych instytucji powinna zostać uporządkowana i doprecyzowana. Powinno to prowadzić do stworzenia czytelnych podstaw do podejmowania przez sąd racjonalnych decyzji w tym przedmiocie, jak i wprowadzenia możliwości składania przez strony wniosku o zastosowanie tych dynamizujących proces karny rozwiązań, a także umożliwić poddanie kontroli instancyjnej decyzji sądu w tym zakresie (projektowane przepisy art. 34 § 2 - 6 k.p.k.).

Niedoskonałość materii normatywnej regulującej łączenie oraz wyłączanie spraw została potwierdzona obszernym orzecznictwem, w którym z jednej strony wskazywano jej deficyty, z drugiej – podejmowano próby dopełnienia regulacji pozaustawowymi przesłankami, a także usiłowano kształtować mechanizm pośredniej kontroli instancyjnej decyzji w tym przedmiocie, jako dodatkowego przedmiotu oceny sądu odwoławczego dokonywanej przy okazji rozpoznawania zażalenia na postanowienie sądu w przedmiocie zmiany właściwości sądu, stanowiącej konsekwencję wyłączenia sprawy do odrębnego rozpoznania.

Korzyści płynące ze stosowania wynikającej z art. 34 § 2 k.p.k. zasady łącznego rozpoznawania sprawy osób współdziałających w popełnieniu przestępstw były akcentowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego i sądów apelacyjnych, w którym wskazywano, że: „*[p]owinność połączenia we wspólnym postępowaniu spraw tych osób wiąże się nie tylko z prawidłowością*

wyrokovania, trudniejszą do osiągnięcia w odrębnych procesach, lecz również z unikaniem mnożenia kosztów, kilkakrotnego wzywania tych samych osób (świadków, biegłych), czasu przeznaczonego na różne postępowania”². Podnoszono, że łączne rozpoznanie sprawy o przestępstwa popełnione przez tego samego oskarżonego pozwala na „prawidłową ocenę całokształtu działalności przestępczej oskarżonego, więc i słuszną karę, na ujawnienie okoliczności sprzyjających popełnianiu przestępstw jak i zapobiega potrzebie wydawania wyroku łącznego (tak m.in. postanowienie SN z dnia 30 kwietnia 1981 roku OSNKW 9/81 poz. 50)”³, podkreślając, że: „[d]zielenie sprawy na odrębne postępowania powoduje zwiększenie kosztów procesu i w praktyce wydłuża postępowanie”⁴.

Akcentowano również, że decyzja o wyłączeniu do odrębnego rozpoznania spraw poszczególnych osób lub o poszczególne czyny nie ma charakteru techniczno-organizacyjnego, nie jest formalnością, lecz jest „rozstrzygnięciem merytorycznym, wynikającym z oceny okoliczności sprawy”⁵, a wydanie postanowienia w tym przedmiocie musi być poprzedzone „rozważeniem, czy sytuacja będąca jego konsekwencją będzie korzystna z punktu widzenia zasady prawdy materialnej i trafnej represji karnej, a także z punktu widzenia konieczności zachowania elementarnych gwarancji procesowych”⁶.

W szeregu orzeczeń sądy odwoławcze podkreślały konieczność dokonywania merytorycznej kontroli instancyjnej prawidłowości rozstrzygnięć podejmowanych na podstawie art. 34 k.p.k., w szczególności decyzji o wyłączeniu sprawy do odrębnego postępowania. Jak wskazywano: „[a]kceptując pogląd o niezaskarżalności postanowienia o wyłączeniu do odrębnego postępowania sprawy poszczególnych osób lub o poszczególne czyny, trzeba jednocześnie uznać potrzebę merytorycznej kontroli tego rodzaju decyzji przez sąd odwoławczy w sytuacji, gdy jej następstwem jest orzeczenie w kwestii właściwości sądu, w szczególności w postaci przekazania sprawy innemu sądowi”⁷. Równocześnie sugerowano, że „[o]rzeczenia w przedmiocie wyłączenia do odrębnego rozpoznania sprawy poszczególnych oskarżonych oraz

² postanowienie SN z dnia 10 listopada 2004 r., II KK 322/04; podobnie Sąd Apelacyjny w Krakowie w postanowieniu z dnia 1 września 2003 r., II AKz 347/03

³ postanowienie SA w Krakowie z dnia 19 stycznia 2005 r., AKz 493/04

⁴ postanowienie SA w Krakowie z dnia 24 listopada 2010 r., II AKz 436/10

⁵ postanowienie SA w Krakowie, wskazane w przypisie 5

⁶ postanowienie SA w Gdańsku z dnia 14 listopada 2012 r., II AKz 793/12

⁷ postanowienie SA w Lublinie z dnia 27 października 2004 r., II AKz 328/04

w przedmiocie przekazania sprawy według właściwości rzeczowej i miejscowej winny zapadać w jednym orzeczeniu, umożliwiającym racjonalną i staranną kontrolę odwoławczą”⁸.

W uzasadnieniu kolejnego orzeczenia wywodzono, że: „[w]prawdzie zaskarżeniu podlega jedynie postanowienie o stwierdzeniu niewłaściwości rzeczowej, to jednak nie może budzić najmniejszej wątpliwości to, że łączy się ono nierozdzielnie z orzeczeniem opartym o przepis art. 34 § 3 k.p.k., co uzasadnia konieczność łącznego rozpoznania przez sąd odwoławczy zasadności tych dwóch zagadnień prawnych. (...) Mimo, że postanowienie o wyłączeniu do odrębnego rozpoznania sprawy poszczególnych osób lub o poszczególne czyny nie podlega zaskarżeniu, to jednak jest dopuszczalna, w sposób pośredni, kontrola procesowa prawidłowości podjętej decyzji w tym przedmiocie przez sąd odwoławczy, w sytuacji gdy jej następstwem jest orzeczenie w kwestii właściwości sądu, w szczególności przekazania sprawy innemu sądowi.”⁹.

Przywołane stanowiska wskazują na głęboki deficyt stanu normatywnego odnoszącego się do instytucji wyłączenia sprawy do odrębnego rozpoznania, skłaniający niektóre sądy, akcentujące istotny wymiar takiej decyzji zarówno w odniesieniu do realizacji kardynalnych zasad procesu karnego, jak i w płaszczyźnie prakseologicznej, do poszukiwania możliwości kontrolowania zasadności takiej decyzji jako pośredniego przedmiotu oceny przy rozstrzyganiu zażaleń na zmianę właściwości sądu. Stosowane w tym zakresie rozwiązanie stanowi jednak jedynie niedoskonały substytut rzeczywistej kontroli merytorycznej postanowienia o wyłączeniu sprawy do odrębnego rozpoznania, a przy tym nie obejmuje rozstrzygnięć tego rodzaju, które nie skutkowały zmianą sądu właściwego do rozpoznania sprawy.

Proponowane w projekcie dookreślenie przesłanek uzasadniających wyłączenie sprawy do odrębnego rozpoznania (proj. art. 34 § 3 k.p.k.) wyeliminuje przypadki pochopnego podejmowania takich decyzji, dokonywanego bez dostatecznie wnikliwej analizy charakteru przeszkody i skonfrontowania jej z wpływem na bieg postępowania (np. wyłączenie do odrębnego rozpoznania sprawy pozostającego na zwolnieniu lekarskim oskarżonego bez ustalenia prawdopodobnej długotrwałości jego absencji oraz bez dokonania oceny, czy w okresie absencji tego oskarżonego możliwe jest kontynuowanie przewodu sądowego w zakresie dowodów, które nie dotyczą stawianych mu zarzutów).

⁸ postanowienie SA w Katowicach z dnia 23 marca 2011 r., II AKz 163/11

⁹ postanowienie SA w Katowicach z dnia 4 kwietnia 2012 r., II AKz 206/12

Instytucje łączenia i wyłączenia spraw powinny służyć zapewnieniu sprawności postępowań, przy maksymalnym poszanowaniu praw uczestników tych postępowań, a nie stanowić pole do działań oportunistycznych, służących - co niestety się zdarza - pozbywaniu się niewygodnych do prowadzenia spraw z referatu, m.in. w wieloosobowych i obszernych dowodowo postępowaniach, w toku których co do części oskarżonych wyroki zapadają w trybie konsensualnym wskutek uwzględnienia wniosku o dobrowolne poddanie się karze (art. 387 k.p.k.). Problem oportunistycznego wykorzystywania instytucji wyłączenia sprawy do odrębnego rozpoznania był dostrzegany również w orzecznictwie, skłaniając do kategoriycznych stanowisk, jak wyrażone następująco: *„Należy sprzeciwić się praktyce, która poprzez wydawanie kolejnych decyzji w trybie art. 34 § 3 k.p.k. ma de facto spowodować, że sprawa pierwotnie rozpoznawana przez sąd uznany za właściwy zostanie przekazana innemu sądowi.”*¹⁰.

Powyższe uzasadnia wprowadzenie regulacji, która spowoduje utrwalenie właściwości sądu, a nawet skutek dalej idący – względną petryfikację składu orzekającego także w odniesieniu do sprawy, która została przez ten sąd wyłączona do odrębnego rozpoznania (projektowany art. 34 § 5 k.p.k.). Rozwiązanie to zapobiegnie prowadzącemu do multiplikacji czynności sądowych „szatkowaniu” spraw i desygnowaniu do ich rozpoznania różnych, niekiedy licznych sądów, jak również stanowić będzie gwarancję jednolitego, równego traktowania wszystkich oskarżonych w określonym postępowaniu. Pozwoli na kompleksową ocenę zarzucanych oskarżonym czynów w kontekście ich wzajemnych powiązań oraz całokształtu przeprowadzonych przez ten sam skład orzekający dowodów, a w konsekwencji umożliwi urzeczywistnienie zasady trafnej reakcji karnej poprzez wymierzenie, z poszanowaniem dyrektyw określonych w art. 53 k.k., adekwatnych kar za poszczególne czyny, efektywnie realizujących cele karania w zakresie generalnej oraz indywidualnej prewencji.

Nie może także umknąć uwadze, że wydzielanie do odrębnych postępowań poszczególnych czynów tego samego oskarżonego - co na gruncie obecnie obowiązujących przepisów również się zdarza - zaburza ocenę właściwości i warunków osobistych tego oskarżonego, nie pozostając tym samym bez wpływu na trafność przyjmowanej względem niego prognozy kryminologicznej, a tym samym dobór i wymiar środków oddziaływania penalnego. Co więcej, takie wyłączenie przesądza o konieczności wszczęcia w przyszłości kolejnego postępowania sądowego, jeżeli zapadły wyroki skazujące, w celu wydania wyroku łącznego. To zaś prowadzi

¹⁰ postanowienie Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 21 stycznia 2015 r., II AKa 25/15

do dodatkowego obciążenia sądu kolejnym postępowaniem, a w odniesieniu do stron oddala czas ustalenia ostatecznego wymiaru represji wymierzanej skazanemu, zwiększając istotnie prawdopodobieństwo orzeczenia kary łącznej nieodpowiadającej potrzebom wynikającym z konieczności realizacji funkcji sprawiedliwościowej i prewencyjnej prawa karnego.

Podkreślić należy, iż obecnie nie jest zaskarżalne również postanowienie o odmowie wyłączenia sprawy do odrębnego rozpoznania, co wynika zarówno ze stanu prawnego, jak i powszechnie podzielanego przez sądy stanowiska¹¹, podczas gdy wniosek strony o dokonanie wyłączenia może być merytorycznie uzasadniony, w szczególności odwołując się do konstytucyjnie gwarantowanego prawa do rozstrzygnięcia sprawy bez zbędnej zwłoki, która to okoliczność szeroko wskazywana była w orzecznictwie jako przemawiająca za odstąpieniem od wynikającej z art. 34 § 2 k.p.k. zasady łącznego rozpoznania spraw osób wskazanych w § 1 tego artykułu.¹² To również wskazuje na celowość wprowadzenia podstawy do poddania takiej decyzji kontroli instancyjnej, tym bardziej, że w odniesieniu do postanowień o odmowie wyłączenia sprawy, z uwagi na ich negatywny charakter, nie jest możliwe ich pośrednie kwestionowanie, jak może to mieć miejsce w przypadku decyzji o wyłączeniu sprawy do odrębnego rozpoznania skutkujących zmianą właściwości sądu.

Projekt przewiduje dodanie w art. 55 k.p.k. nowego przepisu, oznaczonego jako § 5, dotyczącego sytuacji, gdy prokurator wstępuje do postępowania prowadzonego z oskarżenia subsydiarnego, lecz nie jako oskarżyciel publiczny, ale jako uczestnik postępowania, uznając, że wymaga tego ochrona praworządności lub interes społeczny. Takiej samej sytuacji dotyczą zmiany w zakresie art. 60 k.p.k. Uprawnienie, o którym mowa, już obecnie prokuratorowi przysługuje, jednak Kodeks postępowania karnego nie zawiera szczegółowych regulacji odnoszących się do tego uprawnienia.

Prokurator, który zamierza wziąć udział w postępowaniu sądowym wszczętym wniesieniem subsydiarnego aktu oskarżenia albo aktem oskarżenia skierowanym w sprawie prywatnoskargowej, może albo wstąpić do toczącego się postępowania jako oskarżyciel publiczny na podstawie art. 55 § 4 k.p.k. lub art. 60 § 1 k.p.k., albo wstąpić do toczącego się postępowania jako uczestnik na prawach strony na podstawie art. 5 *Prawa o prokuraturze*. Skorzystanie z pierwszej możliwości oznacza, że prokurator staje się oskarżycielem publicznym, mającym obowiązek popierania aktu oskarżenia. Jeżeli jednak prokurator uważa

¹¹ postanowienie SA w Szczecinie z 20.12.2006 r., [II AKz 425/06](#)

¹² postanowienie SN oraz postanowienie SA w Krakowie, wskazane w przypisie 3

akt oskarżenia za bezzasadny, a dostrzega potrzebę udziału w postępowaniu z uwagi na wymóg ochrony praworządności, może skorzystać z instytucji przewidzianej w art. 5 *Prawa o prokuraturze*. Kodeks postępowania karnego nie zawiera jednak przepisów regulujących konkretne kwestie związane z takim udziałem, co stanowi lukę prawną. Projektowany art. 55 § 5 k.p.k. określa, że w takim wypadku prokuratorowi przysługują prawa strony, przy czym stosuje się do niego odpowiednio art. 48, art. 425 § 3 zdanie drugie, art. 425 § 4, art. 427 § 2 i art. 431 § 2 k.p.k. Przepis rozstrzyga również kwestię porządku zadawania pytań, zabierania głosu lub wykonywania innych praw, przewidując, że ilekroć obowiązujące przepisy określają taki porządek, prokurator działający dla ochrony praworządności lub interesu społecznego korzysta z tych praw bezpośrednio po oskarżycielu.

Projektowany art. 133 § 2a k.p.k. rozszerza możliwość odbioru pisma pozostawionego w placówce pocztowej. Rozwiązanie to zbliża procedurę karną do rozwiązań przyjętych w procedurze cywilnej. Pismo pozostawione w placówce pocztowej w rozumieniu ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. – Prawo pocztowe (Dz.U. z 2022 r., poz. 896, z późn. zm.) będzie mogło teraz zostać odebrane także przez osobę upoważnioną na podstawie pełnomocnictwa pocztowego do odbioru przesyłek pocztowych w rozumieniu tej ustawy, co dotychczas nie było możliwe.

Wprowadzenie doręczeń poprzez portal informacyjny pism sądowych oraz pism procesowych, które sąd posiada w wersji elektronicznej, do określonego kręgu osób, to jest głównie radców prawnych i adwokatów, ma na celu przyspieszenie postępowania oraz ułatwienie działania zawodowych pełnomocników. Taki sposób procedowania sprawdził się w oparciu o tzw. „przepisy covidowe” w odniesieniu do spraw cywilnych. Wprowadzenie dwóch różnych funkcjonalności, to jest możliwości osobnego (i nie wywołującego skutku doręczenia) samego informacyjnego zapoznania się z pismem oraz osobnego doręczenia usunęło zastrzeżenia zawodowych pełnomocników, którzy uprzednio często wykorzystywali portal do zapoznania się z pismem sądowym zanim je odebrali drogą pocztową i faktycznie wydłużali sobie czas na reakcję na to pismo. W obecnym modelu pełnomocnicy akceptują doręczenia przez portal, co potwierdzali w ramach prac zespołu problemowego powołanego przez Pełnomocnika Ministra Sprawiedliwości ds. informatyzacji, w skład którego po stronie społecznej wchodzi przedstawiciele m.in. Naczelnej Rady Adwokackiej i Krajowej Izby Radców Prawnych, a po stronie resortu przedstawiciel Centrum Kompetencji i Informatyzacji Sądownictwa przy Sądzie Apelacyjnym we Wrocławiu i Zastępca Koordynatora Krajowego ds. Informatyzacji Sądownictwa Powszechnego.

Należy wskazać, że średni czas efektywnego doręczania korespondencji (pism sądowych) do pełnomocników przez portal informacyjny wynosi 2,8 dnia, co niewątpliwie pozytywnie wpływa na dynamikę postępowań. Uzyskanie takiego wskaźnika w przypadku ekspedycji korespondencji drogą tradycyjną nie jest natomiast możliwe.

Dotychczas przez portal informacyjny zrealizowano co najmniej 6,8 mln doręczeń przesyłek¹³ w wyniku czego w ciągu zaledwie 13 miesięcy - z tytułu odstąpienia od ekspedycji tej korespondencji za pośrednictwem operatora pocztowego - uzyskano ponad 52 mln zł oszczędności w budżecie sądów. Zatem wprowadzenie rozwiązań umożliwiających dokonywanie doręczeń przez portal informacyjny na stałe i także w postępowaniu karnym jest w pełni uzasadnione.

Należy również zauważyć, że realizacja doręczeń przez portal informacyjny istotnie usprawnia pracę sądów, redukując czynności sekretariatów w zakresie obsługi korespondencji. Systemy sekretariatów sądowych są zintegrowane z portalem i praktycznie oznaczenie statusu dokumentu jako doręczanego powoduje przesłanie korespondencji. Informacja zwrotna jest automatycznie przekazywana do systemu sądowego. Doręczanie pism przez portal informacyjny ułatwia także pracę adwokatom i radcom prawnym, eliminując konieczność odbierania korespondencji u operatora pocztowego występująca w przypadku doręczeń tradycyjnych i awizowania przesyłek. Trzeba zresztą wskazać, że już obecnie w postępowaniach karnych obrońcy i pełnomocnicy wykorzystywali portal informacyjny jako źródło wiedzy o przesyłce i jej treści. Zdarzały się bowiem przypadki, gdy np. doręczane obrońcy uzasadnienie wyroku karnego wracało do sądu po dwukrotnej awizacji, a pomimo braku jego odbioru wpływała apelacja sporządzona na podstawie zapoznania się z uzasadnieniem informacyjnie udostępnionym w portalu i tam przez obrońcę odczytanym.

Niniejsza modyfikacja w zakresie regulacji dotyczących doręczeń pism w postępowaniu karnym podyktowana jest także potrzebą umocowania w Kodeksie postępowania karnego zmian zasad doręczeń wynikających z technologicznego postępu i informatyzacji tej sfery oraz dostosowania standardów krajowych do obowiązujących w Unii Europejskiej. Przemawiają za nią również wspomniane już pozytywne doświadczenia związane z periodycznym z efektywnym stosowaniem takich rozwiązań w okresie stanu epidemii Covid.

¹³ W istocie liczba ta jest większa, gdyż w początkowym okresie doręczenia przez PI nie były wyodrębnione z ogólnej liczby przesyłek. Należy też podkreślić, że liczba ta stale się zwiększa.

Środowisko prawnicze, w tym środowiska radców prawnych i adwokatów, popierają zmiany polegające na dokonywaniu doręczeń w sprawach karnych poprzez portal informacyjny. Należy podkreślić, iż zmiany te nie będą zmierzać do wykluczenia osób fizycznych, instytucji czy organizacji, które z pewnych względów nie są informatyzowane lub takiej informatyzacji nie chcą lub nie muszą przechodzić. Osoba niewykonująca zawodu prawniczego profesjonalnie, jeżeli zechce, będzie mogła wybrać opcję doręczeń przez portal informacyjny, co będzie dla niej wiążące tylko w tej sprawie, w której taką opcję wybrała.

Projekt obejmuje uzupełnienie regulacji zawartych w art. 177 k.p.k., w zakresie dotyczącym przesłuchania świadka przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie tej czynności na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku, poprzez wskazanie w treści § 1a osób, które biorą udział w przesłuchaniu świadka w miejscu jego przebywania, jeżeli czynność ta jest przeprowadzana w toku postępowania przygotowawczego. Obecne brzmienie przepisu nie zawiera takiej regulacji, co należy uznać za jego deficyt, jeżeli zważyć, że równocześnie wskazuje osoby biorące udział w przesłuchaniu świadka w miejscu jego przebywania, gdy czynność jest przeprowadzana w postępowaniu przed sądem.

Przewidziane jest również dodanie do art. 177 k.p.k. nowych przepisów, oznaczonych jako § 1c i § 1d, odnoszących się do przesłuchania w toku śledztwa lub dochodzenia przeprowadzanego przez inny niż prokurator organ postępowania przygotowawczego, jak również nakładających na prokuratora i inny organ postępowania przygotowawczego wymóg zapewnienia warunków technicznych przesłuchania świadka w sposób określony w § 1a.

Postulowane w projekcie doprecyzowanie regulacji odnoszących się do przesłuchiwanie świadków na odległość (tzw. wideopresłuchań) poprzez usunięcie wątpliwości co do sposobu ich przeprowadzenia w fazie przygotowawczej procesu karnego sprzyjać będzie upowszechnieniu korzystania z tej możliwości, służąc tym samym przyspieszeniu postępowania oraz redukcji kosztów i uciążliwości związanych z koniecznością stawienia świadków w siedzibie organu procesowego, niejednokrotnie znacznie oddalonej od miejsca ich przebywania. Polega ono na uzupełnieniu art. 177 § 1a k.p.k. przez wskazanie w jego treści, że w czynności przesłuchania przeprowadzanego w ten sposób przez prokuratora w postępowaniu przygotowawczym w miejscu przebywania świadka bierze udział aplikant prokuratorski, asystent prokuratora lub urzędnik zatrudniony w prokuraturze.

Równocześnie projekt przewiduje dodanie przepisu odnoszącego się do przesłuchań przeprowadzanych w toku postępowania przygotowawczego przez inny niż prokurator organ prowadzący postępowanie, nakazującego odpowiednie stosowanie regulacji dotyczącej przesłuchania przeprowadzanego przez prokuratora, a ponadto jednoznacznie wskazującego osoby uprawnione do udziału w takiej czynności w miejscu przebywania świadka, którymi w tym przypadku będą funkcjonariusze lub inni pracownicy organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze (proj. art. 177 § 1d k.p.k.).

W zakresie nowelizacji art. 330 k.p.k. projekt przewiduje w pierwszym rzędzie dodanie przepisu, oznaczonego jako § 2a, zgodnie z którym w razie utrzymania w mocy postanowienia o umorzeniu postępowania przygotowawczego lub odmowie jego wszczęcia prokurator nadrzędny przesyła pokrzywdzonemu, który spełnia warunki określone w § 2 zdanie trzecie, zawiadomienie o utrzymaniu w mocy zaskarżonego postanowienia wraz z pouczeniem o treści art. 55 § 1 k.p.k. oraz odpis postanowienia o utrzymaniu w mocy zaskarżonego postanowienia. Innego skarżącego powiadamia się o utrzymaniu w mocy postanowienia o umorzeniu postępowania przygotowawczego lub odmowie jego wszczęcia. Przepis ten wprowadza dla pokrzywdzonego uprawnienie do doręczenia mu odpisu postanowienia o utrzymaniu w mocy zaskarżonego postanowienia. Aktualnie, z uwagi na fakt, że postanowienie prokuratora nadrzędnego wydane na podstawie art. 330 § 2 k.p.k. jest niezaskarżalne, nie ma obowiązku jego doręczenia pokrzywdzonemu (art. 100 § 5 k.p.k. w zw. z art. 106 k.p.k.). Pokrzywdzeni, którzy zaskarżyli postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania albo o jego umorzeniu, obecnie otrzymują jedynie zawiadomienie o tym, że postanowienie kończące postępowanie zostało utrzymane w mocy.

Zgodnie z wprowadzonym art. 330 § 2b k.p.k., pokrzywdzony, który ma prawo do wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia, otrzyma zarówno zawiadomienie, jak i odpis postanowienia kończącego postępowanie. Ponieważ postanowienie takie zawiera uzasadnienie, pokrzywdzony będzie mógł poznać racje, które stały za decyzją prokuratora nadrzędnego, co ma istotne znaczenie w kontekście ewentualnej decyzji o skorzystaniu z przewidzianego w art. 55 § 1 k.p.k. uprawnienia do skierowania subsydiarnego aktu oskarżenia. Równocześnie, w art. 330 § 2 k.p.k. usunięto wyrazy „o czym należy go pouczyć”, ponieważ obowiązek pouczenia został przeniesiony do dodawanego § 2a.

Projekt przewiduje ponadto dodanie w art. 330 k.p.k. przepisu oznaczonego jako § 4, dopełniającego regulację zawartą w § 3 tego artykułu, na podstawie którego w przypadku

skierowania przez pokrzywdzonego subsydiarnego aktu oskarżenia prezes sądu, przesyłając prokuratorowi odpis aktu oskarżenia wzywa go do nadesłania w terminie 14 dni akt postępowania przygotowawczego. Oczywiście jest, że zgodnie z jednoznacznym brzmieniem obowiązującego unormowania uprawnienie do żądania nadesłania akt oraz odpowiadający mu obowiązek ich nadesłania powstają wyłącznie w sytuacji, gdy akt oskarżenia pochodzi od pokrzywdzonego, a nie od podmiotu nieposiadającego w sprawie takiego statusu, w szczególności osoby lub instytucji, które złożyły zawiadomienie o przestępstwie, korzystając tym samym z możliwości zaskarżania postanowień o odmowie wszczęcia albo o umorzeniu postępowania przygotowawczego w zakresie wynikającym z art. 306 § 1 lub § 1a k.p.k.

Występujące przypadki kierowania wezwań o nadesłanie akt w sprawach, w których akt oskarżenia, z powołaniem się na art. 55 § 1 k.p.k., został wniesiony do sądu przez osobę lub podmiot nieposiadające w sprawie statusu pokrzywdzonego, a więc niezdolne do skutecznego skierowania subsydiarnego aktu oskarżenia, wskazują na deficyt aktualnej regulacji. Nie określa ona bowiem sposobu postępowania w przypadkach, gdy prokurator stwierdzi, że dyspozycja art. 330 § 3 k.p.k. nie została wypełniona, gdyż wezwanie o nadesłanie akt zostało wystosowane w sprawie, w której subsydiarny akt oskarżenia wniosła osoba lub podmiot do tego nieuprawnione. Projektowane unormowanie jednoznacznie reguluje postępowanie w takim przypadku, nakazując prokuratorowi zawiadomić prezesa sądu, który takie wezwanie skierował, o odmowie przesłania akt postępowania przygotowawczego i gwarantując równocześnie podmiotowi, który wniósł akt oskarżenia, prawo zaskarżenia zarządzenia prokuratora o odmowie przesłania akt do prokuratora nadrzędnego.

Projektowana regulacja, dopełniająca unormowanie zawarte w art. 330 § 3 k.p.k. służyć będzie jego prawidłowemu, zgodnemu z *ratio legis* stosowaniu, przyczyniając się równocześnie do ograniczenia liczby przypadków przyjmowania do rozpoznania aktów oskarżenia skierowanych przez osoby i inne podmioty do tego nieuprawnione, skutkującego zaistnieniem negatywnej przesłanki procesowej określonej w art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k.

Projekt przewiduje dokonanie zmian w art. 339 k.p.k., polegających na dodaniu § 3b i zmianie § 5, związanych z postępowaniami sądowymi zainicjowanymi w trybie przewidzianym dla oskarżenia subsydiarnego. Przepis art. 339 § 3b k.p.k. przewiduje dla oskarżonego uprawnienie do złożenia wniosku o skierowanie sprawy na posiedzenie, jeżeli zachodzi wątpliwość, czy akt oskarżenia został wniesiony przez osobę spełniającą warunki określone w art. 55 § 1 k.p.k. Jak już wyżej wskazano, dotychczasowa praktyka ujawniła przypadki,

gdy postępowanie sądowe jest inicjowane aktem oskarżenia skierowanym przez osobę, której nie przysługuje status pokrzywdzonego. Wprowadzenie projektowanego rozwiązania służyć będzie dokonywaniu prawidłowych ustaleń w tym zakresie, ograniczając możliwość występowania przypadków kontynuacji postępowania sądowego w sytuacji braku skargi uprawnionego oskarżyciela. Przewidziana w projekcie zmiana art. 339 § 5 k.p.k. jest konsekwencją dodania § 3b, zapewniając stronom prawo udziału w posiedzeniu, o którym mowa w tym ostatnim przepisie.

Z takich samych względów projekt przewiduje możliwość złożenia w toku rozprawy głównej wniosku o umorzenie postępowania z uwagi na wniesienie aktu oskarżenia przez osobę nieuprawnioną (proj. art. 368a k.p.k.). Z uwagi na charakter wniosku oraz fakt, że kwestionuje on w istocie samą dopuszczalność prowadzenia postępowania sądowego, w § 1 przewidziano, że do czasu jego rozstrzygnięcia — co powinno nastąpić niezwłocznie — sąd będzie dokonywał jedynie czynności niecierpiących zwłoki. W § 2 uregulowano kwestię właściwości sądu, zaś w § 3 — kwestię zaskarżalności postanowienia w drodze zażalenia, które będzie przysługiwać stronom do sądu wyższego rzędu.

Projekt przewiduje wprowadzenie nowego rozwiązania służącego zapewnieniu ofierze przestępstwa przesłuchiwanej w postępowaniu sądowym w charakterze świadka możliwości składania zeznań w warunkach wykluczających bezpośredni kontakt z oskarżonym. Będzie ona przysługiwać osobom pokrzywdzonym umyślnymi przestępstwami przeciwko życiu i zdrowiu, przestępstwami przeciwko wolności oraz przestępstwami popełnionymi z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej, a więc takimi kategoriami przestępstw, w przypadku których z uwagi na sposób działania sprawcy i charakter dóbr prawnych, które swoim czynem naruszył lub naraził na niebezpieczeństwo, występuje najwyższe prawdopodobieństwo, że bezpośredni kontakt pokrzywdzonego z oskarżonym w trakcie czynności procesowych wywrze na pokrzywdzonego traumatyzujący wpływ lub będzie krępująco wpływał na jego postawę w trakcie przesłuchania. Projektowany przepis nie odnosi się do przesłuchań pokrzywdzonych w sprawach o przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, gdyż w przypadku tej kategorii przestępstw aktualny stan prawny przewiduje szczególne rozwiązania, określone w art. 185a i art. 185c k.p.k.

Projektowane rozwiązanie polega na obligatoryjnym stosowaniu, w przypadku zaistnienia określonych w przepisie przesłanek i złożenia wniosku przez pokrzywdzonego, instytucji z art. 390 § 2 k.p.k. – nakazania oskarżonemu, w drodze zarządzenia przewodniczącego składu

orzekającego, aby opuścił salę sądową na czas przesłuchania, z równoczesnym zapewnieniem oskarżonemu możliwości udziału w tej części rozprawy przy użyciu urządzeń technicznych wykorzystywanych do przeprowadzenia przesłuchania na odległość z bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku, limitowanym wyłącznie możliwościami technicznymi (brak lub awaria takich urządzeń) albo organizacyjnymi (np. brak w czasie przeprowadzania przesłuchania pokrzywdzonego wolnego innego pomieszczenia wyposażonego w niezbędne urządzenia techniczne).

Projekt przewiduje obowiązek odpowiedniego stosowania art. 375 § 2 k.p.k., nakazującego powiadomić oskarżonego o przebiegu rozprawy w czasie jego nieobecności i umożliwić mu złożenie wyjaśnień co do przeprowadzonych w tym czasie dowodów, w przypadkach, gdy oskarżonemu nie zostanie umożliwiony udział w rozprawie w tej części przy użyciu urządzeń technicznych wykorzystywanych do przeprowadzenia przesłuchania na odległość z bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku. Obowiązek ten z oczywistych względów nie będzie dotyczył sytuacji, gdy oskarżony przy użyciu tych urządzeń brał udział w rozprawie w czasie, gdy przebywał poza salą rozpraw, gdyż w takim przypadku nie tylko będzie mógł śledzić przebieg przesłuchania pokrzywdzonego, ale również zadawać mu pytania i składać wyjaśnienia odnoszące się do okoliczności objętych treścią zeznań pokrzywdzonego.

Zaproponowane rozwiązanie, ukierunkowane na zapobieganie wtórnej wiktyimizacji ofiar przestępstw służyć będzie również czynieniu przez sąd prawidłowych ustaleń faktycznych, ograniczając liczbę przypadków, gdy obecność oskarżonego w bezpośredniej bliskości przesłuchiwanej ofiary przestępstwa mogłaby wpływać na nią krępująco, co mogłoby prowadzić do zniekształcenia treści jej zeznań, umniejszającego ich walor dowodowy.

Art. 402 oraz art. 404 k.p.k., normujące instytucję przerwy w rozprawie oraz odroczenia rozprawy, w dotychczasowym brzmieniu przesądzają o niemożności jej kontynuowania w przypadku jakichkolwiek zmian w składzie orzekającym, i to również wtedy, gdy sprawa jest rozpoznawana w składzie kolegialnym. Rozwiązanie to, często uzasadniane skrajnie rozumianą zasadą bezpośredniości, stanowi niewystępującą w innych procedurach sądowych swoistość procesu karnego, skutkującą negatywnymi konsekwencjami dla stron i innych uczestników procesu, jak i niejednokrotnie pozostającą w sprzeczności z dobrem postępowania karnego i celami, do których urzeczywistnienia ono zmierza.

Wspomniane negatywne konsekwencje związane są w pierwszym rzędzie z faktem, że wymuszona każdorazową zmianą w składzie orzekającym konieczność przeprowadzenia

od nowa całego przewodu sądowego oddala w czasie rozstrzygnięcie sprawy i zmusza strony procesu, jak i innych jego uczestników (świadków, biegłych), do udziału w ponawianym procesie i przeprowadzanych w jego toku czynnościach. Prowadzi to do zwiększenia kosztów i obciążeń ponoszonych przez organ procesowy, jak i strony postępowania (obowiązek stawiennictwa na kolejnych terminach rozprawy, ponowny udział w czynnościach procesowych tożsamy z uprzednio przeprowadzonymi, pokrywanie wynagrodzenia obrońcy i pełnomocnika, ponoszenie kosztów dojazdu do siedziby sądu). Ponadto zwiększa ono obciążenia sądownictwa wskutek konieczności ponawiania długotrwałych niejednokrotnie procesów, a w niektórych przypadkach rodzi zagrożenie przedawnienia karalności czynu stanowiącego przedmiot postępowania.

Jak wspomniano, dotychczasowa formuła art. 402 i art. 404 k.p.k. prowadzi w każdym przypadku zmiany w składzie orzekającym do konieczności rozpoznawania sprawy od początku, powodując konsekwencje nieznanymi regulacjom normującym postępowanie sądowe w innych gałęziach prawa, w szczególności postępowanie cywilne i sądowno-administracyjne. Podkreślenia przy tym wymaga fakt, że od zasady bezpośredniości, podnoszonej jako uzasadnienie wynikające z art. 402 § 2 k.p.k. i art. 404 § 2 k.p.k., wymogu prowadzenia rozprawy od początku w przypadku zmiany w składzie orzekającym, przewidziane są w polskim procesie karnym istotne i powszechnie akceptowane, a przy tym radykalne odstępstwa, w postaci dopuszczalności przeprowadzenia dowodu w drodze pomocy prawnej przez sąd wezwany albo przeprowadzenia dowodu przez sędziego wyznaczonego ze składu sądu orzekającego w sprawie (art. 396 k.p.k.). Co więcej, przeprowadzenie dowodu w sposób określony w art. 396 k.p.k. może obejmować szereg różnorodnych czynności dowodowych – zapoznanie się z dowodem rzeczowym (§ 1), przeprowadzenie oględzin, i to zarówno rzeczy, osoby jak i miejsca (§ 1a), przesłuchanie świadka (§ 2), jak i przeprowadzenie innego dowodu, którego potrzeba wyłoni się w toku zapoznawania się z dowodem rzeczowym, oględzinami lub przesłuchaniem świadka (§ 4) – w szczególności takim dowodem może być eksperyment procesowy.¹⁴

Proponowane zmiany w art. 402 i art. 404 k.p.k. przewidują możliwość ograniczonego odstępstwa od zasady niezmienności składu orzekającego. Mianowicie, jeżeli w sprawie rozpoznawanej w składzie wieloosobowym zmianie ulegnie jeden z członków składu, i to wyłącznie z przyczyn o obiektywnym charakterze, a więc przyczyn losowych (np. przejście

¹⁴ wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2003 r., II KK 173/02, LEX nr 78389

w stan spoczynku sędziego wobec osiągnięcia określonego w ustawie wieku, długotrwała choroba) lub z powodu przeszkód prawnych (np. wyłączenie sędziego na podstawie art. 41 k.p.k.), możliwe będzie prowadzenie rozprawy przerwanej lub odroczonej w dalszym ciągu, gdy nie będzie to zagrażało prawidłowości orzekania w sprawie. Zmiana w składzie orzekającym, o której mowa w projektowanych przepisach, będzie mogła dotyczyć każdego z członków składu orzekającego, a więc zarówno sędziego zawodowego jak i ławnika, a także przewodniczącego składu orzekającego.

Projektowane rozwiązanie wsparte jest regulacjami zobowiązującymi nowego członka składu orzekającego do zapoznania się z dotychczasowym przebiegiem postępowania, w tym przeprowadzonymi dowodami, co będzie następowało na podstawie akt sprawy lub odtworzenia zapisu obrazu z dotychczasowego przebiegu rozprawy, jeżeli zapis taki został utrwalony, a następnie złożenia oświadczenia co do potrzeby ponowienia przez skład orzekający z jego udziałem określonych czynności dowodowych, w celu uzupełniającego przeprowadzenia określonych dowodów. Postulowany przez nowego członka składu orzekającego zakres dowodów zgłoszonych do uzupełniającego przeprowadzenia nie będzie w żaden sposób limitowany, zaś jego pisemne albo złożone do protokołu rozprawy oświadczenie postulujące ponowienie czynności dowodowych nie będzie wymagało uzasadnienia.

Ponowne przeprowadzenie czynności procesowych wskazanych przez wstępującego do składu orzekającego sędziego lub ławnika będzie obligatoryjne, a jedyną przyczyną odstępstwa od tego obowiązku będzie zaistnienie niezależnej od sądu okoliczności o obiektywnym charakterze, uniemożliwiającej postulowane uzupełniające przeprowadzenie dowodu.

Konsekwencją omówionego powyżej rozwiązania jest projektowana zmiana art. 439 § 1 k.p.k., określającego bezwzględne przyczyny odwoławcze, w odniesieniu do przesłanki określonej w punkcie 2 – nieobecności któregośkolwiek członka składu orzekającego na całej rozprawie. Zmiana ta ma charakter dostosowawczy, odbierając tej przesłance charakter bezwzględnej przyczyny odwoławczej w przypadkach, gdy „wynika to z prowadzenia w dalszym ciągu na podstawie art. 402 § 2a lub art. 404 § 2a rozprawy przerwanej lub odroczonej”.

Projekt przewiduje wprowadzenie nowych instytucji procesowych dedykowanych jurysdykcyjnemu etapowi procesu karnego, określanych jako narada wstępna i wyrok częściowy, które pozwolą w procesach o obszernym zakresie postępowania dowodowego wynikającym z łączności podmiotowej (wielość oskarżonych) i przedmiotowej (wielość

zarzucanych przestępstw) na szybkie rozstrzygnięcie w przedmiocie odpowiedzialności karnej tych oskarżonych, wobec których możliwe będzie przeprowadzenie niezbędnych czynności dowodowych w sposób skoncentrowany. Stosowanie tych instytucji pozwoli na ograniczenie liczby osób uczestniczących w różnych rolach procesowych w długotrwałym postępowaniu, istotne obniżenie kosztów i innych obciążeń ponoszonych przez strony postępowania oraz ograniczenie trudności organizacyjnych, m.in. związanych z rezerwacją odpowiednio dużych sal rozpraw oraz zabezpieczeniem konwojów na rozprawę (proj. art. 404c k.p.k.).

Proponowane rozwiązanie opiera się na oczywistym założeniu, iż pojęcie „przewodu sądowego” nie stanowi instytucji procesowej o charakterze gwarancyjnym, lecz wyłącznie normatywne kryterium wyznaczające etap rozprawy głównej poświęcony merytorycznemu rozpoznaniu wniesionego oskarżenia. Sposób ukształtowania przewodu sądowego, w szczególności wyznaczenia jego momentu początkowego (rozpoczęcie przewodu sądowego) oraz końcowego (zamknięcie przewodu sądowego), należy do ustawodawcy, który może zdecydować, że w odniesieniu do procesów z wielością oskarżonych dopuszczalne jest, pod określonymi warunkami, zróżnicowane czasowo i zakresowo zamknięcie przewodu sądowego, odnoszące się do określonego oskarżonego (oskarżonych), i nie wywierające wpływu na bieg procesu w odniesieniu do pozostałych oskarżonych. Projekt przewiduje wprowadzenie możliwości zamknięcia przewodu sądowego w odniesieniu do konkretnego oskarżonego (oskarżonych), a więc wyłącznie w odnoszącym się do osoby tego oskarżonego i stawianych mu zarzutów zakresie, w sytuacjach, gdy przeprowadzone na określonym etapie procesu sądowego czynności dowodowe będą wystarczające do rozstrzygnięcia w przedmiocie jego odpowiedzialności karnej, a równocześnie będzie musiało się jeszcze toczyć, niejednokrotnie długotrwałe, postępowanie dowodowe w odniesieniu do objętych aktem oskarżenia zarzutów postawionych pozostałym oskarżonym.

Możliwość rozstrzygnięcia w przedmiocie odpowiedzialności karnej oskarżonego, w odniesieniu do którego materiał dowodowy ujawniony w toku rozprawy głównej będzie miał charakter kompletny, zmniejszy koszty i ograniczy trudności organizacyjne związane z postępowaniem, co wywrze korzystny wpływ na dalszy bieg procesu w odniesieniu do pozostałych oskarżonych, a co najbardziej istotne – służyć będzie realizacji postulatu rozstrzygnięcia sprawy w rozsądnym terminie, przybliżając czas prawomocnego rozstrzygnięcia w przedmiocie odpowiedzialności karnej oskarżonego, w stosunku do którego zostanie wydany wyrok częściowy.

Decyzja o zamknięciu przewodu sądowego w zakresie zarzutu lub zarzutów postawionych konkretnemu oskarżonemu poprzedzona będzie zarządzeniem przez przewodniczącego przerwy w rozprawie na czas niezbędny do przeprowadzenia przez skład orzekający narady wstępnej, której przedmiot stanowić będzie wyłącznie ocena, czy przeprowadzone w toku rozprawy głównej dowody są wystarczające do rozstrzygnięcia w przedmiocie odpowiedzialności karnej oskarżonego (oskarżonych), którzy mieliby zostać objęci wyrokiem częściowym. Przerwa w rozprawie „na czas niezbędny do przeprowadzenia narady wstępnej” oznacza, że sąd powinien niezwłocznie przystąpić do narady wstępnej, a rozprawa powinna być co do zasady kontynuowana w tym samym dniu, niezwłocznie po przeprowadzeniu tej narady.

Jeżeli po naradzie wstępnej, do której odpowiednie zastosowanie znajdować będą odnoszące się do przebiegu narady przepisy zawarte w art. 108, art. 109 i art. 111 k.p.k., sąd uzna, że przeprowadzone w dotychczasowym toku rozprawy dowody pozwalają na rozstrzygnięcie w przedmiocie odpowiedzialności karnej oskarżonego (oskarżonych), którego dotyczyła narada wstępna, przewodniczący poinformuje o tym oskarżyciela publicznego oraz stronę (strony), których interesu prawnego dotyczy rozstrzygnięcie w przedmiocie odpowiedzialności karnej tego oskarżonego. Następnie w drodze odpowiedniego stosowania art. 405 k.p.k. zostaną wykonane opisane w tym artykule czynności w zakresie odnoszącym się do oskarżonego, którego dotyczyła narada wstępna.

Zamykając przewód sądowy w odniesieniu do oskarżonego (oskarżonych), którego dotyczyła narada wstępna, przed udzieleniem głosu stronom, w zakresie odnoszącym się do pozostałych oskarżonych przewodniczący zarządzi przerwę w rozprawie albo sąd rozprawę odroczy.

Wyrok częściowy, a więc rozstrzygający w przedmiocie odpowiedzialności karnej oskarżonego (oskarżonych), którego dotyczyła narada wstępna, będzie wydawany pod dotychczasową sygnaturą sprawy, a jego wydanie, jak również odnoszące się do niego ewentualne późniejsze czynności postępowania międzyinstancyjnego i postępowania odwoławczego, nie będą wpływać na dalszy bieg procesu wobec pozostałych oskarżonych. Do wyroku częściowego znajdować będą odpowiednie zastosowanie regulacje zawarte w Rozdziale 47 Kodeksu postępowania karnego, w tym normujące instytucje wznowienia przewodu sądowego (art. 409 k.p.k.), odroczenia wydania wyroku (art. 411 k.p.k.) oraz uzupełnienia wyroku postanowieniem wydanym na posiedzeniu (art. 420 k.p.k.), z wyłączeniem stosowania art. 411 § 2 k.p.k. nakazującego prowadzenie rozprawy od początku w przypadku uchybienia terminowi wydania wyroku, w miejsce którego przewidziana jest regulacja nakazująca

kontynuację rozprawy w zakresie odnoszącym się do wszystkich oskarżonych, a zatem także tego oskarżonego (oskarżonych), którego miał dotyczyć wyrok częściowy.

Aby zagwarantować, że postępowanie odwoławcze związane z apelacją od wyroku częściowego nie będzie utrudniać dalszego biegu postępowania toczącego się wobec pozostałych oskarżonych, projekt przewiduje wprowadzenie przepisu stanowiącego, że w takim przypadku sądowi odwoławczemu przekazywane będą uwierzytelnione kopie dokumentów z akt sprawy w zakresie niezbędnym do rozpoznania apelacji, przy równoczesnym zagwarantowaniu mu możliwości żądania udostępnienia akt sprawy, co będzie następowało na czas oznaczony. Uwzględniając zaś postępującą informatyzację sądownictwa w projekcie przewidziano również, że przekazanie dokumentów, jak i udostępnienie akt sprawy sądowi odwoławczemu będzie mogło nastąpić w postaci elektronicznej (proj. art. 448 § 1a k.p.k.).

Podkreślenia wymaga fakt, że wskazane rozwiązanie będzie znajdowało zastosowanie również w sprawach rozpoznawanych w składzie jednoosobowym, przy stosownej jego modyfikacji związanej z nieprzeprowadzaniem w takich przypadkach narady wstępnej.

Projektowane przepisy określają również negatywne przesłanki zastosowania instytucji wyroku częściowego, mające na celu wyłączenie możliwości wpływu treści rozstrzygnięcia zawartego w wyroku częściowym na rozstrzygnięcie w przedmiocie odpowiedzialności karnej pozostałych oskarżonych, a tym samym zagwarantowanie niezależności wnioskowania i ocen podejmowanych przez sąd w toku postępowania prowadzonego po wydaniu wyroku częściowego (proj. art. 404c § 6 k.p.k.). Przesłanki te stanowią: przestępcze współdziałanie oskarżonego z innym oskarżonym, który nie zostałby objęty wyrokiem częściowym, związek pomiędzy czynami oskarżonego objętego oraz oskarżonych nieobjętych ewentualnym wyrokiem częściowym o takim charakterze, że rozstrzygnięcie zawarte w tym wyroku musiałoby rzutować na ustalenia dotyczące odpowiedzialności karnej tych oskarżonych oraz niemożność objęcia wyrokiem częściowym wszystkich czynów zarzucanych oskarżonemu w toczącym się postępowaniu. Czwartą, lecz niezwykle istotną przesłanką uniemożliwiającą wydanie w sprawie wyroku częściowego, stanowi uniemożliwienie w razie jego wydania ofierze przestępstwa realizacji jej uprawnień procesowych, i to zarówno przynależnych z racji statusu pokrzywdzonego (np. złożenie wniosku o nałożenie na oskarżonego obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za krzywdę na podstawie art. 46 § 1 k.k.), jak i wykonywania roli oskarżyciela posiłkowego, w przypadku, gdy pokrzywdzony z takiej możliwości skorzystał.

Przewidziane w projekcie zmiany Kodeksu karnego wykonawczego mają na celu ukształtowanie efektywnego mechanizmu zaliczania mienia objętego zabezpieczeniem majątkowym na poczet zaspokojenia tytułów zabezpieczenia. Mechanizm ten opiera się na wprowadzeniu do porządku prawnego regulacji, które z zabezpieczonego mienia pozwolą *ex lege* wykonać zawarte w wyroku rozstrzygnięcia o charakterze majątkowym.

Regulacje te obejmować będą w szczególności wprowadzenie podstawy do zarządzenia przez sąd o ściągnięciu z objętego zabezpieczeniem majątkowym mienia skazanego orzeczonych względem niego kary grzywny, świadczenia pieniężnego i kosztów sądowych oraz środków kompensacyjnych, przepadku lub zwrotu korzyści majątkowej albo jej równowartości, których przedmiotem jest kwota pieniężna:

- wyłącznie za zawiadomieniem o tym skazanego, w sytuacji, gdy zabezpieczeniu podlegały środki pieniężne (proj. art. 11a k.k.w.), albo
- po bezskutecznym wezwaniu skazanego do ich uregulowania - w sytuacji, gdy zabezpieczone zostało inne niż środki pieniężne mienie skazanego (proj. art. 11b k.k.w.).

Przywołane unormowania znajdą zastosowanie nie tylko w sytuacji, gdy objęte wyrokiem konkretne rozstrzygnięcie o charakterze majątkowym stanowiło tytuł zabezpieczenia, ale także wówczas, gdy tytułu takiego nie stanowiło. W takim jednak przypadku sąd będzie mógł odstąpić od zarządzenia jego wykonania z zabezpieczonego mienia w sytuacji, gdy łącznie spełnione zostaną następujące przesłanki:

- takie wykonanie pociągnęłoby dla skazanego lub jego rodziny wyjątkowo ciężkie skutki,
- nieobjęta zabezpieczeniem grzywna, świadczenie pieniężne, środki kompensacyjne, przepadek, zwrot korzyści majątkowej albo jej równowartości lub koszty sądowe uiszczone zostały co najmniej w połowie, a z okoliczności sprawy wynikać będzie, że pomimo takiego odstąpienia zostaną uiszczone w całości (proj. art. 11c k.k.w.).

Proponowane kompleksowe rozwiązania pozwolą na podwyższenie ściągalności grzywien i kosztów sądowych, a także należności przysługujących ofiarom przestępstw, na rzecz których zasądzone środki kompensacyjne, a przy tym znacznie ograniczą obciążenie sądów czynnościami związanymi z wykonywaniem zawartych w wyrokach rozstrzygnięć o charakterze finansowym. Brak takich regulacji prowadzi bowiem częstokroć do zwracania zabezpieczonego mienia skazanym, a następnie egzekwowania - nierzadko latami i niekoniecznie skutecznie - zasądzonych grzywien, świadczeń pieniężnych, środków kompensacyjnych, przepadku, zwrotu korzyści majątkowej albo jej równowartości czy kosztów

sądowych. W rezultacie prowadzi to do angażowania w tym obszarze sił i środków, które mogłyby być efektywnie wykorzystywane, np. dla zdynamizowania postępowań karnych czy zwiększenia skuteczności postępowań egzekucyjnych, w tym np. dotyczących świadczeń alimentacyjnych, czy zasądzonych odszkodowań lub zadośćuczynień. Zmniejsza także realną dolegliwość orzeczeń o charakterze majątkowym, a zatem i skuteczność ich prewencyjnego oddziaływania, a równocześnie zwiększa poczucie pokrzywdzenia u ofiar przestępstw, które nierzadko latami oczekują na zaspokojenie zasądzonych na ich rzecz świadczeń w sytuacji, gdy skazany korzysta ze zwróconego mu majątku. Co więcej, bywa, że orzeczone grzywny i koszty sądowe - wobec nieskuteczności egzekucji, która może być następstwem np. ukrycia przez skazanego zwróconego mu mienia - są umarzane. To zaś eliminuje dla skazanego wpisaną w nie dolegliwość, jaką powinien odczuć jako element składowy orzeczonej względem niego kary i skutkuje następczą nieadekwatnością realnie poniesionej przez skazanego kary do przestępstwa, którego popełnienie mu przypisano i za które karę tę względem niego orzeczono.

Stąd też projektowane rozwiązania mają za zadanie wyeliminować tego typu niepożądane zjawiska nie tylko stwarzając podstawy do wykonywania przez sąd orzeczeń o charakterze majątkowym wprost z zabezpieczonego mienia skazanego, ale także blokując możliwość rozkładania na raty i umarzania grzywny oraz innych rozstrzygnięć o charakterze majątkowym w sprawach, w których w dyspozycji organów wymiaru sprawiedliwości pozostaje zabezpieczone mienie skazanego, i precyzując przesłanki umorzenia grzywny w pozostałych przypadkach, a zatem gdy mienia takowego brak (art. 4 pkt 4-6 i 9 projektu).

Konsekwencją wprowadzenia opisanych podstaw do wykonywania orzeczeń o charakterze majątkowym z zabezpieczonego mienia skazanego są zmiany dostosowawcze w obrębie przepisów art. 11 § 1, art. 12a, art. 187 i art. 195a § 2 k.k.w. (art. 4 pkt 1, 3, 7 i 8 projektu).

Projektowane art. 5–7 zmieniają ustawę z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz. U. z 2022 r. poz. 1184, z późn. zm.), ustawę z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. z 2022 r. poz. 1166). oraz ustawę z dnia 11 kwietnia 2001 r. o rzecznikach patentowych (Dz. U. z 2023 r. poz. 303).

W projekcie uregulowano także w sposób rozbudowany problematykę tworzenia i funkcjonowania portalu informacyjnego (proj. art. 53da u.s.p.), co jest konsekwencją wprowadzenia do regulacji kodeksowych możliwości doręczania pism za pośrednictwem tego medium. Uregulowanie tej problematyki od strony ustrojowej pozwoli jednoznacznie określić

zasady funkcjonowania portalu informacyjnego oraz podmioty odpowiedzialne za jego funkcjonowanie. Warto jednocześnie nadmienić, że konsekwencją wdrożenia portalu informacyjnego jest wprowadzenie obligatoryjności posiadania kont w tym systemie przez podmioty, które na mocy ustaw procesowych będą zobowiązane z niego korzystać, dotyczy to Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej oraz jednostek organizacyjnych prokuratury (art. 53da § 2 u.s.p.), biegłych sądowych wpisanych na listę prezesa właściwego sądu okręgowego (proj. art. 157 § 1a u.s.p.), jak również adwokatów (art. 6 projektu), radców prawnych (art. 7 projektu) oraz rzeczników patentowych (art. 8 projektu). Przewidziano również usunięcie ich kont w przypadkach wskazanych w proj. art. 157 § 1a *in fine* u.s.p. oraz proj. art. 6-8 *in fine* projektu.

Adwokat, radca prawny czy też rzecznik patentowy wykonujący zawód zobowiązani są posiadać konto w portalu informacyjnym, o którym mowa w art. 53da § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 217, z późn. zm.). W związku z powyższym zachodzi konieczność nowelizacji trzech wymienionych wyżej ustaw w taki sposób, aby zapewnić technicznie drożenie zmian przepisów o doręczeniach w Kodeksie postępowania karnego. Rzecz jasna, konto takie mogą uzyskać także i inne podmioty, które doręczenie elektroniczne wybrały jako opcję, co jednak nie będzie stanowiło ich obowiązku.

Projektowany art. 8. zmienia ustawę z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze (Dz. U. z 2022 r. poz. 1247, z późn. zm.).

Dotychczasowy okres obowiązywania *Prawa o prokuraturze* potwierdził, że wprowadzony jego regulacjami model ustrojowy prokuratury jest trafny. Przyjęte rozwiązania normatywne zwiększyły skuteczność działań prokuratury, a w szczególności stworzyły warunki dla zwiększenia sprawności i szybkości prowadzonych postępowań przygotowawczych, bardziej efektywnego sprawowania przez prokuratorów funkcji oskarżyciela publicznego oraz związanych z realizacją zadań pozakarnych, a także przyczyniły się do zintensyfikowania współpracy pomiędzy prokuraturą a innymi instytucjami państwowymi powołanymi do przeciwdziałania, zapobiegania i zwalczania przestępczości. Tym niemniej okres działania prokuratury w oparciu na unormowaniach *Prawa o prokuraturze* warunkach organizacyjnych pozwolił na weryfikację niektórych rozwiązań prawnych wpływających na jej funkcjonowanie, unaoczniając potrzebę wprowadzenia w tym obszarze pewnych korekt.

Projektowane zmiany mają z jednej strony charakter dostosowawczy i uzupełniający, a ich zadaniem jest doprecyzowanie przepisów, w odniesieniu do których w trakcie ich stosowania

ujawniły się wątpliwości interpretacyjne, z drugiej zaś strony mają na względzie potrzebę uszczegółowienia regulacji prawnych wyznaczających ustrojową oraz odnoszącą się do regulacji określających strukturę organizacyjną prokuratury pozycję podmiotów wchodzących w skład jej kierownictwa, a więc naczelnego jej organu – Prokuratora Generalnego oraz jego zastępców, w tym Pierwszego Zastępcy Prokuratora Generalnego – Prokuratora Krajowego. Zmiany te polegają na dookreśleniu właściwości wskazanych organów prokuratury oraz sposobu wykonywania wchodzących w ich zakres zadań i obowiązków. Mają one na celu usprawnienie pracy prokuratury oraz zapewnienie większej elastyczności, szybkości i sprawności w podejmowaniu decyzji odnoszących się do realizacji powierzonych jej ustawowo zadań – ścigania przestępstw oraz strzeżenia praworządności.

Do realizacji powyższych założeń w pierwszej kolejności prowadzi wyszczególnienie kompetencji i zadań Pierwszego Zastępcy Prokuratora Generalnego – Prokuratora Krajowego w zakresie odnoszącym się do tradycyjnego zastępowania przez niego Prokuratora Generalnego przy wykonywaniu przypisanych mu ustawowo uprawnień i obowiązków. Do tej pory, tj. zarówno w okresie istnienia Prokuratury Generalnej, jak i Prokuratury Krajowej Pierwszy Zastępca Prokuratora Generalnego – Prokurator Krajowy czynił to wskutek powierzenia mu przez Prokuratora Generalnego decyzji w ww. sprawach mocą stosownego zarządzenia kompetencyjnego, tj. aktu prawnego o wewnętrznym charakterze oddziaływania. W rzeczywistości zatem czynności te wykonywał w ramach stałego zastępstwa Pierwszy Zastępca Prokuratora Generalnego – Prokurator Krajowy. Tym niemniej ranga tych decyzji oraz materia, której one dotyczą, przemawiają za tym, aby omawiane zagadnienie było uregulowane na poziomie aktu prawnego powszechnie obowiązującego rangi ustawy. Powyższy zabieg służyć ma więc nie tylko ograniczeniu angażowania Prokuratora Generalnego w sprawy, w których i tak zastępowany jest przez Pierwszego Zastępcę Prokuratora Generalnego – Prokuratora Krajowego, ale też jednoznaczemu uregulowaniu tej problematyki. Powyższe następuje poprzez dodanie do art. 13 *Prawa o prokuraturze* przepisu oznaczonego jako § 3a, tj. unormowania, w którym wprost wskazane zostały, w formie otwartego katalogu, kompetencje i zadania Pierwszego Zastępcy Prokuratora Generalnego – Prokuratora Krajowego, wykonywane przez niego za Prokuratora Generalnego. Zgodnie z brzmieniem tego przepisu do kompetencji i zadań tych należeć będzie m.in. podejmowanie czynności związanych z przeprowadzaniem niejawnych działań przez Policję, Straż Graniczną, Inspektora Nadzoru Wewnętrznego, Biuro Nadzoru Wewnętrznego, Żandarmerię Wojskową, Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencję Wywiadu, Centralne Biuro Antykorupcyjne,

Służbę Kontrwywiadu Wojskowego, Służbę Wywiadu Wojskowego, Służbę Więzienną, Krajową Administrację Skarbową oraz Służbę Ochrony Państwa, a także podejmowanie decyzji w sprawach osobowych prokuratorów oraz asesorów prokuratury, z wyłączeniem decyzji zarezerwowanych dla kierowników innych jednostek organizacyjnych prokuratury, przy czym przez sprawy osobowe należy rozumieć szeroko ujmowane kwestie kształtujące status zawodowy tych osób oraz wpływające na jego zmianę. Ustawowe wskazanie Pierwszego Zastępcy Prokuratora Generalnego – Prokuratora Krajowego jako organu prokuratury realizującego zadania z tego zakresu znajduje uzasadnienie w fakcie, że jest on przełożonym wszystkich prokuratorów jednostek organizacyjnych prokuratury, a przy tym podmiotem, który faktycznie kieruje bieżącą działalnością prokuratury, odpowiadając osobiście za prawidłowe jej funkcjonowanie oraz rezultaty jej pracy.

Równocześnie wskazać należy, że z uwagi na potrzeby pragmatyczne, związane z koniecznością zapewnienia sprawności działania prokuratury, projekt przewiduje możliwość scedowania przez Pierwszego Zastępcę Prokuratora Generalnego – Prokuratora Krajowego powierzonych mu kompetencji i zadań, w określonym w wydanym w tym celu zarządzeniu zakresie, na innego zastępcę Prokuratora Generalnego (proj. art. 13 § 3b).

Podkreśleniu szczególnej pozycji i odpowiedzialności Pierwszego Zastępcy Prokuratora Generalnego – Prokuratora Krajowego w strukturze prokuratury służy również powierzenie mu sprawowania nadzoru instancyjnego, tzn. rozpoznawania środków odwoławczych od podlegających zaskarżeniu do prokuratora nadrzędnego decyzji prokuratorowskich, w sprawach prowadzonych w Prokuraturze Krajowej, a z uwagi na specyfikę przedmiotu postępowania, także w sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych (proj. art. 29).

Zoptymalizowaniu działań prokuratury służy przyznanie Prokuratorowi Krajowemu uprawnienia do zwrócenia się do właściwego organu o przeprowadzenie czynności operacyjno-rozpoznawczych w sytuacji istnienia bezpośredniego związku pomiędzy tymi czynnościami a toczącym się postępowaniem przygotowawczym, a także do zapoznawania się z materiałami zgromadzonymi w toku takich czynności oraz uprawnienia do zmiany lub zniesienia na potrzeby prowadzonego postępowania przygotowawczego klauzuli tajności nałożonej na dokument lub materiał niejawnny przez inny organ (proj. art. 57 § 3 i 5).

Z przyczyn pragmatycznych uprawnienie do zwrócenia się do właściwego organu o przeprowadzenie czynności operacyjno-rozpoznawczych w sytuacji istnienia bezpośredniego

związku pomiędzy tymi czynnościami a toczącym się postępowaniem przygotowawczym przysługiwać będzie także zastępcy Prokuratora Generalnego sprawującego nadzór nad departamentem Prokuratury Krajowej właściwym do spraw postępowania przygotowawczego, a w sprawach prowadzonych przez Wydziały Zamiejscowego Departamentu do Spraw Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji Prokuratury Krajowej - Zastępcy Prokuratora Generalnego do Spraw Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji. Analogicznie w sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych uprawnienie to przysługiwać będzie Zastępcy Prokuratora Generalnego do Spraw Wojskowych. Dodatkowo zastępca Prokuratora Generalnego sprawujący nadzór nad departamentem Prokuratury Krajowej właściwym do spraw postępowania przygotowawczego będzie miał możliwość sprawowania kontroli nad czynnościami operacyjno-rozpoznawczymi prowadzonymi przez uprawnione do tego instytucje i zapoznawania się z materiałami z tych czynności (proj. art. 57 § 2, § 3a).

Kierując się względami bezpieczeństwa oraz potrzebami ograniczenia ryzyka związanego z ewentualnym zapoznaniem się z materiałami zgromadzonymi w wyniku czynności operacyjno-rozpoznawczych przez osobę do tego nieuprawnioną, projekt przewiduje wprowadzenie unormowania, zgodnie z którym udostępnienie takich materiałów co do zasady będzie możliwe tylko w kancelarii tajnej Prokuratury Krajowej, a w wyjątkowych wypadkach, za zgodą Prokuratora Krajowego, w inny sposób, przy zachowaniu i przestrzeganiu wymogów oraz ograniczeń wynikających z przepisów o ochronie informacji niejawnych (proj. art. 57 § 3b).

Projekt przyznaje Prokuratorowi Krajowemu autonomię decyzyjną w zakresie powoływania w Prokuraturze Krajowej zespołów prokuratorskich do prowadzenia określonej sprawy lub grupy spraw, a także w zakresie przejmowania przez Prokuraturę Krajową do prowadzenia spraw innych jednostek organizacyjnych prokuratury, niezależnie od obowiązujących regulacji prawnych wyznaczających właściwość poszczególnych jednostek organizacyjnych prokuratury (proj. art. 63 § 2 i 4).

W celu podkreślenia szczególnej roli Pierwszego Zastępcy Prokuratora Generalnego – Prokuratora Krajowego w zakresie kierowania i zarządzania prokuraturą, a także wyłączenia zagrożeń związanych z hipotetyczną możliwością pojawienia się stanowisk o rzekomo występującej niespójności normatywnej pomiędzy proponowanymi rozwiązaniami a obowiązującymi regulacjami prawnymi wprowadza się zastrzeżenie, iż do kompetencji i zadań Pierwszego Zastępcy Prokuratora Generalnego – Prokuratora Krajowego oraz

Prokuratora Krajowego zastosowania nie będzie miał art. 9 § 2 *Prawa o prokuraturze* (proj. art. 13a), a ponadto dookreśla się procedurę wydawania przez Prokuratora Generalnego poleceń podległym mu prokuratorom, precyzując, iż Prokurator Generalny będzie mógł to czynić za pośrednictwem Prokuratora Krajowego, który z ważnych powodów, z uwagi na dobro postępowania lub prawidłowość funkcjonowania prokuratury będzie mógł zwrócić się do Prokuratora Generalnego o zmianę lub uchylenie wydanego przez niego polecenia (proj. art. 7 § 2a i § 2b).

Stosownie do wzmocnienia roli Prokuratora Krajowego i jego odpowiedzialności za funkcjonowanie prokuratury projektowane regulacje powierzają mu jednocześnie zarządzanie środkami budżetowymi prokuratury, zwiększając tym samym zakres jego obowiązków i odpowiedzialności w odniesieniu do gospodarki finansowej w prokuraturze. Z tych względów proj. art. 53 § 2 *Prawa o prokuraturze* przyznaje Prokuratorowi Krajowemu status kierownika jednostki w rozumieniu art. 2 pkt 8 *ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych*, co przesądzi o jego uprawnieniu do dysponowania środkami z części budżetu państwa odpowiadającej prokuraturze. Logicznym następstwem powyższej regulacji jest projektowana zmiana art. 55 § 3 *Prawa o prokuraturze*, określającego zasady ponoszenia wydatków związanych z finansowaniem działalności powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w zakresie spraw podlegających orzecznictwu sądów wojskowych, jak i zmiana art. 111 § 2 *Prawa o prokuraturze*, określającego zasady i tryb przyznawania prokuratorom dodatku specjalnego na okres ich delegowania poza stałe miejsce pełnienia służby. Charakter dostosowawczy w tym zakresie ma również zmiana art. 115 § 5 *Prawa o prokuraturze*, prowadząca do wskazania w treści tego przepisu, że koszty związane z przeprowadzaniem badań i wydaniem orzeczenia odnoszącego się do występowania u prokuratora choroby zawodowej ponoszone będą ze środków pozostających w dyspozycji Prokuratora Krajowego.

Konsekwencją przyjętych założeń o zwiększeniu odpowiedzialności Prokuratora Krajowego za prawidłową organizację i funkcjonowanie prokuratury jest przewidziane w projekcie poszerzenie jego uprawnień w zakresie kształtowania kadry kierowniczej w powszechnych jednostkach organizacyjnych prokuratury, delegowania prokuratorów oraz udziału w procedurze powołania na stanowiska rzeczników dyscyplinarnych.

Zgodnie z proponowanymi regulacjami Prokurator Krajowy posiada uprawnienie do powołania i odwoływania prokuratora regionalnego, prokuratora okręgowego i prokuratora

rejonowego, a we współdziałaniu z Zastępcą Prokuratora Generalnego do Spraw Wojskowych – do powołania i odwoływania zastępcy prokuratora okręgowego do spraw wojskowych oraz zastępcy prokuratora rejonowego do spraw wojskowych (proj. art. 15 § 1, § 2 i § 3). Zapewni to Prokuratorowi Krajowemu niezbędny i rzeczywisty wpływ na politykę personalną w prokuraturze, co stanowić będzie gwarancję skutecznej realizacji przez prokuraturę ciężących na niej zadań. Naturalnym następstwem tej propozycji legislacyjnej są projektowane zmiany art. 139 § 7 i § 8, art. 140 § 6 i art. 154 § 1 *Prawa o prokuraturze*, które przyznają Prokuratorowi Krajowemu prawo do zwrócenia prokuratorowi regionalnemu, prokuratorowi okręgowemu i prokuratorowi rejonowemu uwagi na piśmie, w sytuacji stwierdzenia istotnego uchybienia w zakresie kierowania przez niego określoną jednostką organizacyjną prokuratury albo sprawowania nad nią nadzoru oraz prawo do zwrócenia się do rzecznika dyscyplinarnego z żądaniem o wszczęcie postępowania wyjaśniającego, a także nakładają na prokuratora regionalnego obowiązek zawiadomienia Prokuratora Krajowego o zwróceniu uwagi lub wytknięciu uchybienia podległemu prokuratorowi w przypadku bardziej istotnego uchybienia. Zmiany w obrębie art. 106 *Prawa o prokuraturze* sprowadzają się do przyznania Prokuratorowi Krajowemu kompetencji do delegowania prokuratora do Ministerstwa Sprawiedliwości, innej jednostki organizacyjnej podległej Ministrowi Sprawiedliwości, a także do Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury oraz kompetencji odnośnie delegowania prokuratora do innej jednostki organizacyjnej prokuratury.

Zgodnie z projektowanymi regulacjami Prokurator Krajowy będzie uczestniczył, w zakresie w nich przewidzianym, w procedurze powoływania i odwoływania rzeczników dyscyplinarnych – do jego zadań będzie należało przedstawianie Prokuratorowi Generalnemu potrójnej liczby kandydatów na funkcje rzeczników dyscyplinarnych oraz wyrażanie opinii w przedmiocie ich odwołania (proj. art. 153 § 1 i § 4).

Projekt przewiduje ponadto szereg nowych rozwiązań prawnych służących efektywnemu i sprawnemu funkcjonowaniu prokuratury.

Projektowana ustawa przewiduje doprecyzowanie unormowań odnoszących się do powoływania i odwoływania Prokuratora Krajowego oraz pozostałych zastępców Prokuratora Generalnego, nie odstępując od istoty obowiązującego rozwiązania, zgodnie z którym ich powoływanie i odwoływanie następuje na wniosek Prokuratora Generalnego decyzją Prezesa Rady Ministrów, przy istotnym udziale w tej procedurze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Projekt wskazuje maksymalną liczbę zastępców Prokuratora

Generalnego, którzy mogą być powoływani przy uwzględnieniu konieczności zapewnienia właściwej realizacji zadań prokuratury oraz dookreśla formę wyrażania przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej zgody na odwołanie Prokuratora Krajowego i pozostałych zastępców Prokuratora Generalnego (proj. art. 14 § 1 i 5).

Projekt przewiduje określenie siedziby Prokuratury Krajowej, co wzmacniając w odbiorze społecznym autorytet centralnej jednostki organizacyjnej prokuratury równocześnie zapobiegnie wątpliwościom związanym z umiejscowieniem Wydziałów Zamiejscowych Departamentu do Spraw Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji Prokuratury Krajowej (proj. art. 17 § 3). Podkreślenia wymaga fakt, że normatywne określenie siedziby organu państwowego nie stanowi *novum*, czego przykładem jest określenie siedziby Sądu Najwyższego w akcie prawa powszechnie obowiązującego, jaki stanowi *rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 14 lipca 2022 r.* (Dz. U. poz. 1489), wydane na podstawie art. 4 *ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym*. Równocześnie wskazać należy, iż brak dedykowanego wyłącznie organizacji i funkcjonowaniu Prokuratury Krajowej aktu wykonawczego o charakterze regulaminu (*rozporządzenie wydane na podstawie art. 36 § 1 Prawa o prokuraturze* odnosi się do powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w ogólności), jak również wzgląd na ułatwienie dostępności dla obywateli informacji dotyczącej siedziby Prokuratury Krajowej, przemawia za umiejscowieniem tego unormowania w ustawie.

Objęta ramami projektu nowelizacja art. 19 § 5 *Prawa o prokuraturze* stanowi uzupełnienie regulacji wprowadzonej mocą *ustawy z dnia 27 października 2022 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Prawo o prokuraturze* (Dz. U. poz. 2582), *expressis verbis* wyrażającej w ustawie wynikające również ze stanu prawnego obowiązujące przed dokonaniem tej nowelizacji kompetencje Prokuratora Krajowego, jako kierownika jednostki, w zakresie powoływania i odwoływania do pełnienia funkcji w Prokuraturze Krajowej. Projekt przewiduje dopełnienie tej regulacji poprzez wskazanie, że kompetencje Prokuratora Krajowego w tym zakresie obejmują powoływanie i odwoływanie naczelników Wydziałów Zamiejscowych Departamentu do Spraw Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji Prokuratury Krajowej, które to wydziały pod względem strukturalno-organizacyjnym stanowią integralną część Prokuratury Krajowej. Proponowana zmiana stanowi naturalną konsekwencję zasady, iż to kierownik jednostki organizacyjnej prokuratury odpowiada za należyte jej funkcjonowanie, co z kolei wymusza konieczność posiadania przez niego odpowiednich

instrumentów prawnych, które zapewnią mu możliwość należytego wypełniania tego obowiązku.

Projekt przewiduje, że prokurator, który przez co najmniej 5 lat pełnił funkcję Zastępcy Prokuratora Generalnego – Dyrektora Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, uzyska możliwość złożenia wniosku o powołanie go na stanowisko prokuratora Prokuratury Krajowej po zakończeniu pełnienia tej funkcji (proj. art. 76 § 6). Proponowane rozwiązanie znajduje uzasadnienie w fakcie, iż zgodnie z art. 14 § 1 *Prawa o prokuraturze* zastępców Prokuratora Generalnego powołuje się z grona prokuratorów Prokuratury Krajowej, za wyjątkiem Zastępcy Prokuratora Generalnego – Dyrektora Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, którym zgodnie z art. 14 § 4 *Prawa o prokuraturze* może zostać wyłącznie osoba będąca prokuratorem Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, oddziałowej komisji ścigania zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, Biura Lustracyjnego lub oddziałowego biura lustracyjnego. Zgodnie z aktualnym stanem prawnym w razie zakończenia pełnienia funkcji Zastępcy Prokuratora Generalnego – Dyrektora Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu prokurator powraca na poprzednio zajmowane stanowisko służbowe. Tymczasem ranga funkcji Zastępcy Prokuratora Generalnego – Dyrektora Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, znaczenie realizowanych przez niego zadań i wykonywanych kompetencji, a także ponoszona odpowiedzialność i doświadczenie uzyskane podczas wieloletniego pełnienia przez prokuratora tej funkcji powoduje, że powinien mieć on zapewnioną możliwość kontynuowania służby prokuratorskiej w Prokuraturze Krajowej, niezależnie od struktury jednostki organizacyjnej prokuratury, w której pełnił służbę przed przejściem do Instytutu Pamięi Narodowej. Druga z odnoszących się do Zastępcy Prokuratora Generalnego – Dyrektora Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu projektowanych zmian dotyczy art. 106a § 1a *Prawa o prokuraturze* i sprowadza się do wydłużenia do 6 miesięcy okresu, na jaki Zastępca Prokuratora Generalnego – Dyrektor Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu może zarządzić delegowanie prokuratora Instytutu Pamięi Narodowej. Zmiana ta będzie służyć sprawnemu zapewnianiu adekwatnej obsady etatowej jednostek wskazanych w powołanym artykule, mocą decyzji zastępcy Prokuratora Generalnego bezpośrednio odpowiedzialnego za realizowanie zadań prokuratorów wykonujących czynności w Instytucie Pamięi Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

Obowiązujące brzmienie art. 106a § 1a *Prawa o prokuraturze* przyznaje Zastępcy Prokuratora Generalnego - Dyrektorowi Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu uprawnienie do delegowania prokuratora Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, prokuratora Biura Lustracyjnego, prokuratora oddziałowej komisji ścigania zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu i prokuratora oddziałowego biura lustracyjnego do innej komisji albo biura na okres do 2 miesięcy w ciągu roku. Dotychczasowe doświadczenia wskazują jednak, że okres ten jest zbyt krótki. W przypadku długotrwałej choroby prokuratora Instytutu Pamięci Narodowej albo jego przejścia w stan spoczynku, konieczne jest przejęcie jego zadań przez innego prokuratora, co niejednokrotnie skutkuje potrzebą delegowania prokuratora z innej jednostki, jednak dwumiesięczny okres delegowania zwykle jest niewystarczający do sprawnego realizowania zadań powierzonych prokuratorowi delegowanemu. W takim przypadku Zastępca Prokuratora Generalnego – Dyrektor Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu występuje o przedłużenie delegowania prokuratora Instytutu Pamięci Narodowej do Prokuratora Generalnego, co stanowi wymóg zbędnie wydłużający procedurę delegowania. Przewidziane w projekcie wydłużenie okresu, na jaki Zastępca Prokuratora Generalnego – Dyrektor Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu będzie uprawniony do delegowania prokuratorów Instytutu Pamięci Narodowej, ułatwi i przyspieszy procedurę delegowania, przyczyniając się tym samym do usprawnienia pracy pionów prokuratorskich Instytutu Pamięci Narodowej.

Wprowadzenie zmian w art. 191a *Prawa o prokuraturze* jest niezbędne z uwagi na ujawnione wątpliwości odnoszące się do obowiązującego brzmienia tego artykułu, skutkujące rozbieżnością stanowisk co do kwestii, w jakiej relacji pozostają zadania organów nadzorczych określonych w art. 191a *Prawa o prokuraturze* do zadań organu nadzorczego wynikających z ustawy z dnia 14 grudnia 2018 r. o ochronie danych osobowych przetwarzanych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości (Dz. U. z 2019 r. poz. 125). Aktualne brzmienie art. 191a *Prawa o prokuraturze* należy ocenić jako niedostatecznie szczegółowe, nie zawierające adekwatnego do celów tej regulacji określenia zakresu zadań nadzorczych, powierzonych przez ustawodawcę wskazanym w treści tego artykułu podmiotom. Z tych powodów projekt przewiduje doprecyzowanie treści art. 191a *Prawa o prokuraturze*, skutkujące jednoznacznym rozgraniczeniem zakresu zadań i związanych z ich realizacją uprawnień oraz obowiązków, pozostających we właściwości Prokuratora Krajowego oraz we właściwości Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych, co usunie wątpliwości

w tym zakresie, służąc efektywnemu nadzorowi nad przetwarzaniem danych osobowych związanym z realizacją celów określonych w ustawie z dnia 14 grudnia 2018 r.

Projektowany art. 9 zmienia ustawę z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2021 r. poz. 2095, z późn. zm., zwanej dalej „ustawą o COVID-19”) stanowiąc, iż tracą moc przepisy art. 15zrz¹ oraz art. 15 zzs⁹.

Ogłoszenie stanu epidemii z powodu COVID-19 wprowadziło szereg ograniczeń, które przekładają się również na postępowania w sprawach karnych. Jednym z tych ograniczeń jest przewidziane w art. 15zrz¹ ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych, uregulowanie przedawnienia karalności określające, że w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii, ogłoszonego z powodu COVID-19, oraz w okresie 6 miesięcy po ich odwołaniu nie biegnie przedawnienie karalności czynu oraz przedawnienie wykonania kary w sprawach o przestępstwa i przestępstwa skarbowe. Okresy te liczone są od dnia 14 marca 2020 r. – w przypadku stanu zagrożenia epidemicznego, oraz od dnia 20 marca 2020 r. – w przypadku stanu epidemii. Instytucja tzw. spoczywania biegu przedawnienia polega na tym, że w przypadku istnienia okoliczności powodujących spoczywanie termin przedawnienia nie biegnie przez okres występowania tych okoliczności. Po ich ustaniu termin przedawnienia biegnie dalej, a okresu spoczywania nie wlicza się do czasu decydującego o przedawnieniu. Z kolei jeżeli w okresie spoczywania biegu przedawnienia doszło do popełnienia czynu zabronionego to termin przedawnienia karalności nie rozpoczyna się do czasu ustania spoczywania jego biegu. Powszechnie przyjmuje się w doktrynie i orzecznictwie, że przedawnienie karalności nie jest prawem człowieka, lecz stanowi instrument polityki kryminalnej, a więc nie ulega wątpliwości, że ustawodawca może dostosowywać zakres tej instytucji do aktualnej szczególnej sytuacji społecznej, którą z pewnością jest stan epidemii lub zagrożenia epidemicznego. Obywatel nie może oczekiwać korzyści, które dla niego mogłyby wynikać w związku z naruszeniem prawa ze względu na taką a nie inną politykę karną, bo ta – w zależności od istoty zagrożeń związanych z konkretnymi przestępstwami – może podlegać modyfikacjom i zmianom. Jednocześnie należy mieć na względzie funkcję gwarancyjną prawa karnego, w odniesieniu do której niezasadne jest odwlekania w czasie daty, po upływie której

wyrokovanie lub wykonanie kary nie będzie możliwe. Obecnie zawieszenie tych terminów uzależnione jest od czasu trwania stanu epidemii.

Uzasadniona jest zatem utrata mocy przez stanowiący podstawę zawieszenia biegu terminów przedawnienia karalności czynu i przedawnienia wykonania kary w sprawach o przestępstwa i przestępstwa skarbowe art. 15 z¹ ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych. Dostosowane do stanu epidemii i zagrożenia epidemicznego regulacje predestynują obecnie sprawne funkcjonowanie organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości umożliwiające adekwatną reakcję prawnokarną w zakresie pociągnięcia do odpowiedzialności karnej i karnoskarbowej sprawców czynów, bez konieczności zawieszenia okresów przedawnienia w tym zakresie.

Dodatkowo z uwagi na rosnące wyszczepienie społeczeństwa wpływające na poprawę sytuacji zdrowotnej w kraju, zminimalizowane jest zagrożenie wystąpienia znacznych przeszkód w sprawnym prowadzeniu tych postępowań. Jest to o tyle istotne, że obecna sytuacja nie powinna dłużej oddziaływać na funkcje gwarancyjne prawa karnego. Zawieszenie biegu terminu przedawnienia karalności czynu oraz przedawnienia wykonania kary w sprawach o przestępstwa i przestępstwa skarbowe w stanie zagrożenia epidemicznego i stanie epidemii na czas nieokreślony jawi się zatem obecnie jako rozwiązanie rażąco nieproporcjonalne.

Utrata mocy przepisu art. 15z⁹ dotyczącego wymagań formalnych wobec pism w sprawach rozpatrywanych na posiedzeniu zdalnym oraz doręczenia pism za pośrednictwem portalu informacyjnego związana jest natomiast z wprowadzeniem tych rozwiązań na stałe do odpowiednich ustaw procesowych.

Art. 10 zmienia ustawę z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. 1700, z późn. zm.). Projektowane zmiany w tym zakresie mają na celu dostosowanie przepisów tej ustawy do zmian wprowadzanych ustawą z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 2600, z późn. zm.).

Ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw wprowadza w dodawanym art. 44b k.k. instytucję przepadku pojazdu mechanicznego albo przepadku równowartości pojazdu. Celem zachowania spójności systemowej proponuje się uzupełnienie określonego w art. 7 pkt 8 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich środka wychowawczego o przepadek pojazdu mechanicznego albo równowartości pojazdu.

Ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw w zmianie art. 10 § 2 k.k. poszerza katalog czynów zabronionych, za które odpowiedzialność karną może ponosić nieletni, który ukończył 15 lat, o art. 197 § 1 i § 5 k.k. oraz dodaje nowy art. 10 § 2a k.k. W związku z powyższym konieczne jest uwzględnienie znowelizowanej treści art. 10 § 2 k.k. i nowego art. 10 § 2a k.k. również w przepisach ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, które odnoszą się do tych przepisów Kodeksu karnego.

Zmiana art. 87 pkt 3 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich ma charakter redakcyjny.

Projektowany art. 11 zmienia ustawę z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 2600, z późn. zm.).

Projektuje się następujące zmiany uspołniające w ustawie z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 2600, z późn. zm.):

– art. 1 pkt 12 – zarówno ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw jak i ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1855) wprowadzają w art. 43a k.k. nowy § 3, dotyczący orzekania świadczenia pieniężnego na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej. Zmiany wprowadzone na mocy ustawy z dnia z dnia 5 sierpnia 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw weszły w życie z dniem 1 stycznia 2023 r. W związku z powyższym proponuje się poprawkę redakcyjną polegającą na oznaczeniu dodawanego nowego przepisu w art. 43a k.k. na mocy ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw jako § 4;

– art. 1 pkt 26 i 27 – ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1855) wprowadziła, z dniem 1 stycznia 2023 r., zmiany w treści art. 78 § 2 k.k. i art. 79 § 1 k.k. w związku z zaostreniem warunków przedterminowego zwolnienia skazanego, wobec którego wydano prawomocne postanowienie stwierdzające, że bezprawnie utrudniał wykonywanie kary pozbawienia wolności. Mając powyższe na uwadze konieczne jest uwzględnienie znowelizowanej treści przepisów art. 78 § 2 k.k. i art. 79 § 1 k.k. zmienianych również na mocy ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw;

– art. 1 pkt 36 - na mocy ustawy z dnia 13 stycznia 2023 r. – o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 289) w art. 101 § 4 k.k. dodano nowe typy czynów zabronionych (art. 156a k.k. i art. 191b k.k.), w których

przedawnienie karności nie może nastąpić przed ukończeniem przez pokrzywdzonego określonego wieku. Przepis, w brzmieniu nadawanym ww. ustawą wejdzie w życie w dniu 15 sierpnia 2023 r. Natomiast wobec zmian w zakresie *vacatio legis* ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 2600), która również dokonuje modyfikacji art. 101 § 4 k.k. (jedynie w zakresie wieku pokrzywdzonego – zmiana z 30 na 40 lat), regulacje rozszerzające zakres stosowania tego przepisu na przestępstwa z art. 156a k.k. i art. 191b k.k. zostaną wyeliminowane z porządku prawnego. Dlatego też niezbędne jest dokonanie korekty ustawy zmieniającej rozwiązania Kodeksu karnego, w taki sposób by treść przepisu art. 101 § 4 k.k. uwzględniała jego modyfikacje, wprowadzone obydwoma ww. nowelizacjami.

– art. 1 pkt 69 – na mocy ustawy z dnia 22 lipca 2022 r. o zmianie niektórych ustaw w celu przeciwdziałania przestępczości środowiskowej (Dz. U. poz. 1726), obowiązujących od dnia 1 września 2022 r., podwyższeniu uległa sankcja z art. 185 § 3 k.k. z zagrożenia karą pozbawienia wolności od lat 2 do 12 na zagrożenie karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3. Równoległe ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw przewiduje nowelizację tego przepisu. Z uwagi jednak na wcześniejsze wejście w życie ustawy z dnia 22 lipca 2022 r. o zmianie niektórych ustaw w celu przeciwdziałania przestępczości środowiskowej, aktualna treść polecenia nowelizacyjnego zawartego w ustawie z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw stała się bezprzedmiotowa. W celu jego aktualizacji, jak również zachowania systematyki nowelizowanych sankcji przewidzianych w Kodeksie karnym, w którym karę pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3 zastępuje się karą pozbawienia wolności od lat 3 do 20, proponowaną zmianę uznać należy za konieczną;

– art. 10 pkt 7 lit. a – ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1855) wprowadziła, z dniem 1 stycznia 2023 r., w art. 43la § 1 pkt 1 k.k.w. poszerzenie przesłanek do udzielania zezwolenia na odbycie kary w systemie dozoru elektronicznego również wobec skazanego, wobec którego orzeczono karę pozbawienia wolności w wymiarze niższym niż 3 lata i któremu do odbycia w zakładzie karnym pozostała część tej kary w wymiarze nie większym niż 6 miesięcy. Mając powyższe na uwadze konieczne jest uwzględnienie znowelizowanej treści przepisu art. 43la § 1 pkt 1 k.k.w. zmienianego również na mocy ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw;

– art. 10 pkt 7 lit b i art. 10 pkt 7a – ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw wprowadza w dodawanym art. 64a k.k. szczególną postać recydywy dotyczącą zbrodni zabójstwa w związku ze zgwałceniem lub przestępstwa przeciwko wolności seksualnej zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 8 lat. Celem zachowania spójności systemowej proponuje się uzupełnienie o art. 64a k.k. także art. 431a § 6 k.k.w. i art. 431la § 1 pkt 1 k.k.w. znowelizowanych na mocy ustawy z dnia 5 sierpnia 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1855);

– art. 10 pkt 7b – ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw wprowadza przepis art. 10 § 2a k.k., który przewiduje możliwość odpowiadania nieletniego po ukończeniu 14 lat, a przed ukończeniem 15 lat, na podstawie Kodeksu karnego za zabójstwa kwalifikowane (art. 148 § 2 i 3 k.k.), jeżeli okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste za tym przemawiają oraz zachodzi uzasadnione przypuszczenie, że stosowanie środków wychowawczych lub poprawczych nie jest w stanie zapewnić resocjalizacji nieletniego. W ocenie projektodawcy konieczne jest uwzględnienie powyższej zmiany również w dodanym na mocy ustawy z dnia 5 sierpnia 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1855) art. 85 § 2 k.k.w., regulującym możliwość odbywania kary przez młodocianych skazanych za przestępstwo z art. 10 § 2 k.k. w zakładach karnych dla odbywających karę po raz pierwszy.

Nadto w ustawie z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw wprowadza się zmiany doprecyzowujące regulacje odnoszące się do przypadku równowartości pojazdu oraz warunków orzekania przypadku pojazdu mechanicznego (art. 11 pkt 1 lit. b i f). W szczególności wskazano wprost, że poza sytuacją, gdy pojazd nie stanowił wyłącznej własności sprawcy, przypadek równowartości tego pojazdu orzeka się, gdy sprawca po popełnieniu przestępstwa pojazd zbył, darował lub ukrył (proj. art. 44b § 2 k.k.). Przypadku pojazdu i jego równowartości nie orzeka się zaś wówczas, gdy jest to niemożliwe lub niecelowe z uwagi na jego utratę przez sprawcę, zniszczenie lub znaczne uszkodzenie, a także wtedy, gdy sprawca niestanowiący jego własności pojazd mechaniczny prowadził wykonując czynności zawodowe lub służbowe polegające na prowadzeniu pojazdu, choć w tym ostatnim przypadku sąd orzeka nawiązkę w wysokości co najmniej 5000 złotych na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej.

Równocześnie rozgranicza się - w zależności od zawartości alkoholu w organizmie sprawcy - obligatoryjność od fakultatywności orzekania przepadku pojazdu mechanicznego w przypadku skazań, o których mowa w art. 178 § 1 i § 1a k.k. w brzmieniu nadawanym tym przepisom przywołaną ustawą z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw.

Projekt przewiduje również modyfikację objętych przywołaną nowelą zmian przepisów dotyczących subsydiarnego aktu oskarżenia. Ujęta w nim zmiana w treści art. 55 § 2 k.p.k. polega na dodaniu słów „i w § 2b”, co wynika z konieczności dostosowania brzmienia tego przepisu do wprowadzanego niniejszym projektem w art. 55 k.p.k. nowego przepisu, oznaczonego jako § 2b, który przewiduje obciążający oskarżyciela subsydiarnego wymóg załączenia do aktu oskarżenia otrzymanego zawiadomienia o utrzymaniu w mocy zaskarżonego postanowienia wraz otrzymanym odpisem postanowienia prokuratora nadrzędnego, wydanego na podstawie art. 330 § 2 k.p.k.. Przepis ten ma na celu doprecyzowanie warunków formalnych subsydiarnego aktu oskarżenia oraz, pośrednio, wyeliminowanie ryzyka nieprawidłowych sytuacji, kiedy pokrzywdzony, który dwukrotnie wykorzystał prawo zaskarżenia postanowienia, w razie kolejnego umorzenia postępowania nie zaskarża tej decyzji, lecz kieruje do sądu akt oskarżenia.

Projektowany art. 12 przewiduje, że pracownicy sądów wykonujący zadania z zakresu informatyzacji sądownictwa oraz obsługi informatycznej sądów zatrudnieni w sądach okręgowych i sądach rejonowych działających na obszarze właściwości danego sądu apelacyjnego z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy stają się pracownikami wykonującymi zadania z zakresu informatyzacji sądownictwa oraz obsługi informatycznej sądów zatrudnionymi w tym sądzie apelacyjnym i zachowują ciągłość pracy. Miejsce wykonywania obowiązków służbowych nie ulega zmianie.

Art. 13 ustanawia reguły intertemporalne dotyczące zmian dokonywanych w art. 3 projektu, czyli zmian w Kodeksie postępowania karnego.

Projektowana ustawa zmienia lub uzupełnia przepisy normujące bieg postępowania karnego, m.in. dotyczące wyłączenia sprawy do odrębnego rozpoznania (zmiana w art. 34 k.p.k.), doręczania pism (zmiana w art. 133 § 2a k.p.k., dodanie art. 133a k.p.k.), przesłuchania świadka w trybie wideokonferencji w postępowaniu przygotowawczym (art. 177 § 1a k.p.k.). Stąd też, jeżeli w postępowaniach będących w toku w dniu wejścia w życie regulacji objętych ramami projektu czynności procesowe, w zakresie których modyfikacje projekt przewiduje, zostały już

przeprowadzone zgodnie z dotychczasowym stanem prawnym, względy pragmatyczne przemawiają za koniecznością odstępstwa od stosowania zasady *lex nova*, i potwierdzeniem w przepisie przejściowym – dla wyeliminowania ewentualnych wątpliwości – skuteczności tych czynności procesowych.

Art. 14 reguluje natomiast kwestie intertemporalne związane z wejściem w życie nowych rozwiązań dotyczących wykonywania orzeczeń o grzywnie, świadczeniu pieniężnym, środkach kompensacyjnych, przepadku, przepadku lub zwrocie korzyści majątkowej albo jej równowartości, których przedmiotem jest kwota pieniężna, lub o kosztach sądowych. Projektodawca uznał, że w odniesieniu do orzeczeń niewykonanych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy racjonalnym rozwiązaniem będzie stosowanie nowych rozwiązań, które powinny znacznie usprawnić egzekucję należności. Wyjątkiem od zasady stosowania ustawy nowej będzie jednak sytuacja, kiedy egzekucję należności już rozpoczęto, wówczas bowiem w dalszym ciągu będą miały zastosowanie przepisy dotychczasowe. Takie rozwiązanie służy pewności prawa i zasadzie zaufania do prawa. Sąd będzie jednak zobowiązany do poinformowania organu egzekucyjnego o zabezpieczonym w sprawie mieniu skazanego nie później niż w terminie miesiąca od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy.

Projektowany art. 15 zawiera proceduralny przepis przejściowy, który rozstrzyga, że czynności dokonane przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy zgodnie z art. 15zsz⁹ ustawy zmienianej w art. 9 uważa się za czynności dokonane zgodnie z art. 131^{1a} ustawy zmienianej w art. 1.

Projektowany art. 16 przewiduje, że ustawa wejdzie w życie po upływie 14 od dnia ogłoszenia z wyjątkiem:

- 1) art. 11, który wchodzi w życie z dniem 30 września 2023 r.;
- 2) art. 10 pkt 2–5, które wchodzi w życie z dniem 1 października 2023 r. w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 2600, z późn. zm.);
- 3) art. 1, art. 2 pkt 6 lit. a, pkt 8, 10 i 12, art. 3 pkt 6, art. 5-7, art. 9 i art. 15, które wchodzi w życie po upływie 6 miesięcy od dnia ogłoszenia;
- 4) art. 10 pkt 1, który wchodzi w życie z dniem 14 marca 2024 r. w związku z wejściem w życie przepisów, o których mowa w art. 33 pkt 1 ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 2600, z późn. zm.).

Zakres projektu ustawy w całości nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.

Projekt nie będzie przedstawiany właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnień.

Zgodnie z § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039, z późn. zm.) projektowana ustawa nie podlega notyfikacji Komisji Europejskiej.

Zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingsowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248) projekt zostanie udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji, w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny oraz na stronach internetowych Ministerstwa Sprawiedliwości w zakładce „Projekty aktów prawnych – Prawo ustroju sądów, prokuratury i Służby Więziennej”. Uwag nie zgłoszono.

W celu spełnienia wymogów, o których mowa w § 42 ust. 1 uchwały Nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M.P. z 2022 r. poz. 348), projekt ustawy został skierowany do koordynatora OSR. Uwag nie zgłoszono.

Projekt nie dotyczy warunków określonych w uchwale nr 20 Rady Ministrów z dnia 18 lutego 2014 r. w sprawie zaleceń ujednoczenia terminów wejścia w życie niektórych aktów normatywnych (M.P. poz. 205).